

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

עירובין למעשה
עין | שימוש | כשרות

גליון מס' 319
אדר ב' תשפ"ב

לשים לב לעשות את הגיזום בזמן, כי הרבה מקרים רואים שהענף מתקרב ודוחים את הענין עד שיהיה זמן, ועד שמטפלים בו הוא כבר מזיז את החוט כמה פעמים. בשנה זו עשינו סיור על עירובין לקבוצת אברכים בעירוב של אחת השכונות המפורסמות, והיה שם מקום אחד שהענף היה קרוב לחוט, והעירו לאחראי חודש לפני כן שכדאי לחתוך את הענפים, אבל הוא אמר שמעדיף לא לחתוך מה שלא חייבים בגלל שעשכשו שנת השמיטה, ולא ברור לו האם זה מותר לכתחילה. כשהגענו עם האברכים, הם שמו לב מיד שהחוט זו לצד יותר מעשרה ס"מ, מחמת הענף שגדל וגעגוע בחוט. מקרה זה הוא דוגמה מצויה שדוחים את התיקון והוא מגיע לפעמים למצב בעייתי בלי שישימו לב. לכן חשוב לעורר על כך לגזום לפני הזמן שכבר יש בעיה.

צמחים שגדלים תחת צורת הפתח ומסביב לעמוד או הלחי

ב. הדבר השני שמצוי בענין הצמחים הוא הכיסוח של צמחים הגדלים בקרקע, כאשר הם יוצרים מחיצה תחת צורת הפתח, או מקיפים את העמוד של צורת הפתח במחיצה. דין זה הוא רק כארץ בשבילים גובה י טפחים, [שהם כ 80 ס"מ לשיעור הגר"ח נאה, ו"א 75. ולשיעור חזו"א כ 96 ס"מ]. וגם בזה מצוי מאוד שרואים את הצמחים גדלים לגובה חצי מטר, ואומרים לעצמנו שבעוד שבועיים נבדוק, וכשנבא אחר שבועיים רואים שהם כבר בגובה מטר. בתקופה זו של חודש אדר וניסן, יש צמיחה מהירה מאוד של צמחי בר, בפרט בקטע הזה לאחר שגדל חצי מטר ממשיך לגדול במהירות.

והנה יש מקרים שהצמחים אינם מחיצה, כגון שהם מתנדנדים ברוח הרבה, לדעת החזו"א (סי' נ"ד) רק בנדנדו שמכופף עד למטה מ"י או מרחיק ונוצר רווחים של יותר מ' טפחים, ולדעת המשנ"ב (סי' שס"ג סק"כ ועוד) אפילו בנדנדו סתם. אבל כשהצמחים גדלים בצפיפות וגם בנדנדו אינם משתנים רק נדים מעט, י"ל

הצמחות התיבה לאורך צורת הפתח

שהם מחיצה גם לדעת המשנ"ב ואכמ"ל. [יש מקילים שצמחים לא פוסלים צוה"פ כי הם כביכול ערניים ובטלים, למרות שכשנרצה אום למחיצה הם כשרים. אבל בעירובים השכונתיים מקפידים לגזום ולא להקל]. לכן יש להקפיד שלא יהיו צמחים בשיעור מחיצה תחת צורת

הפתח, וזה דבר שדורש מהרבה אחראים להשקיע יותר בעירוב בתקופה זו במיוחד. יש עירובים שבנויים בתוך הערים על רחובות סלולים, ואין להם את הבעיה הזו, וכן יש אזורים בארץ שהאדמה פחות מצמיחה. אבל יש מקומות שצומח מהר ובגדול.

השבוע הינו בעירוב שיש לו בודק מסור שעובר כל שבוע, אבל מתוך הרגל שכבר כמה חודשים שהוא מסתכל רק על החוטים והלחיים, הוא לא שם לב מה גדל לו למטה באמצע הפתח, צמחים גדולים בגובה של מטר ואפילו מטר וחצי. כשראינו את הדבר, אמרנו שנעשה מעשה בעצמינו ונסלק את הקוצים שגדלו, לסייע לבדק ולהוריד ממנו מהעול. במקרים אלו נוח יותר להשתמש ברגליים, לכופף את הקוצים ולדרוך עליהם, וכך עשינו, ללא כלי מיוחד. אבל יש לציין שאם רק דורכים ועוברים מהר, הם חוזרים וצומחים שוב, אלא צריך שישברו או יעקרו.

וכאן השאלה המיוחדת לשנה זו, האם מותר לעקור את הצמחים בצורה רגילה, או שמא צריך לעשות שינוי מהרגל.

מה הפתרון לשטחי קוצים שנמצאים בתוך העירוב

ג. יש עוד נושא של כיסוח בעשיית שבילים בשטחי קרפף, כאשר יש שטח יותר מבית סאתיים שגדלו בכולו קוצים, וזה מונע מלעבור בשטח ההוא, נחשב מקום שאינו משמש לדיורים, שהוא אסור מדרבנן, וממילא הוא אוסר את כל העירוב מחמת שהשכונה פרוצה אל המקום האסור

הועידה הארצית לבדקי עירובים במלון הפץ היים

היערכות רבה בימים אלו בהכנות למעמד הגדול של הועידה הארצית לבדקי עירובים מכל רחבי הארץ, וללומדי השיעורים של מוקד העירוב שעוברים הכשרה ולימוד מעשי להיות בודקי עירובים. מידי תקופה עורך מוקד העירוב כינוס בסגנון דומה, המשתף בין בודקי העירובים ברחבי הארץ, שמוסרים את עצמם ואת זמנם היקר למען הציבור, ולמען זיכוי הרבים בשמירת השבת.

האחראים המשתתפים בכינוס, תמיד מודים באופן יוצא מן הכלל על התנועת הגדולה שבכינוס, עצם ההתקבצות יחד היא בפני עצמה נותנת תחושה טובה וכוח להמשיך בהתמסרות הגדולה. בדרך כלל אף אדם לא יודע את ההתמסרות הגדולה של האחראים, ובהרבה מקומות אדם מהשווה לא יודע בכלל מי האחראי על העירוב אפילו בשכונה שלו, צא ובדוק. אם כך המצב, ברור שזה עושה קושי גדול לאחראי להתמסר, לפעמים הוא צריך לעשות שיקול בין בדיקת העירוב לעזרה בבית, או בין תיקון דחוף שאירע לבין נסיעה לשבת להורים בעיר הרחוקה, ופשוט שיש הרבה דברים שאינו מחויב לעשות. אלו דברים שאם עושים אותם כפי שצריך לצאת ידי חובה, העירוב לא יתפקד, לא יהיה מי שיטפל בו. אבל ברוך ה' שיש אברכים שמתמסרים למען המצוה הרבה יותר ממה שמחויבים לצאת ידי חובה, והבעיה של הציבור שאינו

מתי עובד זר שנמצא בדירה אוסר את העירוב

במעמד ישתתפו בעז"ה גם רבנים העוסקים בתחום העירובים, שיעסקו בנושאים הלכתיים ופרקטיים הנוגעים למעשה בעבודת הקודש. בין המשתתפים יהיה הגאון רבי מרדכי ירט שליט"א, רב העירוב בשכונת הר נוף בירושלים, שיעסק בדוגמאות מעשיות בדיני "עומד מרובה בערב", דהיינו מלמטה אל מעלה, כאשר חלק מגובה המחיצה חסרה. דין זה מורכב ובדרך כלל לא משתמשים בו מחמת המורכבות שבו, עין משנ"ב סי' שס"ב ס"ח, אבל הוא מצא דברים מעשיים גם בהלכה זו.

כמו כן יעסוק בדין מצוי מאוד בכל שכונה, שיש משפחות שמחזיקות עובד זר שגר בתוך הדירה של המעביד, ולא ביחידה בפני עצמה, בדינים אלו הרבה מתקשים לדעת מה לעשות, האם צריך לשכור את רשותו, ואיך עושים את זה, ומקובל להקל ולא עושים שכירות, אך צריך לבאר על מה סומכים, ובאזיה אופנים צריך בכל זאת לשכור, וממי צריך לשכור, מהעובד או מבעליו.

שלשה מיני גיזום נצרכים בעבודות בעירוב

אחד מהנושאים העומדים על הפרק כעת בשנה זו, היא מלאכת הגיזום בשנת השמיטה. בפיקוח העירובים יש מקרים רבים שצריך לגזום ולכסח כדי שהעירוב לא יאבד את הכשרות המהודרת, ולפעמים אף יכול להיפסל לגמרי, והאחראים שואלים מה הם צריכים לעשות, האם לוותר על רמת העירוב בגלל הגיזום, או שמא יש דברים המותרים גם בשמיטה, כמו כן יש דברים המותרים אם עושים שינוי מסוים, והשאלה מהו השינוי שמספיק ע"פ הלכה. הדברים נוגעים בעיקר בשלש צורות.

א. גיזום ענפים שנוגעים בחוט, או מתקרבים אל החוט. יש מצב שהם גורמים לחוט להתנדנד ברוח, ובה יש מחלוקת מה דין החוט כאשר הוא מתנדנד ויוצא מבין העמודים (עי' משנ"ב ס"ו ס"ט ש"ב). [אמנם כתבנו במק"א שאם החוט לא מתנדנד מעצמו, אלא רק מחמת הענף שעף ברוח ונוגע בחוט, יתכן שאין לו גדר של מחיצה שאינה עומדת ברוח, וי"ל שזה תלוי במחלוקת המשנ"ב והחזו"א בגדר אינה עומדת ברוח, אם הענין הוא שהמחיצה אינה חזקה וקבועה, או שאינה מתקיימת מול כוח הרוח הטבעי, ואכמ"ל. ומ"מ בזמן הנדנד ודאי שדין העירוב תלוי במחלוקת, כאשר בפועל החוט יצא מבין העמודים]. יש מצב שהענף גדל אחרי שהגיע אל החוט, ואז בהרבה מקרים הוא זוחף את החוט לצד ומעקם אותו, וק"ל שכאשר החוט משנה זווית הוא נפסל, כי אינו משקוף ישר מעמוד לעמוד. לכן כל אחראי על עירוב צריך גם לגזום ענפים מידי פעם. ויש לעורר

חדש! מסגרת שיעורים בעיר עמנואל, בימי שני בערב, בסבסוד המרכז הקהילתי! ההרשמה החלה במשרדי המועצה 097927101

לקראת זמן קיץ הבעל"ט יפתחו בעז"ה מחזורים נוספים ללימוד מקיף בהלכות עירובין בזמנינו

סמוך ונכנסים בו. בתקופה זו שהצמחים גדלו מאוד, עשינו בו שלש שבילים רחבים, שיהיה ברור שאפשר לעבור בו. והנה בעשיית השבילים צריך לדעת שלפעמים הם חוזרים וצומחים, וגם תלוי באיזה שלב מכסחים אותם, וכן האם עוקרים לגמרי או משאירים את החלק התחתון באדמה. הפתרון הטוב הוא לרסס חומר מיוחד שמיבש ומונע צמיחה חוזרת גם בריסוס צריך לדעת מתי לעשות אותו, אחרי שמתחיל מעט לצמוח, ובזמן שאינו סמוך לגשם כדי שהחומר ייקלט. ועל כל זה השאלה, מה הדין בשנת השמיטה, א האם מותר לעקור את הקוצים, משום שנראה כמי שמכין את הקרקע לזריעה, או שמא יש כאן היכר שעושה רק שביל אחד. ב. מה הדין לרסס אותם, האם זו מלאכת עבודת קרקע לסלק צמחים רעים, או שמא אינה מלאכה, והאם צריך שינוי כדי שלא יראה כעובד בקרקע.

הקמת העירוב השכונתי בבית שמש רמה ד' 2

בימים אלו הוקמו ע"י מוקד העירוב עמודים חדשים בעיר בית שמש, בשכונת רמה ד' 2. לאחר התרחבות של האיכלוס בציבור האברכים, היו הרבה משפחות שנמנעו מלצאת מבתיהם כל השבת, הם ונשיהם ובניהם, מחמת שהיה בעירוב שטחים בחשך קרפף כנ"ל, ויש להחמיר בהם כפי הוראת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל. בחודש האחרון נערכה בשכונה מגבית להדד את העירוב, ובס"ד לאחר השקעה רבה, עומדים לקראת סיום המלאכה, ובקרוב יהיה גם בשכונה ד' 2 עירוב מהודר כמו בשאר השכונות החרדיות.

לפני ביצוע העבודות, עברנו עם האחראים לבדוק את כל השטחים, ולהכריע איזה מהם צריך להבדיל, ואיזה מהם נקרא ראי לשימוש שאינו אוסר. במקומות שהשטח אינו מעוכב בקוצים, ויש פתח לרחוב, מסתבר שכשיגיעו ילדי השכונה הצעירה ויצאו לשחק ברחובות, ייכנסו גם לשטחים אלו, ואז אין בהם איסור קרפף כבר מעכשיו, ואין צורך להקיף אותם. המקומות שהיו בהם קוצים רבים, היה רובם מוקף בגדר אבן, ובחלקים שהגדר היה נמוכה מידי, הוצבו עמודי עירוב, כדי לעשות צורות הפתח להשלים את הסגירה, ונסיים ברכה לכל העוסקים, ולכל התורמים והמסייעים, שיזכו לבנים צדיקים תלמידי חכמים, עם נחלה בלי מצרים.

בימי בין הזמנים שלאהר הג הפסה, ייערך בעז"ה

יום עיון קצר להכרת מלאכת העירוב בזמנינו

עם סיור מיוחד

פתוח לכל הציבור הרחב

נא לעקוב אחר ההודעות במייל או בטל' של המוקד

כמבואר בשו"ע (סי' שנ"ח ס"א). בעירובים העירוניים מקילים כמה קולות בענין זה, אבל בעירובי השכונות החרדיות מקפידים מאוד שלא יהיה שטח כזה. הפתרון כשיש שטח כזה בתוך השכונה, להקיף אותו בגדרות או בצורות הפתח, שבאופן זה השטח נשאר אסור רק הוא לא פוסל את שאר העירוב. ויש פתרון אחר להתיר את שטח הקוצים עצמו, על ידי עשיית שבילים בתוך השטח, כדי שאנשים יעברו בתוכו ואז הוא באמת משמש עשיית השבילים צריכה להיות לפי חשבון, שלא ישאר בית סאתיים ברצף שאין בו שביל, בין אם המקום מרובע או צר וארוך, צריך שלא יהיה בו בית סאתיים. מכיון שלא עורכים מדידות במקומות אלו ורק משערים בעין, לכן יש מקרים שקשה לאמוד נכון. לפעמים לאחראי קשה לאמוד והוא עושה עוד ועוד שבילים ואינו בטוח בעצמו, ולפעמים לאחראי עשה לפי השערתו, ואחרי זה באים אחרים ומעוררים שלפי דעתם זה לא מספיק כי יש עדיין מקומות גדולים. וזו בעיה ידועה. אחת השכונות שמתמודדות עם בעיה זו, בעיר טבריה בשכונה החדשה נוף פוריה, יש שט גדול מאוד בין בתי הכנסת לבתי המגורים, ועלה כולו קמשונים גבוהים, והאחראים הזמינו טרקטור שיעבור הלך ושוב ויעשה שבילים, כדי שלא ישאר בית סאתיים ברצף.

פתרון זה נעשה גם בעירוב של מלון ציפורי בכפר - חפץ חיים, שהעירוב כולל את כל הקיבוץ [ללא הרפת והחוה], בשביל להשתמש בגדרות הישוב ויהיה רוב ההיקף ע"י מחיצות ממש, ובתוך הישוב היו שני מקומות בעייתיים, בכניסה למלון יש שטח ליד המוסך שאינו שימושי, וגדלו בו קוצים, אמנם לא הרבה, ואילו זה היה באמצע הישוב היה אפשר לעבור ברוב השטח, אבל כיון שהוא בקצה הישוב אין בו שום שימוש. פנינו אל הגר"מ לובין שליט"א ושאלנו האם במקום כזה יש בעיה של קרפף, והוא הסתפק ושאל אם אפשר להחמיר בקלות, אמרנו לו שיש שם בעיה מסוימת להעמיד עמודים. ולמעשה הוא הכריע שיש להשתדל להוציא את השטח מחשש קרפף, ולהבדיל אותו, ונתן את ברכתו שהענין יסתדר. הגענו למקום, פנינו לקיבוץ לבקש להעמיד עמודים של עירוב בתוך השטח, והיתנה סיעתא דשמיא מיוחדת מאוד, בדיוק כשעמדנו שם הגיע האדם המתאים, ובדיוק באותו שבוע הוא ערך שמחה במשפחתו ובגלל זה היה לו ענין לסייע, ואכ"מ. המנהל של המלון יצא בהתפעלות מהפתרון שהגיע משמים. ובס"ד מיד בשבוע שאחריו הותקנו העמודים, ואף הוספו עליהם לחיים כנהוג בעירובי השכונות.

האם מותר לרסס את השבילים בשמיטה שלא יצמחו שוב

בצד השני של הקיבוץ יש שטח גדול מאוד שהיה משמש לזריעה עד לפני כמה שנים, ואחר כך הופשר לבניה והרחיבו את הגדרות לכלול גם שטח זה, אבל כיון שעדיין לא בנו בו, גדלו שם הרבה קוצים גבוהים והיה בו את הענין הנ"ל שנחשב קרפף. באותם שנים היו מודיעים לשואלים במוקד העירוב, שאין אפשרות להתיר את העירוב לפי ההוראות של גדולי ההוראה בעירובים השכונתיים. בשנה האחרונה הצלחנו לסדר שלא תהיה בעיה כלל, כיון שרוב השטח כבר נבנה, והמעט שנשאר יש תושבים שגרים

עירובין למעשה
עירוב | שימוש | כשרות

אפשר לנצל!

**דיני התחומין
לא מחוץ לתחום!**

הידעת?
פעמים רבות אתה ומשפחתך נפגשים בחלכות תחומין, ולא שמים לב?

ספתינים במיין בביה"ח "חל השומר", אפשר להגיע בשבת לבני ברק?
איך עושים "עירוב תחומין" ללכת מפרדיסון עילית ליישוב חסונאיים?
כשנמצאים ב"אור תנוה" האם מותר ללכת לציון תרשיבי במירון?
האם יש פתרון להתיר להגיע גם ספאר שפאי עד מירון?
ביתי נטעה עם חסמידי, עד היכן מותרת לטייל סביב למושב?
האם חילולת יבולה לקחת איתה בורים להתלפת, וטלית לבעלה?
פתי בעל קורא אינו יכול ללכת לבית כנסת בעיר חספוכה?
האם בתוך ירושלים מותר ללכת גם שעה וחצי לשכונה רחוקה?

היתכן?
בחור שאין יכול ללכת כהסת כותק השכונה, באלף הענינה עליו?
אברך שגם עם ילדית "לאית היםה", נאסור ללכת לרחוב ירושלים כהן כהן?
ראית אדם אומא כרחוב "קומאית", והרה אומר לו של יאז אק' אומית?
האם ילדית אומא כהסת האוסה, ואין יכול להסת עם בית הכנסת כהסת הישוב?

בלימוד שולשה חודשים בלבד, תוכל לתת מענה לכל השאלות האלו!
תצטרף עכשיו לעשרות אברכים שזוממים להורות כהלכה, על "מוקד העירוב"
שיעורים פעם בשבוע, בליווי מפות ומצגות, דפי סיכום, מבחנים, הכשרה, תעודות

השיעורים יתקיימו בבני ברק
בימי חמישי בשעה 8:00 בערב, בבהכ"ס צעירים

לפרטים והרשמה - 0533177974

**עירובין
להלכה**
לעזר בדיקת העירובים סניף מוקד העירוב

הודעה משמחת והזמנת כבוד

לכל בודקי העירובים המסורים מכל רחבי הארץ
הנגז מתכבדים להזמין

לועידה הארצית ויום עיון בהלכות העירובים ובהתמודדות עם הקשיים המצויים בתקופת הקיץ, עם מתן עצות ורעיונות מגדולי העוסקים בתחום, דיון בפתרונות המקובלים.

שיתקיים בס"ד ביום שני ג' ניסן תשפ"ב

במלון "ציפורי בכפר - חפץ חיים"

בתכנית:
דברי הרבנים הנאגים שליט"א
סרטון בדיקת עירוב בעזרת רחשן, הפתרון והמסירון
שיעור על מנגנון הדברים המצויים דוקא בתקופה זו
דרי גיוס בשנת השמיטה לצורך העירוב
מצגת על השיטורים שנושגו בעירוב של חפץ חיים
סאנל פתוח לאחראים שיש בידם רעיון או פתרון מיוחד

ההרשמה בטל' 055-678-3323

בברכת השבת
מוקד העירוב בארה"ק בד"ץ "שארית ישראל"

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 320
ניסן תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

רשמים ודרשות מתוך המעמד הגדול בוועידה הארצית לבודקי עירובים בארץ הקודש מלון ציפורי בכפר, חפץ חיים - ניסן תשפ"ב

שמשתמשים הרבה בגדרות מסוג זה. ומה הם שלושת התשובות להתייר את הגדרות האלו לשיטות השונות.

לאחר השיעורים יצאנו לשטח, לסיור מעשי ולימוד פרקטי. עד היום היתה רק רכבת שעושה סיור ברפת לראות פרות, היום היה דבר חדש שקיבוץ חפץ חיים לא ראה מעולם, עשרות אברכים שעושים סיור על העירוב ללמוד הלכה. המראה היה קידוש ה' מיוחד ומפעים מאוד.

התכנסות מושב שני עם דרשות מגדולי הרבנים בעירובין במהלך הכנס השתתפו רבנים מגדולי העוסקים בתחום העירובים, ונשאו דברי הלכה יחד עם פתרונות פרקטיים מהשטח, סיפורים שארעו להם, ודברי חיזוק למתמסרים בלב ונפש למען העירובים.

הגאון רבי אפרים רוטשילד שליט"א, רב העירוב במודיעין עילית, סיפר על הימים הראשונים שלו בעירוב כאשר הוקמה העיר, ושינתה את הציבור בהתמסרות ובקשיים שהיה הוא לבד בכל המערכת פעמים שהיה עובד בערב שבת בשמש מהבוקר עד סמוך לשבת, ובכל שבת נאלץ ללכת לישון מיד אחרי קידוש, ולא היה מסוגל לאכול סעודת שבת. ולעומת זאת כמה שהם משקיעים היום משאבים ומאמצים, ומתמודדים עם הרבה תיקונים במערכת המונה כמה אנשי צוות. כמו כן הביא שאלות שהוא שאל את גדולי ההוראה.

בין השאלות שהיו באותם שנים היתה תקופה שהיו מעמידים עמודים בחביות, וכשהטרקטור היה מעביר אותם ממקום למקום היה נוצר חור או קימוט בחבית, ושאל את מרן הגר"ר קרליץ זצ"ל והורה להכשיר, כי זה לא קימוט שעושה הגדרת פתחי שימא.

עוד שאל אותו על שביל עפר שיוצא מהעיר אל ההרים, ואינו דרך לתושבים, אלא רק הפועלים והקבלנים יוצאים דרכו, האם נחשב לרשות הרבים [ואם יש דרך רה"ר מצד שני בעיר, לא יועיל העירוב משום דין אתו רבים ומבטלי מחיצתא]. בתחילה מרן אמר שגם דרך לפועלים נקרא דרך הרבים, וכי צריך הרבה אנשים [לשיטות שאין תנאי שהיו שישים ריבוא]. אבל לאחר שהביא אותו למקום והראה לו את הדרך, הורה שאין לשביל זה דין רשות הרבים. כמו כן שאל על הכביש שהוביל מקרית ספר לשוב מתתיהו, שבאותם ימים הערים לא היו צמודות כמו שהן היום, אלא העיר קרית ספר הסתיימה ברחוב חפץ חיים, ומשם היה כביש באורך

כחצי קילומטר עד מתתיהו, ונשאלת השאלה האם יש לדרך זו שם של "סרטיא" דהיינו דרך מעיד לעיר, שהרמב"ן נוקט שיש לה חומרת שישים ריבוא כיון שהיא מסורה לכלל העולם, והביאו הבה"ל (סי' שמ"ה ס"ז). ומרן זצ"ל הורה שכיון שהדרך נמצאת רק בין שניהם, ואחרים לא עוברים בה, אין בה את חומרת דרך מעיד לעיר.

הרב רוטשילד שליט"א הוסיף שבכל השאלות האלו צריך לברר כל מקרה לגופו, כי כל הנושאים האלו תלויים בשיקול הדעת, ופרט קטן יכול לשנות את הדין, אבל הוא מביא את הדברים לפני העוסקים במלאכת העירובים, שידעו לברר את השאלות שיש להם בנושאים אלו, ואלו הדברים שאני שימשתי ושאלתי את גדולי ההוראה כשהתחלתי את תיקון העירוב בקרית ספר. ולסיים הוסיף דברי ברכה והוקרה, ואמר שהציבור לא יגיד לכם תודה, הוא לא ידע להעריך, לכן אני אומר לכם בשם כלל ישראל, אתם עושים דבר גדול, ולנשותיכם מגיע הוקרה רבה, תמשיכו ותצליחו.

הגאון רבי מרדכי יוט שליט"א, רב העירוב בשכונת הר נוף בירושלים, פתח את דבריו בסיפורים מענינים על הסייעתא דשמיא שיש בתיקון העירובים בערבי שבתות, אך לפעמים זה מגיע רק אחרי שאנו נשקיע את המאמץ שלנו, והביא כמה דוגמאות מרתקות. לאחר מכן עסק בנושאים הלכתיים. אחד מהם בדיני "עומד מרובה בערב", דהיינו כשחסר בגובה המחיצה, והחלק החסר הוא

בסייעתא דשמיא התקיימה הוועידה הארצית לבודקי עירובין בארץ הקודש, שנערכה ע"י מוקד העירוב, שעומד לימינם של כלל העירובים והאחראים, ומסייע במתן מענה הלכתי ופרקטי לתיקון העירובים. הוועידה נערכה במלון ציפורי בכפר - חפץ חיים, בהשתתפות מאות אברכים מכל רחבי הארץ, העוסקים בשטח למען כלל ישראל, ודואגים לנו במסירות אין קץ, יחד עם לומדי השיעורים שכעת עושים את דרכם, ומשתתפים בלימוד המעשי שע"י מוקד העירוב.

במהלך הכנס השתתפו רבנים מגדולי העוסקים בתחום העירובים, לצד עשרות אברכים בתפקיד מפקחי עירובים, ונשאו דברים בהלכה יחד עם פתרונות פרקטיים מהשטח, סיפורים שארעו להם, ודברי חיזוק למתמסרים בלב ונפש למען העירובים.

כל המשתתפים יצאו בהתפעלות גדולה ובחזיון עצום, ואמרו תודות ותגובות חמות ויצאות מן הכלל. מהיום העירוב זה כבר לא משהו פרטי שאנשים לא מכירים בו, זה כבר מעצמה גדולה, יש לזה ביטוי עצום בקהל. אנו שלוחי דציבור עומדים בתוך, להביא לציבור את המידע הכשרותי בכל מקום, וכנגד לתת מהציבור אל האחראים את הביקוש ואת הצורך, ולעורר את הסיוע לכל פרט וענין.

אנו מודים לקב"ה על הסייעתא דשמיא הגדולה שמלווה אותנו תמיד, ואף בכל הענין הגדול הזה, שהביא תועלת גדולה לכל העוסקים. ומתפללים לסייעתא דשמיא בהמשך הדרך, ואף לפעילות שתמשך גם בימי בין הזמנים בחודש זה הבעל"ט.

תודה וברכה למלון עם העירוב השכונתי

תודה מיוחדת להנהלת המלון ציפורי בכפר, ולמנהל המיוחד מר אלי היקר הייז, שדואג בכל השנה לרווחת האורחים מציבור בני התורה, ודואג שיהיה להם כל צרכיהם גם בצרכי ההלכה והכשרות, ולצורך כך פנה למוקד העירוב שיתן כשרות מהודרת לעירוב שסביב למלון. וכעת גם אירח את הוועידה הארצית ברווח ובשפע כל טוב.

אנו ממליצים לכל מי שצריך להגיע למקומות כאלו, שיגיע לאירוח הזה, שבו העירוב מתוקן כהלכה עם ההקפדות הנהוגות בעירובי השכונות המהודרות, עם רוב מחיצות וללא חשש רה"ר.

ברכתינו שיראה ברכה בכל נכסיו, ברכה ושפע וכל טוב, עם נחת וברירות לכל משפחתו וצאצאיו, וכל אשר יעשה יצליח.

דבר שמעולם לא היה בקיבוץ, כמאה אברכים בסיור לימוד הלכה בתחילת הכנס נערכו שני שיעורים בעומק עיון ההלכה והפרקטיקה, ע"י הרב משה אנגלרד שליט"א, רב הארגון. בנושא עירוב בבקעה, כגון במתחם הציין בעמקה, או בבעל תשובה שערך שבת על שפת הירדן. ובדין רוב מחיצות לדעת הרמב"ם, באיזה עירובים יש היום את ההידור הזה, ומה ההכרעה ההלכתית בענין זה.

עוד עסקנו בדין מחיצות גרועות, שהם שתי בלא ערב, בנוגע למתחם שמוקף בגדר כעין סורגים, ובשכונות החדשות בבית שמש וכדומה

ייכשלו רבים. רואים שהקב"ה דואג שלא תצא תקלה, שבדיק בזמן זה אירע לו ששכח את הספר והחליט לחזור לביתו, וכך נמנע מכשול גדול ע"י שהביא את הגוי ותיקן את העירוב.

הרב יואל שילה שליט"א, האחראי על העירוב ברכסים, ומחבר הספר היקף השבת, העלה נושא מעניין מאוד, האם במתכונת שיש כיום בארץ ישראל, שגבולות הארץ מוקפים בגדרות ביטחון גבוהות, תיהפך כל הארץ לרשות היחיד אחת, ולא יהיה חשש רשות הרבים, למרות שעדיין צריכים לעשות את העירובים בכל עיר, כי מדובר אין דין רשות היחיד כאשר ההיקף אינו מושלם, אבל מדאורייתא מועיל אפילו ג' מחיצות, ויש סוברים שאף עומד מרובה יספיק מדאורייתא. למעשה הוא הציג שיש הרבה מקומות שאין גדר כלל, כגון בצד המערבי שיש את הים התיכון, וגם בצד המזרחי סביב ים המלח, וכן באזור הערבה לכיוון ירדן, ומ"מ לחלק מהארץ, בעיקר לצפון אולי יהיה היקף מגדר גבול לבנון וגבול סוריה, עם החלק הצפוני של גדר המערכת סביב יו"ש.

הרב הביא את דברי הגמרא (עירובין דף כב:) שטענה שבארץ ישראל אין רשות הרבים בגלל ההרים שמקיפים אותה, אך דחתה את הטענה. והראשונים שואלים מדוע באמת לא מועילה טענה זו, יש מהראשונים שתיצרו שכיין שהמחיצות רחוקות אודן זו מזו, עד שהעומד בתוכן אינו רואה אותן, אין להיקף כזה דין רשות היחיד. ולפ"ז גם גדרות הביטחון שבגבולות בזמננו אינם יוצרים רשות היחיד. אבל התוס' שם תירצו שישנה מחיצות שנעשו בידי שמים, שאינם מבטלים רשות היחיד [בהיקף גדול], ומשמע מדבריהם שמחיצות בידי אדם יועילו לעשות ר"ה"י אף בהיקף גדול, וא"כ לפ"ז אולי יש צד לערי הצפון שיתבטל החשש של רשות הרבים מדאורייתא.

הרב דוד מתתיהו שליט"א, המאגד את האחראים על העירובים השכונתיים בעיר אלעד, סיפר מהפעילות המיוחדת שהם עושים בעיר, להחזיר את העירוב לילדים מגיל צעיר, ועורכים שיעורים וסדורים בת"ת בכיתות שלומדים משניות עירובין. ופעם אחת אמרו לילדים את ענין השכירות מגוי, שאם יש דירה של גוי בתוך העירוב הוא אוסר, וצריך לעשות שכירות. קם ילד ואמר שיש להם ערבי שגר בשכונה בתוך ישיבה פלוגית, הוא עובד שם ויש לו דירה לכל השנה.

הם מיד פנו לראש הישיבה, והוא אמר שזה בסדר, שאלו אותו מדוע, והשיב כי זה לא מקום שלו ואין ו בעלות האחראי פנה למוקד העירוב, וקיבל תשובה עם מקורותיה, שבהלכות עירובין זה לא עובד עם סברות של חושן משפט, כי גם אורה שאין לו בעלות כלל אוסר כמבואר בשו"ע סי' שפ"ד ס"א. אמנם דעת המשנ"ב שאם יכול לסלקו אינו אוסר, אך זה דווקא כשבעל המקום גר שם בשבת, אז האורח טפל אליו, משא"כ כאן שראש הישיבה גר במקום אחר, זה לא מתיר. [אמנם גם אינו פוסל לכל הדעות, מחמת שר"ה"י יחשב כשכירו ולקטיו (לשו"ע שם סי"ח) ולדעת ה"א הוא יכול להתיר רשות הגוי בעירוב, אבל המשנ"ב (ס"ק מ') כותב שלכתחילה צריך לשכור דווקא]. לאחר מכן הם פנו לכל הילדים שישוטטו בעיר כל אחד במקום מגוריו וידווחו על כל דירה של גוי, והילדים עשו את העבודה יפה מאוד.

הרב יהודה טשנר שליט"א, האחראי בשכונת נוה הפסגה בירושלים, סיפר שסיים בשבוע האחרון לבצע שכירות כדן מאלו שאינם שומרי שבת, בנועם ובפתרונות נחמדים. הוא קנה מחזיקי מפתחות מחנות שקונים בקל, וכתוב עליהם שבת שלום, ומסר לכמה תושבים שיפנו כל אחד למי שהוא מכיר, ויבקש לשמור את החפץ הזה עבור הרב שבשכונה. לאחר מכן הרב [שבמקרה זה הוא בעצמן] השכיר והתיר את הדירות כהלכה. היה תושב אחד בעייתי שהשאירו אותו לסוף, וכשסיימו הוא פנה לשכור מאותו שכן, ואז התברר לשמחתו שהוא עבר דירה ויצא מהשכונה יום אחד לפני כן.

הרב גבריאל לומברד, האחראי בשכונת נווה יעקב, ציין את התועלת שקיבל מההיכרות עם מוקד העירוב לפני הרבה שנים, וההמלצה שלו לכל אחראי, לקרוא פעם בשנה לת"ח שנמצא בעניינים של עירובין, שיעבור איתו על העירוב במתינות, ויבחן את המצב, זה תורם מאוד גם לאחראי עצמו כשמסביר למישהו את פרטי ההלכות והפתרונות, ונותן דחיפה לעשות עוד יותר ויותר.

הרב שוש שליט"א, האחראי בשכונת רמת בית שמש ג, עורר על החשיבות לדעת את פרטי ההלכה, גם בעירוב שכבר נעשה והאחראי כעת רק שומר על הקיים, מצוי שדבר נהרס והוא חוזר ומתקן אותו עם שינוי קטן, ויתכן שהשינוי הזה נעשה מחמת הלכה שנוגעת למקום, ובתיקון שאינו נכון העירוב אינו כשר. בתוך המעמד הוצג גם סרטוני רחפן שמופעל כיום ע"י מוקד העירוב, בעריכת תכניות להקמת עירובים ביישובים. יחד עם זאת הוצגו האפשרויות להפיק ממנו תועלת לבדיקת תקינות חוטי העירוב, ומה ההמצאה לאחר נסיון בשטח. כולם הוקסמו במקצועיות של הרחפן בהסרת הישוב קוממיות.

היו עוד דברים נפלאים, אך צר הגיליון מהביל.

נברך את כל הקוראים, יחד עם כל בית ישראל, פסח כשר ושמח והשנה ליל הסדר חל בשבת, ויש להימנע מטלטול במקומות שאין ראו לטלטל בהם, שנזכה גם לעירוב כשר ומהדר, עם שמחת שמירת המצוות.

יותר מג' טפחים ואינו לבד, אבל רוב גובה המחיצה קיים, יש אופנים שמותר מדין עומד מרובה בערב. וציין שיש מקרים שלא שמים לב לבעיות שנוצרות בעקבות כמה תנאים הלכתיים. כמו כן ביאר את הדין בעובד זר שנמצא אצל תושבים בשכונה.

הגאון רבי משה ברלין שליט"א, המומחה הגדול לעירובים עירוניים בכל רחבי הארץ למעלה משלושים שנה, עורר גישה מיוחדת לאחראים המתמסרים לעשיית עירובים ואמר, הרבה דיברו על ההתמסרות וההקדבה של האחראים, ועל הסייעתא דשמיא שלנו להצליח לעשות עירובים כשרים, אבל נראה שההסתכלות היא אחרת, אני לא עושה כלום, רק ה' נותן לי את הזכות לעשות רצוני יתברך, להיות שליח לקשור חוט כאן ולתקן עירוב שם, אבל אני לא עושה מכוחי כלום. אני מודה לקב"ה שהעמיד אותי במקום הזה, ונותן לי כל פעם עוד זכות לעשות עוד עירוב טוב, לזכות עוד יהודים. זה מתנה להיות אחראי על עירוב!

הגאון רבי חיים קלמנוביץ שליט"א, רב מחלקת עירובין של הר"ה, עמד על כמה נושאים בהלכה, שצריך לשים לב לעשותם כהלכה, כגון בעמודים עקומים, ובעמוד על גבי הר ומדרגה, וציין את חיבוריו שעוסקים בנושאים אלו.

הגאון רבי צבי ובר, רב שכונת נווה יעקב, ומרבי הכשרות "שארית ישראל", שלח מכתב עוז למשתתפים בוועידה, וציין את גודל השיתופים במלאכת הקודש, לתת למטלטלים עירוב כשר ככל האפשר.

הרב מולק שליט"א, רב הישוב בית חלקיה, הזכיר את ההתמסרות שהיתה בכל ארצות הגולה להעמיד עירובין אף כשהממשלה לא נתנה לעשותם כראוי, ולא היו אמצעים ואנשים שהיו פנויים לעסוק בהם, וגדולי ישראל נדחקו לסמוך על קולות גדולים ולקחו על כתפיהם את גודל האחריות בפסקי ההלכה. עם זאת היום שאנו כאן בארץ הקודש, ויש את האפשרות מצד הממשלה לעשות טוב, וכסף גם כן לא חסר, אם אנשים מוציאים כל כך הרבה על שטויות ועל נוי הבית, מוטב שיוציאו על נוי והידור המצוות והעירוב, וזה הדבר המיוחד שזכה מוקד העירוב לחולל מהפך ולהעיר את תשומת הלב לתקן ולשפר את העירובים, וזה דבר גדול מאוד.

מתוך הפאנל שהאחראים מרחבי הארץ שיתפו מנסיונם

הרב דוד גרנט שליט"א, אחראי בשכונה במרכז בני ברק, על הצורך לשתף את הציבור בדיווח על דירת גוי ומומר, וגם בשכונה חרדית בתוך בני ברק, לאחר שפרסמתי מודעה להודיע לי על גוי ומומר שיש לו דירה, התגלו כמה ממקומות שהיה גוי, באחד מהם הוא שוכר כבר שלש שנים. כמובן שמיד שכרנו את מקומו, אבל זה דבר שאנו חייבים את השתתפות הציבור, ובשביל זה חשוב שנפרסם את העירוב בשכונתנו כל אחד במקומו, ונבקש מהציבור להודיע.

הרב קורלנסקי שליט"א, מהאחראים בשכונת נוף פוריה טבריה, סיפר איך מתמודדים עם השינויים הגדולים בעקבות התרחבות הבניה, ופעם גילו ביום שיש שהורידו גדר באורך כמה עשרות מטרים. הם עבדו יחד לתכנן קרשים ולדפוק מסמרים, ואנשים שראו התפלאו מה אברכים מחברים קרשים, למרות שאם חוט נקרע בשכונה יש תמיד אנשים ששמים לב ומודיעים לנו, אבל לא ידעו כמה האחראי משקיע בעוד הרבה דברים שהעירוב דורש. ועל כל פנים חשוב שנדע לגלות עיונות גם במשך השבוע, לראות אם מתחוללים שינויים גם בגדרות ובדברים שלא צריכים לבדוק אותם כל שבוע.

הרב אברהם רינת שליט"א, אחראי על הישוב בית מאיר, ופעיל בעריכת ביקורות בהרבה עירובים, הביא מגוון דוגמאות מהשטח, ממקרים של תקלות מצויות שגילה בביקורות שערך בהרבה יישובים. במקום אחד הרב היה בטוח

שהכל מסודר, הוא העמיד לחיים גדולות תחת חוטי החשמל, והיה בטוח שלא יכול להיות בעיה, ולא היה בודק אותו כל שבוע, כי גם היה קשה לגשת למקום. אבל מתוך הנסיון הוא לא מאמין בכשרות העירוב עד שלא רואה בעיניו, כי הרבה דברים הם לא כמו שמספרים אותם. התקרב אל הלחי המדובר, וראה שיש בו רק ארבעים ס"מ, כל שאר הלחי התכסה בחול עקב זרימת המים שעוברת שם, והעירוב היה פסול כבר תקופה ארוכה. תמיד צריך לבדוק ביסודיות, ולא לסמוך שהעירוב יעמוד לעולם.

הרב שברין שליט"א, האחראי על העירוב בקהילה בנתיבות, ציין את הסייעתא דשמיא שמלווה את העוסקים בעירובים, בין הדברים סיפר שאירע לו פעם אחת שהיה צריך ספר להכין את השיעור, ושכח להביאו לבית הכנסת, בעקבות כך החליט שיחזור לביתו מיד אחרי שחרית, במקום להישאר ללמוד בבית הכנסת כמה שעות כדרך. כבואו קרוב לביתו ראה חבית של העירוב שנפלה ממקומה, עד היום הוא לא מבין מי הניח אותה באמצע שבת, הרי החבית היתה מלאה באבנים בצורה שאי אפשר להזיז אותה, ובליל שבת הוא ראה אותה במקומה. מיד הוא מיהר אל הגוי של שבת, הביא אותו למקום, והורה לו להרים את החבית, ולכוון אותה למקום הנצרך שתהיה תחת החוט, ועד שאנשים יוצאים חזרה מבית הכנסת כבר הספיק לתקן את העירוב שלא

הגדה של פסח

מה ההכרזה "הָא לַחְמָא עֲנִיא"

את ההגדה בליל הסדר, אנו פותחים בהכרזה: "הָא לַחְמָא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אֲבֹהֵתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם!" - הלחם שמונח על השולחן בסעודה זו, זהו ה'לחם של העינוי' שאבותינו אכלו במצרים. התיאור של "לַחְמָא עֲנִיא" אינו מתייחס רק ללחם שאכלו אבותינו במצרים, אלא גם לכל העינוי שהיה להם במצרים. כי כשם שאכילת ה'לחם עוני' החייתה את גופם במצרים, כך גם העינוי שהם עברו במצרים החיה את נפשם. חז"ל דרשו את הפסוק "יִחַלֵּץ עֲנִי בְּעֵינָיו" - בשכר עֲנִי יחלצו מדינה של גיהנם" (יבמות קב:). בזכות הכפרה של הסבל והעוני שעוברים על האדם הוא משיג הצלחה גדולה. חביבים יסורים שמרצים כקרבנות (ספרי ואתחנן לב), סבל הוא יתרון גדול מאוד! מכיוון שאין שום דבר שמכפר מטהר ומרומם את האדם - כמו סבל.

אמנם יש דבר שהוא גדול יותר מסבל ויסורים, אבל הוא דבר מאוד קשה, ניצול הטובות שהקב"ה מיטיב עמנו להתגדל בטהרת המידות ולהתקרב יותר אל ה'. המסילת ישרים (פרק כו) אומר שזה שנהנה מהעוה"ז וכוונתו לקיום חייו נקרא טהור, אבל הנהנה מעוה"ז וכוונתו להתקרב אל ה', זה כבר שייך למדרגת הקדושה. מי שנושם עמוק ומסתכל על השמים הכחולים, וכל לבו שר בתוכו שירה של הודאה להקב"ה, שירתו מצטרפת לשירתו המרוממת של דוד המלך "שִׁירִי דָּוִד עֲבֹדְךָ". ודוד המלך התגדל מאוד מאוד משירים אלו, תחילת התגדלותו של דוד היתה כשבהיותו רועה צאן, כשהיה עם הכבשים שלו באחו המלא בדשא ירוק ליד המים השקטים, הוא הוציא את הנבל שלו ושר להקב"ה "בְּנֵאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מִנְחֹת יְהוָה", משירה זו שעלתה מתווי נבלו התעלתה נשמתו של דוד עד לשמים, והוא נהיה 'דוד המלך'.

הסבל הוא מעלה גדולה! אבותינו, בזמן שנפשם שבעה ביסורי 'לחם עוני': "וַיִּמְכְּרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֶבְרָה קֶשֶׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֶבְרָה בְּשִׂדָּה אֶת כָּל עֶבְדָּתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפֶרֶךְ" הפיקו מהיסורים הללו תועלת עצומה, מה"חמור ולבנים" הללו הם בנו קומה אחר קומה, את הבנין הרוחני האדיר של עם ישראל, משעה לשעה הם נהיו טובים יותר ויותר. כל הסגולות שהתגלו בעם ישראל בכל הדורות, השגנו על ידי העינוי שעברנו במצרים. עם ישראל חי תמיד את הלימוד של גלות מצרים. קחו דוגמא; בעת שעבד עברי סיים את שנות עבודתו והוא יוצא לחירות, התורה מצוה על האדון להעניק לעבדו מטוב ברכת ביתו, והיא אומרת לו "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם ... עַל כֵּן אֶנְכִּי מְצֹנֵךְ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם" (דברים טו טו), העבדות שחווינו במצרים לימדה את עמנו כיצד להבין את סבלם של אחרים. "הָא לַחְמָא עֲנִיא", העינוי הועיל לנו כמו שהלחם מועיל לאדם.

כשנאכל את ה"הָא לַחְמָא עֲנִיא" שלנו - את המצות, אם נחוש לרגע קושי באכילתם, לא נבזוז את ההזדמנות הזו להשיג לפחות מידה קטנה של אכילת המצות שאבותינו

אכלו במצרים, אבותינו אכלו שם מצה שהיתה מרה; אכלו אותה כשדמעות בעיניהם, על שחטפו מהם ילדים להשליכם ליאור ולהניחם במקום אבני בנין, אבות יהודיות ואמהות יהודיות בכו, הם נשברו ואולי השתגעו מצרות. אבל הסך הכול, התוצאה הכוללת הייתה שהם הפכו לעם חדש. הם עברו בכור האש! אבל הם טוהרו בכבשן הזה. זו הסיבה שהקב"ה קרא לגלות מצרים "כֹּר הַבְּרָזָל" (דברים ד כ) - בתקופות קדומות התנורים הרגילים היו עשויים חימר, תנור כזה היה מספיק טוב כדי לאפות לחם. אבל כשרצו להמיס מתכות יקרות, בכדי להסיר מהם את הסיגים שמעורבים בתוכם, לא די היה בתנור חימר, לזה זקוקים לכור - תנור שעשוי מברזל, תנור ברזל יכול להגיע למעלות חום גבוהות במיוחד. מצרים היתה כור ברזל רוחני עבור עם ישראל. ואבותינו נמסו מסבל, והם הפכו לנוזלים, ובזה הקב"ה הסיר את כל הזיהומים שהיו מעורבים בנפשותיהם - הם נטהרו שם מכל מידה רעה ותאוה מגונה, נעשו שם כזהב טהור ומזוקק.

בזמן שנאכל את המצה את ה"לַחֶם עֲנִי" בהסיבה, נחשוב שבאמצעות אכילת מצה זו אני רוצה להשתייך לשלמות שאבותינו זכו מכל השיעבוד העוני והיסורים שהיה להם במצרים.

מה ההכרזה "כָּל דַּכְפִּין יִיתִי וַיִּכַּל"

אחר שהסברנו מהו הלחם שמונח על שולחנו בסעודה זו; "לַחְמָא עֲנִיא" מופלא, אנו מוסיפים ומכריזים: "כָּל דַּכְפִּין יִיתִי וַיִּכַּל!" - כל מי שרעב, בוא יבוא לאכול. מה המיוחד בהכרזה זו בסעודה זו, הלא יהודים תמיד אומרים כך - זרעו של אברהם תמיד נוהגים כך: "הָלוּא פֶּרֶס לְרַעַב לַחֲמֵךְ וְעֲנִיִּים מְרֹדִים תִּבְיֵא בֵּית" (ישעיה נח ז).

שימו לב, אנו אומרים בסמיכות לזה דבר נוסף: "כָּל דַּצְרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח" - כל מי שצריך, יבוא לאכול מהבשר של קרבן הפסח שיש לנו בסעודתנו. למי מתייחסת הכרזה זו? הלא הפסח נאכל רק למנוייו, מי שאיחר את המועד ולא נתמנה עליו לפני השחיטה, אינו יכול לאכול ממנו. אם כן, הכרזה זו היא 'הודעה למוזמנים בלבד', רק לאלו ששייכים לסעודה זו, מודיעים שיכנסו הביתה לאכול את הפסח! ודוקא כשנשמעת הכרזה כזו, נחוץ לשים לב לעני והמסכן שלא הספיק להמנות על קרבן פסח שלנו, ולומר לו אפילו שאינך יכול לאכול את הפסח איתנו, אבל אנו ניתן לך דברים אחרים, יש הרבה בשר והרבה דגים והרבה מצות - אז אנחנו ממזינים אותו לאכול בכל מקרה.

ההכרזה "הַשְּׁתָא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּא בְּנֵי חוּרִין"

כעת בא הרגע לדבר על עצמנו, על אלו שזכו ומשתתפים בסעודה חשובה זו. אנו אומרים "הַשְּׁתָא עֲבָדִי, לְשָׁנָה הַבָּא בְּנֵי חוּרִין". הדבר הראשון שאנחנו מדברים עליו הוא ה"הַשְּׁתָא", אנו אומרים מה מצב חיינו כעת: "עֲבָדִי" - עכשיו אנחנו עבדים. זה אומר; שאנו מכירים בכך, שכעת בהיותנו עדיין בגלות, מכיוון שיש חוקי הארץ שמחייבים אותנו, ויש גם מנהגי הגויים שמשפיעים עלינו, איננו יכולים לממש את רצוננו לחיות את חיינו לגמרי על פי האידאילים שלנו - דרך

התשובה: ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים

אז שמענו את השאלות מהבנים, עכשיו האב אומר: "בני היקרים, שאלתם אותי ארבע קושיות טובות, הקשיבו לתשובה, זהו התירוץ: 'עבדים היינו לפרעה במצרים', הכל התחיל מזה שהיינו עבדים לפרעה! פרעה היה אדם שמלך במצרים, אבל 'פרעה' הוא גם שם דבר. הרמב"ם (') אומר שפרעה הוא היצר הרע. פרעה ששיעבד את ישראל למצרים הוא גם הסמל לנטיית הרע, כי כשיהודי משועבד לאיזה ענין מעניני העולם הזה, בזה שיש לו בחייו שיעבוד מלבד השיעבוד לעבודת ה', הוא כבר משועבד להיצר הרע.

כששמע פרעה שבני ישראל מדברים על "נלכה נזבחה לאלקינו", חשב פרעה בלבו: "איך אני יכול להתמודד עם זה שעם ישראל עדיין חושבים על עבודת ה'? איך אוכל לבטל את זה? ולכן זו היתה תגובתו לבקשתם: 'תקבד העבדה על האנשים ויעשו בה' - אני לא אתן להם אפילו קש, אמנם יהיה לי מזה הפסד בתפוקה של עבודת הלבנים, אבל הכל כדאי, כך הם יהיו טרודים עוד יותר! כך גם את השעות הבודדות שהם עוד יכלו לנוח מייצור הלבנים ולחשוב קצת על החיים, הם יצטרכו לבזבז על חיפוש אחר קש. עצה רעה זו היא גם עצת היצר הרע! המסילת ישרים (פרק כא) אומר "כי בהיות השכל טרוד ונחפז בדאגותיו ובעסקיו, אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הזו ... ואפילו אם השיגו כבר, הנה הטרדות מכריחות את השכל ומערבבות אותו". כשאדם כל כך משועבד מבוקר ועד ערב, שהוא כל כך עסוק עד שהוא לא יכול לממש את מטרת חייו, זו הטרדיה של הטרדיות.

"ויוצאנו ה' ממצרים"

"ויוצאנו ה' ממצרים" - ה' הוציא אותנו מהעבדות למצרים ונהיינו בני חורין, לכן חג הפסח נקרא "זמן חרותנו". ברם, המכוון כאן אינו לרעיון החירות הלאומית וגם לא לעצמאות המדינית, אלא לחירות מעבדותנו ליצר הרע, לחירות מדרך החיים של אומות העולם, נחיה כפי שחיו האבות הקדושים, ונהיה עבדי ה' בשלמות כרצוננו. בפרשת 'עבד עברי' כתוב: "כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים, לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה מב), כלומר, יציאת מצרים היתה רק חילופין מעבדות לעבדות - מעבדות לפרעה אל עבדות ה', "כשפדה הקב"ה את זרע אברהם, לא פדאן לשם בני חורין אלא לשם עבדים, כשיגזור ולא יהו מקבלין עליהן אומר להם עבדי אתם" (ילקו"ש במדבר טו) הקב"ה אומר לנו, כל המאמצים שהקדשתם בהיותכם עבדים לפרעה, צריכים לעבור לשרת אותי, ולכן אינם יכולים להמכר "ממכרת עבד" ולהשתעבד לאדון. חג הפסח נקרא "זמן חרותנו", כי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות ו ב), יצאנו ממצרים כדי להפוך לאומה שעוסקת בתורה - לומדת גמרא.

"ולמען תספר"

וה' הוציאנו ממצרים "בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמִלְחָא גָדֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּים", "בְּיַד חֲזָקָה": "בגבורה גבוהה ומפורסמת" (יד ח וברש"י). ה' יכל להוציא אותנו משם בדבר קטן, גם חלום אחד לפרעה, היה בו די כדי לשכנעו להוציאם. אבל

התורה. אבל "לְשֹׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין", בטוחים אנו בישועת ה', ברור לנו שיגיע זמן שבו נהיה בני חורין לחיות בצורה מושלמת, כפי דרך התורה.

לפחות שלוש פעמים ביום אנו מבקשים על הגאולה. אלו שחושבים שזהו זה - כבר עכשיו אנו חיים את חייו בשלמות - טועים את הטעות הגדולה ביותר בחייהם, מכיוון שאין להם אפילו את השאיפה לחיות את חייהם כפי תפקידם האמיתי. וכשיגיע היום הגדול בו נעמוד למשפט בפני בית הדין של מעלה; "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו ... צפית לישועה?" (שבת לא.). זו שאלה יסודית שתישאל לכולם, ולכאורה מה המקום לשאלה זו, ודאי שציפינו הלא התפללנו תמיד את כל התפילות כסדרן? אלא השאלה היא: האם אתה עצמך צפית לישועה, האם הרגשת שהחיים שלך הם לא כמו שאתה רוצה שהם יהיו, ציפית לישועה מתוך שעכשיו אינך יכול לעבוד את ה' יתברך בשלמות כראוי?

אנו אומרים כל יום; "כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִינוּ כָּל הַיּוֹם". המשמעות של "כָּל הַיּוֹם" אינה "כָּל יוֹם", אלא "כָּל הַיּוֹם". וזה אומר שבכל רגע של היום, אתה תמיד מודע לעובדה שהיכן שאתה נמצא כעת, זה איננו מקומך האמיתי. כשם שאבותינו התהלכו ברחובות העיר הגדולה בבל, אבל הם לא היו בבליים, כשיהודי התהלך ברחובות רומא, הוא לא היה רומאי, הוא היה יהודי שמתהלך ברחובות העיר הזאת רק מפני שהוא נמצא בגלות. כך יהודי שחי באמריקה אסור לו לשכוח לעולם; אני לא שייך לכאן! אנחנו מחכים ליום הגדול הזה שנגיע לארץ ישראל האמיתית, ארץ הקודש נחלת ה', ואז נמלא את המשימה שלנו לחיות כפי דרך ה' דרך התורה.

שאלת: "מה נשתנה הלילה הזה"

הקב"ה הודיע לנו מדוע הוא אהב את אבינו אברהם: "כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אֶחָד וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לְעֲשׂוֹת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט" (בראשית יח ט). הרמב"ם אומר במו"נ ('), האבות הקדישו את חייהם "לגדל אומה שתשרת את ה'". הם לימדו את בניהם לימודים כאלו, שמהם יימשכו גם זרעם אחריהם להיות דור אחר דור עם שלם של משרתי ה'. העברת המסורת מדור לדור, היא אחד מהתפקידים הכי חשובים, חז"ל אומרים על כל המלמד את בנו או את בן בנו תורה: "מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני" (קידושין ל.).

לכן בליל הסדר, בעת שאנו חוגגים את גאולת ישראל, ה"כִּי יִשְׁאָלְךָ בֶּנְךָ" תופס חלק כל כך עיקרי - בנך אינו רק אדם יחיד, הוא החוליה הבאה אחריו בשרשרת הדורות. זה דרכו של עם ישראל: "דֹּר לְדֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֵׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגְדֹּד" (תהילים קמה ד). כאשר הדור הצעיר משכיל לפנות אל הדור הישן, ומבקש לקבל מהם את דרך התורה, זו ההשכלה האמיתית והחוכמה הגדולה. המלבי"ם (') מפרש על שאלת החכם: "מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם", שזה טעות לחשוב כי ה"חכם" הוא מי שצבר הרבה מידע, החכם הוא מי שרוצה ללמוד ולדעת, ולכן בליל הסדר אפילו ילד קטן ששואל את אביו; "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה" - נקרא "חכם".

ואמנם הקביעות היא פעם ביום ופעם בלילה, אבל לא רק אז, דוד המלך אומר: "טוב להדות לה", ולומר לשמן עליון. להגיד בבקר חסדך, נאמונתך בלילות". וכי רק בבוקר ובלילה טוב להודות לה' - מה עם משך הזמן שבין הבוקר והלילה? הביאור הוא כך, מהבוקר ועד לילה, זה מה שתעשה כל היום להודות לה'. זוהי 'עבודת החיים' של כל יהודי; להודות לה'! באומה היהודית דיברו ללא הרף על יציאת מצרים. ירמיהו הנביא אומר (טז יד) שבאחרית הימים בזמן הגאולה "לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים", ונוכל ללמוד מזה שבתקופתו של ירמיהו כשאנשים הוצרכו להשבע נהגו להשבע ב"ה" שהוציא אותנו ממצרים", כי הענין של יציאת מצרים היה דבר ששגור על לשונם כל היום, תמיד הודו לה' על יציאת מצרים. לכן, שמרו בדעתכם את הענין של יציאת מצרים, וזכרו שיצאנו ממצרים למטרה כפי שה' אמר לנו: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים" - הוצאתי אתכם כדי שתוכלו לשרת את ה'. וזו האחריות הגדולה של יציאת מצרים - כל ימי חיך.

"ברוך המקום, ברוך הוא"

ההמשך הוא, שכתוצאה מלימוד הנושא של יציאת מצרים, אנו הולכים כל חיינו לומר את המילים האלה "ברוך המקום, ברוך הוא" על שהוציאנו ממצרים. וזה אומר שבכל עשייה שאנחנו עושים, אנו מודים להקדוש ברוך הוא על יציאת מצרים. בין שאתה אומר ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שהכל נהיה בדברו, או אשר קדשנו במצוותיו וציונו להניח תפילין, כל מה שאתה עושה בעולם הזה כדי לשרת את הקב"ה, זו הכרת הטוב על שהוא הוציא אותך ממצרים. אפילו במסית לעבוד ע"ז, פירשה התורה שהוא חייב מיתה: "כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים" (דברים יג יא). חלק מחטאו הנורא הוא, העובדה שבהסתתו יש גם כפיית טובה בזה שה' הוציא אותנו ממצרים.

וכשכבר אנו עסוקים בהודאה, מפרשת לנו ההגדה, שהדבר הראשון והגדול שעלינו להודות לה' הוא "ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא" - התורה היא הגדולה מכל המתנות שהקב"ה נתן לנו. ואז, אחרי הודאה זו ההגדה מתחילה לפרש את השאלות והתשובות לבנים. "ואת עמלנו - אלו הבנים" - כל עמלנו, כל עבודתנו כאומה, ועבודתנו כיחידים, היא לגדל את בנינו לתורה. ולכן הלימוד לבנים מה היא ההודאה שאנו מודים בלילה זה לה' על שהוציאנו מצרים, הוא הדבר החשוב שמתפרש מיד עם תחילת ההגדה.

"רשע מה הוא אומר?"

אל תטעו, הרשע הזה הוא ילד חרדי שלומד תורה, הוא יושב בסדר של אביו, הוא אוכל מצה ומרור ועושה כל מה שנדרש ממנו. ולא עוד אלא שזה גם מה שבעתיד הוא הולך לעשות עם ילדיו! הרשע הזה ח"ו לא ויתר על התורה. אז מה היא רשעתו של הרשע? הרשעות כאן זה משהו מאוד נסתר, ורק האב הוא מספיק חכם כדי לחוש בה.

הקב"ה הקשה את ליבו של פרעה שאפילו העובדה שכבר "אבדה מצרים" (י ז) לא תשפיע עליו להסכים להוציאם. הקב"ה הסיר מפרעה את רצונו החופשי, זה מקרה יוצא דופן!

הסיבה לכך היתה "למען שתי אתי אלה בקרבך. ולמען תספר באזני בן ובן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אתי אשר שמתי בם - וידעתם כי אני ה'": (שמות י א ב). הקב"ה עשה את האותות האלו במצרים, כדי שנספר ונעביר אותם לבנינו ולצאצאינו, ומזה יהיה "וידעתם כי אני ה'", גם דורותינו הבאים אחרינו יידעו את ה'. ובעת שה' התגלה לנו במתן תורה, הוא אמר "אני ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" - כאומר לנו; הלא אתם כבר יודעים ש"אני ה' אלקיך", כי הרי כבר התגלית לך בעת "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". ללימוד וסיפור של הניסים שהיו ביציאת מצרים יש איפוא עבורנו חשיבות עליונה, וחובה עלינו לדבר עליהם. הדרך בה יצאנו ממצרים הוא הלימוד שאנו למדים מחג הפסח, וזה מה שאנחנו צריכים לספר לבנינו בליל הסדר.

"מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים"

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק. והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה". הסיפור הזה לא היה לימוד של דברים חדשים, האנשים האלה היו גדולי עולם, הם כבר למדו את סיפור יציאת מצרים בדקדוק גדול ובעיון עצום בשנים קודמות. אבל בלילה הזה הם שבו ושינו את נפלאות ה' אפילו בדברים הידועים להם, בלילה הזה במיוחד, הסיפור של ניסי מצרים בפירוט של אחד לאחד, הוא עבודת ה' מופלאה. בחז"ל (זוה"ק שמות מא:) איתא "לספר בשבח יציאת מצרים, היא חובה על בן אדם לדבר בשבח זה לעולמים, באותה שעה כנס הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא שלו, ואמר להם: לכו ותשמעו את ספור השבח שלי שמדברים הבנים שלי ושמחים בגאלי. אז כלם מתכנסים, ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים ספור השבח ששמחים בחירות גאלי אדונם. אז באים ומוזים לקדוש ברוך הוא על כל אותם ניסים וגבורות, ומוזים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם". בלילה זה, הדיבורים שלנו בסיפור יציאת מצרים עולים לשמים ועושים נחת רוח להקב"ה. ולכן כל מי שמתאמץ יותר: "הרי זה משבח!"

ועכשיו עם הקדמה זו אנו מקשיבים לדברי רבי אלעזר בן עזריה על החשיבות של זכירת יציאת מצרים. "אמר אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדךשה בן זומא. רבי אלעזר היה בערך בן י"ח שנים, אבל עמל התורה שלו היה בהקף של מי שחי כבר שבעים שנה, ולכן הוא התמנה לריש מתיבתא במקום רבן גמליאל. וזה מה שאמר רבי אלעזר: מכל התורה שלמדתי בחיי, התברר לי שודאי הוא שיש חובה על כל אחד להודות לה' על יציאת מצרים לפחות פעם ביום ופעם בלילה, אבל לא זכיתי למצוא רמז מפורש לזה בתורה, ובן זומא הוא שמצא את הרמז לזה.

זאת אפשר להיות חלק מהחברה המצרית: "לפי שהיו פושעים בישראל שהיה להן פטרונין מן המצריים והיה להן שם עושר וכבוד - ולא היו רוצים לצאת". (שמו"ר יד). והסוף היה, שרשעים אלו מתו בשלשת ימי אפלה. רק אלו שהבינו את ה'מסר', לא חיפשו עצות אלא הקשו ערפם במסירות נפש מול המצרים, הם שמרו על זהותם כיהודים, ולא שינו את לבושם ולא את לשונם, למרות הסבל הגדול שהיה כרוך בכך, הם שנגאלו ויצאו ממצרים. ולכן התשובה לרשע היא: "ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל - כפר בעקרו. ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו ... אילו ה'ה' שם, לא ה'ה' נגאל". רק מי שלא חיפש את קרבת המצרים, וקיבל בשמחה את היסורים שהוא סובל על היותו יהודי, הם אלה שיצאו ממצרים.

"בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך"

"יכול מראש ח'דש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר ב'עבור זה - ב'עבור זה לא אמותי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך". היה מקום לומר שברצותנו להתייחס ליציאת מצרים, נתייחס להתחלה - ראש חדש ניסן, הרי מחודש ניסן התחילו עשרת המכות שהכה ה' את מצרים, או שלפחות נתייחס ליום הקרבת קרבן הפסח, שהוא הקרבן שאנו מקריבים לה' בהודאה על הגאולה. אבל התורה לימדה אותנו שרק ה'שעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך" היא הזמן המתאים להודות על הגאולה. וזה מלמד אותנו מה העיקר בגאולה, לא הפסקת השיעבוד, ולא שיחרור האומה משליטת פרעה ועבדיו, עיקר הגאולה הוא מה שמעתה אנו עם ה' העסוקים כל הזמן בקיום מצוות ה', ולכן דוקא כשהמצה והמרור מונחים לפנינו לקיים בהם מצוותם, נראית לנו עיקר הגאולה, ואז זה הזמן המתאים להודות לה' עליה.

פסח, מצה, מרור

"ר'בן גמליאל ה'ה' אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה ומרור".

שלושת הסמלים הבולטים ביותר בליל הפסח הם פסח, מצה, ומרור. מכיוון שאלו הם שלושת הסמלים המרכזיים של החג, כדאי לדון בכל אחד מהם בנפרד.

פסח

"חג הפסח - חג המצות"

בלילה זה, ליל ט"ו בניסן, מתחברים יחד שתי ענינים, האחד "חג הפסח" והשני "חג המצות". "חג הפסח" הוא יום י"ד בניסן - יום שחיטת והקרבת קרבן פסח, ולענין הקרבן, ליל ט"ו נמשך אחר היום שעבר - כלומר יום י"ד בניסן, לכן, יום י"ד והלילה שאחריו ליל ט"ו, הוא הזמן של "חג הפסח".

על שאלת הרשע "מה העבדה הזאת לכם?" - אומר הירושלמי (פסחים פרק י ד) ששאלתו היא "מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה". כשנשים לב נראה, יש כל כך הרבה דברים במצוות הפסח שהוא יכול היה להזכיר: העדות, החוקים, המשפטים - שהם פרטי ההלכות שאנו שומרים לקיים, אבל הוא בחר דוקא בעבודה. עבודת ה', לשרת את ה', זה דבר נפלא, אבל העבודה מתייחדת בזה שנכלל בה הרבה עשייה של מעשים, ולכן הוא בחר לשאול על העבודה "מה העבדה הזאת לכם". בשאלתו דוקא על העבודה, נשמע 'צליל' של תמיהה "מה אתם עובדים קשה כל כך", וזה גילוי על מה שבלבו, הוא מרגיש בלבו שהעבודה היא טירחה שנוהגים לעשות אותה כל שנה מחדש כי ככה זה הולך, אין ברירה "זה מה שצריך לעשות", לשרת את ה' הוא טורח עבורו, זו הסיבה שהוא שאל דוקא שאלה זו. וזה רשעו, אין לו את האושר ואת השמחה בזמן שהוא עושה מצוות - הלב שלו לא נמצא עם זה.

במצרים היו כאלה רשעים, גם הם עשו וקיימו את כל מה שצריך כמו כולם, אלא שעשייתם היתה רק מצוות אנשים מלומדה משהו 'בלי לב', הם עשו מה שצריך לעשות כי זה מה ש'כולם' נוהגים לעשות. ולכן בעת נסיון, כשהם ראו את כל הקושי שהיהודים עוברים במצרים אך ורק משום שהם נראים כיהודים, הם חשבו שלהשאר כעת יהודי עם כל ה'סממנים' זה בעצם לעבור סבל גדול על משהו שפשוט לא כדאי לסבול עבורו. היה קשה להם לקבל שכדאי להתעקש על הלבוש והשפה והשמות היהודיים, כשכל זה כרוך בכל כך הרבה שיעבוד ועינוי. בליבם הם נכנעו למצב, שכעת זה לא כל כך מציאותי להיות יהודי 'רשמי' כמקודם, וחיפשו עצות לצאת הסבל הזה. ואמנם הם שינו קצת פה ושם, ובסופו של דבר הם הצליחו להקל מעליהם את הסבל והעינוי הנורא שסבלו היהודים במצרים. אבל כשבסוף הגיעה שעת הגאולה, אמנם הם השתתפו יחד עם כולם בשמחה כשמשו רבינו בישר את בשורת הגאולה של עם ישראל, אבל מאחר שלא השתתפו בעינוי והעבודות של אחיהם, הם גם לא קיבלו את המעלה והרוממות של אחיהם, וכשכל אחיהם שעד עתה היו עבדי פרעה, יצאו בשמחה ובששון מעבדות לפרעה אל עבדות ה', הם בלבם פנימה לא ששו ושמחו לקבל על עצמם עתה את עול עבודת ה'.

"אילו ה'ה' שם, לא ה'ה' נגאל".

והיו כאלה שנפלו עוד יותר, על הכתוב "וְחִמְּשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" דרשו חז"ל שרובם של ישראל לא יצאו ממצרים - הם היו רשעים והם מתו בשלשת ימי אפלה. הסיבה לכך היתה, כי כשמת יוסף שהיה המשנה למלך ודאג לאחיו היהודים, היו הרבה מהמון העם שהרגישו שהקרע נשמט מתחת רגליהם, והם חיפשו עצות איך להסתדר במצב החדש, כאמצעי להשתלבות בחברה הגבוהה של מצרים, הם הפרו ברית מילה שציינה את עם ישראל. כדי שההבדלה בין ישראל למצרים תמשיך להשמר "הפך הקדוש ברוך הוא האהבה שהיו המצריים אוהבין אותן לשנאה" (שמו"ר א), וכשהתחילו הרדיפות ע"י העם המצרי, היו כאלו שלא קיבלו את ה'מסר', וחיפשו וגם מצאו, דרכים איך בכל

שמביאין עולה שנשחטת בצפון העזרה, ותבוא ותזכה למשיח, אומה שמביאה עולות ושלמים ששחיטתם בצפון ובדרום. כל בני נח נקראים "אנשי הצפון" ואילו עם ישראל נקראו אנשי "צפון ודרום". זה דבר שקשה להבין, מה הצפון והדרום קשור להבדל בינינו לבין העמים?

"עולה" משמעו "עולה", הקרבה שהיא "העלָאָה": שריפה מוחלטת של קרבן על מזבח, וזהו ענינו של קרבן, הקרבת הבהמה כליל לה', המקריב שחט את הבהמה, הניח אותה על המזבח, שם היא נשרפה באש, וכשהאש העלתה את הבשר באש, היא סימלה כביטוי של אמונה, של דבקות נאמנה, בהקב"ה. המקריב הביא לקב"ה משהו כדי להראות לו את אהבתו ותודתו אליו. הקרבן היה חילופי בעליו, הוא רוצה לשרוף את עצמו כמנחה לפניו, במקום זאת, כתחליף הוא שורף בתודה קרבן להקב"ה.

ובשעה שהוא מעלה בדבקות את הכל לה' יתברך - האם ייתכן שהמקריב יאכל חלק מהקורבן? איש מעולם לא חשב לאכול את המנחה שהקריב לה'. זו הייתה צורת הקרבן לה', שהשתמשו בה מימות עולם, בכל ההיסטוריה, הייתה רק הקרבה של עולה שכולה נשרפת לה' כקרבן. מעולם לא הייתה קרבן שמישהו אכל ממנו אי פעם. אדם הראשון הקריב קרבן עולה, נח הקריב קרבן עולה. מעולם לא היה שום בקרבן שום דבר מלבד זה שהקרבן כולו נשרף.

האם אדם יכול לאכול מבשר הקרבן?

הפעם הראשונה בהיסטוריה שאנו מגלים אכילת קרבן על ידי המקריב, הייתה בהקרבת קרבן פסח במצרים. זו הייתה מהפכה; הפעם הראשונה שמישהו הורשה לקחת חלק בבשר קרבן שהוקרב לה' היתה בקרבן פסח. ורק מכאן ואילך, רואים אצל עם ישראל הקרבת קרבנות כזו, בנוסף להקרבנות עולות, יש להם גם קרבנות שיש בהם אכילה לאדם המקריב. וזה היה מהפכני. עם שיכול לאכול את הקרבנות?!

לאכול מהקורבן לה' מה זה אומר?!

המשמעות היא, שהעם הזה אינו נמנה כחלק מכלל אומות העולם. פירושו שביציאת מצרים עם ישראל לא רק יצא ממצרים אלא הם גם הוצאו והובדלו ונפרדו מכל האנושות. מעתה כשאתה מדבר על "המין האנושי" אתה לא כולל את עם ישראל. במצות קרבן פסח התורה מלמדת אותנו: היהודי אינו חבר במין האנושי! מכיוון ששום אדם לא יעז לאכול מקרבנות ה'.

"בני בכרי ישראל"

וזה היה החידוש הגדול שמשה רבינו השמיע לפרעה, דברים שמעולם לא נשמעו קודם: "כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ד, כב) - משה רבינו אמר לפרעה, כל מה שאתה מחשיב את האומה המצרית כאומה נבחרת, אומה שמפני חשיבותה זכותה לשלוט על העולם ועל עם ישראל, הכל זה טעות: ה' בורא העולם והאדם אומר לך פרעה: דע לך! הבן האהוב עלי הוא עם ישראל! ישראל הם עם קדוש לה'! זה מה שאומר שנתברר מעתה והלאה מעלתו של היהודי, גופו של כל אחד מישראל כה קדוש, עד שאכילתו מהווה דבר מקביל לשריפת הקרבן לה' על המזבח. כמו

"חג המצות" מתחיל מליל ט"ו ואילך, ולמשך שבועת ימים הוא הזמן של "חג המצות". נמצא שבבילי ט"ו, מתחברים יחד מצוות "חג הפסח" עם מצוות "חג המצות" - מצות אכילת בשר קרבן הפסח עם מצות אכילת מצה ומרור. נבאר מה ענינו של "חג הפסח".

פסח: "על שום שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים"

הפירוש של המילה "פסח" היא לדלג על משהו, וזה מתייחס למה שבמכת בכורות, כשבכל בתי מצרים עבר מלאך המשיח, והרג והשחית לגמרי כל דבר שהיה בו אפילו איזה צד רחוק של בכורה בלא יוצא מהכלל, אפילו דמויותיהם וגופותיהם של הבכורים שכבר מתו הושחתו, דילג המלאך הזה על הבתים שהיו בהם בכורים מבני ישראל. גם בשאר ט' המכות שה' הכה את המצרים, הובדלו בני ישראל ולא לקו עם המצרים, ואם כן, עלינו להבין מה היה כל כך חשוב באירוע הזה שהמשיח דילג על בתי בני ישראל, עד שהוא ראוי להקבע כיום טוב נפרד, ב"ד בניסן?

בפשוטו - בהבנה הפשוטה ביותר, בליל מכת בכורות ה', נתן "רשות למשחית" להרוג את בכורי מצרים, והגמ' אומרת שמשום "רשות" זו נצטוו בני ישראל "וְאִתָּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר", כי הכלל הוא שכיון שניתן "רשות למשחית" אינו מבחין בין צדיקים לרשעים (ב"ק ס.). זהו כחו של "מלאך המשחית" - להשחית ולמחוק לחלוטין. אם אנו רוצים לקבל דוגמה לכך, אנו יכולים לראות מהרבה מאוד האומות שידוע לנו שהיו ענקיות במספרן ובכוחן, היתה להם תרבות פורחת שהרשימה את כל העולם, וכיום לא נשאר מהם ומתרבותם המפוארת אלא שרידי ערים חרבות בלבד - מדבר או ג'ונגל.

לכן העובדה שבאותו לילה פסח מלאך המשיח על בתי בני ישראל היא חשובה כל כך. הצלה זו יש לה משמעות שונה מכל ההצלה שהיתה לעם ישראל עד עתה משאר ט' המכות, כי הצלה מ"משחית" יכולה להיות רק כשיש הבדלה יסודית מאוד בין המציאות של שתי העמים - העם המצרי ועם ישראל. הבדלה שהראתה בעליל את נצחיותו של עם ישראל. הקב"ה אמר לעם ישראל הבטחה ביד הנביא מלאכי, "כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי וְאִתָּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כָלִיתִם" (ג'ו). וזו גם ההבטחה שנתגלתה באותו הלילה של פסח. לכן דילוג זה ראוי לקבוע עליו חג בפני עצמו "חג הפסח". וכשאנו אוכלים את המצה זכר לקרבן פסח - אנו צריכים לחשוב על כך.

עם ישראל אנשי "צפון דרום"

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נָכָר לֹא יֵאָכֵל בוֹ" (שמות יב מג). ציווי זה על אכילת קרבן פסח יש לו משמעות אדירה, משמעות שקשה לנו מאוד לתפוס אותה גם לאחר ששמענו אותה מוסברת, ולוקח שנים רבות עד שנפנים אותה פנימה.

הגמ' במסכת זבחים (קטז.) מביאה שמאן דס"ל שבני נח לא הקריבו שלמים, דרש את זה מהכתוב "עֹרֵי צֶפֶן וּבֹאֵי תִימָן": "תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום. כלומר, יתנערו מהעולם בני נח

החביבות המעולה "חִבִּיבִי יִשְׂרָאֵל שְׁנָתָן לָהֶם כְּלִי חֲמֻדָּה". וזהו שאמר משה רבינו לפרעה, מעל ומעבר לכל החשיבות האנושית שידועה לך, עומדת ונמצאת החשיבות העליונה של עם ישראל: "כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל", ה'בכורה האנושית' שייכת אך ורק לעם ישראל. ולכן, אף אנו למרות שאין לנו כעת את האפשרות לקיים את מצות הקרבת קרבן פסח ואכילתו, כשנאכל את חתיכת המצות של האפיקומן לזכר קרבן פסח, נזכור את כל זה.

מצה

"וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת"

הפירוש הפשוט ידוע לכולם, המצות צריכות שמירה מחימוץ, בואו נבין עכשיו מה שמירה זו באה ללמדנו.

בחז"ל (זו"ח יתרו) איתא שרבי יוסי זעירא שאל לרשב"י, מהו זה שהקב"ה משבח "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", הלא הוא הבטיח לאברהם אבינו ע"ה להוציאם משם, והשיב לו רשב"י כי הקב"ה הבטיח להוציאם מארץ מצרים ולא ממקום אחר, אבל ישראל נכנסו ונדבקו במ"ט שערי טומאה, ועשה הקב"ה עמם טובה והוציאם משערים אלו והכניסם בנ' שערי טהרה וקדושה. דבר ראשון עלינו לדעת, אפילו שהם ירדו לדרגה כל כך נמוכה במצרים, עדיין הם אהבו את ה', כי הם היו זרעו של אברהם אבינו: "זָרַע אֲבֹתֶיךָ אֶהְיֶה" (ישעיה מא ח) - אברהם נקרא "ידיד ה'" ובניו אחריו אהבו את ה' - אין עוררין על כך. היינו אומה יפה. תבחינו בחלק קטן משמותיהם: אליצור בן שדיאור; אליצור "ה' צור" בן שדיאור "ש'ד' אורי". שלומיאל בן צורישדי - אהה, איזה שם מפואר! שלומיאל "ה' הוא שלומי" צורישדי "ש'ד' הוא צור". עמינדב - עמי מתנדב ללכת בעקבות הקב"ה לשרת אותו. וכן שאר השמות, שמות האלה הם רק דוגמה, הם הוזכרו בתורה מכיוון שהם היו מנהיגי שבטיהם, אך הם לא נבחרו כמנהיגים בגלל שמם. האומה היהודית הייתה מאוהבת בקדוש ברוך הוא. את זה אתה צריך לדעת. ונשאלת השאלה אם כן מה פשר הדברים, איך אנשים נעלים כאלו, היו בדרגה רוחנית כל כך נמוכה; מ"ט שערי טומאה? ואם זו היתה ירידתם, מדוע הקב"ה גאלם משם, מדוע הם זכו להבחר להיות עם ה'? עלינו לשאול שאלה נוספת: אם אבותינו היו בדרגה המ"ט של טומאה, אז באיזה שער היו המצרים עצמם?

התשובה היא, שבנ"י דוקא משום מעלתם שהם ה'עם הנבחר', היתה עליהם כזו הבחנה שחטאיהם הורידם למ"ט שערי טומאה. כשאנחנו מודדים את דרגות החום והקור של כדור הארץ, אנו משתמשים במדחום שמודד עד מאה מעלות חום, עלינו להבין שזה בעצם כלום לעומת דרגות החום והקור האפשריים, ובכל זאת אנו מודדים בכזה מדחום את מעלות החום והקור, מכיוון שהשינויים והתנודות שמעלות חום וקור שכדור יכול לסבול הם בטווח קטן מאוד - לא נוכל להתקיים אם זה יהיה קצת יותר קר או קצת יותר חם. לכן המדחום שלנו הוא רק מדחום "קטן", הוא מודד רק כמה מעלות. אבל אם תמדוד את חום כדור הארץ במדחום מוחלט, מדחום ללא הגבלה לקור שמתחת לאפס, וללא הגבלה לחום שמעל האפס, במדחום הענק הזה, אפילו אם

שאתה שורף על המזבח קרבן לה', כך גם אתה יכול לשים קדשים בתוך הגוף היהודי שיאכל אותו, וזה יחשב כהקרבת קרבן; כל אחד מעם ישראל מספיק קדוש כדי להיות מזבח לה'. אם אתה יכול לאכול מהקורבן, אז אתה לא חלק מהאנושות. אתה משהו הרבה יותר.

ולכן הגמ' במסכת זבחים דורשת את הפסוק שמדבר על זמן הגאולה "עוֹרֵי צִפּוֹן וּבֹאֵי תִימָן": "תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום". כלומר קול קורא לאומות העולם בימות המשיח, פנו מקום לעם ישראל שמרוממים מעל לכל עם - עם קדוש שאפילו גופם כל כך קדוש שהם יכולים לאכול מהקרבנות. וזה החידוש הגדול של מצות אכילת הבשר של קרבן פסח.

"חִבִּיב אָדָם"

אם נרצה להבין את ההשפעה של ההוראה הזו קצת יותר, שימו לב למה שאומרים חכמינו: "חִבִּיב אָדָם שְׁנִבְכָּא בְּצֵלָם" (אבות ג יד). זאת אומרת שכל אדם ששומר על שבע מצות בני נח, אפילו אם רמת השגתו האנושית פשוטה מאוד, הוא יותר חביב מכל הבריאה הענקית, הארץ וכל המערכות המופלאות של כוכבי השמים. כדי להבין זאת כמו שצריך, הייתם צריכים לשבת בבדידות ולהרהר על כך עד סוף חייכם. הסבא מסלובודקה, זיכרונו לברכה, דיבר ארבעים שנה בנושא זה - והוא לא מיצה את זה. זה כל כך עמוק, מה שהתורה מלמדת על גדלות האנושות.

ומתוך ידיעה זו נשאלת השאלה, אם הנברא הזה 'אדם', הוא בריאה כל כך חשובה, מדוע דוקא האדם הוא הבריאה היחידה שהקב"ה ברא ממנו רק "זוג אחד" בלבד - איש ואשה. הוא יכול היה להתחיל עם אוכלוסיית עולם מלא באנשים. והתשובה היא, הקב"ה רצה שהאדם יכיר ויידע את ערכו. המשנה (סנהדרין לז), אומרת "לפיכך נברא אדם יחידי ... לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"; אחת מהסיבות שהקב"ה ברא את האדם יחידי, הוא כדי שתהיה לו ההבנה ש"בשבילי נברא העולם", שיבין שהאדם הוא בעל חשיבות כה עצומה, שכדאי ליצור את היקום כולו רק עבורו.

המשנה מוסיפה ללמד, מדוע באמת האדם חביב מכל הבריאה? "חִבָּה יִתְּנָה נֹדַעַת לוֹ - שְׁנִבְכָּא בְּצֵלָם". הפירוש של 'בצלם' הוא; גילוי אלקות ה' בעולם, משתקפת באדם כצל השמש המשתקף על הארץ. וההשתקפות הזו באדם נותנת כזו חשיבות לאדם, עד שהוא ראוי שכל היקום יוצר רק בשבילו.

"חִבִּיבִי יִשְׂרָאֵל"

עכשיו שימו לב לשלב הבא; "חִבִּיבִי יִשְׂרָאֵל, שְׁנָתָן לָהֶם כְּלִי חֲמֻדָּה; חִבָּה יִתְּנָה נֹדַעַת לָהֶם, שְׁנָתָן לָהֶם כְּלִי חֲמֻדָּה שְׁבוּ נִבְכָּא הָעוֹלָם". מה מחדשת חביבות זו עוד, הלא כבר אמרנו ש"חביב אדם", הרי כל אדם הוא חביב מפני שהוא "נברא בצלם". אלא התנא בא לומר לך, זה שחביב אדם שנברא ב'צלם', זהו רק הרקע והבסיס לחשיבות שלמעלה ממנה, אם אתה רוצה לדעת מה היא החשיבות האמיתית של אדם שנברא ב'צלם', דע לך: ישראל הם אלו שיש להם את

מעשיך, כדוגמת מה שהקב"ה "חישב את הקץ" שלא נשקע במצרים יותר מדאי.

"וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵּמָה"

עד עכשיו פרעה היה עקשן כסלע. משה הלך אליו פעם אחר פעם, מכות קשות ומגוונות הוטלו עליו. ארצו כמעט אבדה תחת המכות. אבל פרעה סירב לזוז. אבל כשהקב"ה הגיע לאותו הרגע שהוא "חישב" - כשהחליט שהם לא יכולים להישאר במצרים עוד - אז פרעה קם באמצע הלילה, ורץ אחרי משה ואמר: "קומו צאו מתוך עמי!" לשעבר הייתם עבדי פרעה, מיכן והילך אתם עבדי ה' (ירושלמי פסחים לז). כשהגיע הרגע שהקב"ה חפץ, לא היה צורך ללכת לפרעה ולבקש ממנו טובות, תיכף ומיד בלי כל השהייה "כִּי גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם", המצרים עצמם אחזו בידו של כל אחד ואחד מהם ושלחו אותם!

וזו הסיבה שבאותו לילה של יציאת מצרים נאמר להם לאכול רק מצות: "וַיֹּאפֹה אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֵּץ, כִּי גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֹלוּ לְהִתְמַהֵּמָה", כדי שיבינו שכעת כבר מאוחר מאוד, הסכנה גדולה מאוד, עוד רגע של שהות במצרים והם כבר ישקעו יותר מדאי שם, נאמר להם אין לכם זמן להמתין עד שתחמיץ העיסה, הצילו את עצמכם קומו וצאו הרגע ממצרים! אחרת, אולי אפילו תהיו האומה הטובה שבכל האומות, אבל לא העם הנבחר! ה' רוצה שנהיה האומה המושלמת, המופרדת מהאנושות לחלוטין.

וזו מה שאנחנו צריכים ללמוד מהמצות: אנו רואים איך שבתחילה עוד היה לפרעה בחירה חפשית, אבל כשהגיע הזמן נלקחה ממנו זכות זו; ירידה רוחנית יכולה להמשיך תקופה ארוכה, אבל יכול להגיע זמן והכל כבר נהיה מאוחר מדי. וגם בחיים האישיים, האדם צריך לדעת: שיכול להגיע זמן שזה מדי מאוחר, אם אתה מחכה עוד דקה אז הכל אבוד לנצח. כל אדם מצוה "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת" היזהר ושמור על חייך. מכיוון שאם עברת שלב מסוים, זה כבר לא מצה, זה הופך לחמץ. תאבד את רצונך החופשי, ותתנתק מכל הזדמנויות נוספות.

מרור

"מֵרֹר זֶה שָׂאֵנוּ אוֹכְלִים"

אנו אומרים "מֵרֹר זֶה": ואנו מצביעים על העשב המר הזה שמונח לפנינו. חכמינו אומרים, כי "מרור" הוא מין מסוים של ירק עלים - שבמקור טעמו אינו מר כלל. אבל כשהוא נשאר טמון באדמה למשך זמן נוסף טעמו הופך למריר. הגמ' בירושלמי פסחים (יח.) אומרת "מה חזרת תחילתה מתוק וסופה מר כך עשו המצריים לאבותינו במצרים בתחילה במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך, ואח"כ וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים". יש כאן לימוד חשוב מאוד עבורנו, יוסף הצדיק היה דמות נערצת במצרים, הוא היה גיבור עבורם. ובנ"י אהבו את זה; זה טבעי. ואין ספק שבמידה מסוימת הם ראו את המצרים כחברים; הם הביטו בהם בעיניים טובות. אבל הקב"ה לא

נבחין משהו, נבחין משהו קטן מאוד - אותו שטח קטן במדחום שהטמפרטורת "שלנו" משתנים. גם בעולמנו ישנם מדחומים שונים לשימושים שונים. אני אתן לך משל. כאן יש מדחום שאתה משתמש כשאתה אופה. את מדחום האפייה הזה, אתם לא מתכוונים לדחוף ללוע של ילד - כי זה לא היה נרשם. גם אם הילד שיש לו חום גבוה, החום הזה לעולם לא יירשם על מדחום לתנור. ואם יש לכם את מדחום האפייה הזה, ועכשיו יש לכם תנור שבו אתם עומדים להמיס מתכת - אתם ממיסים עפרות - אז אפילו במדחום התנור לאפות לא תירשם דרגת החום הרצויה. אז זה תלוי למה משמש המדחום.

מה שחז"ל אמרו שאבותינו הגיעו לירידה עד שער המ"ט של טומאה, פירושו שהיה "מדחום" מיוחד שהקדוש ברוך הוא השתמש אך ורק בכדי למדוד את בני עמו, מדחום מאוד קפדני. ולפי מדחום זה הם היו ברמה הרוחנית של המ"ט של הטומאה. ואיפה היו המצרים? הם חיים על מדחום אחר לגמרי. המדחום שלהם ארוך מאוד, והם היו למטה בתחתית, הם היו אלף מעלות מינוס. נקח לדוגמא, הנביא יחזקאל (כ טז) הוכיח תוכחה קשה מאוד על זה שעם ישראל "אֶת שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ" בצאתם ממצרים. ובמה מדובר, במשך הארבעים שנה, היה רק פעם אחת חילול שבת - ע"י המקושש, אומה שמנתה כמה מיליונים, ובמשך יותר מארבעים שנה, היו רק מקרה בודד אחד, זה דוגמא למדחום שמשמש את בני ישראל, במדחום שלהם אפילו מעשה של יחיד כבר נחשב על הכלל כולו "שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ".

הקב"ה לא בחר בעם ישראל בתור 'עם אחד משאר העמים'. הוא בחר בנו כעם שהתרומם הרבה מעבר לשאר האומות. ובהתאם לבחירה זו אנו זקוקים לשלמות שאינה נתפסת כתביעה וטענה אצל שאר האומות העולם. העובדה שהיהודי טוב יותר מטובי עמי העולם היא אמת, אבל היא איננה מספיק טוב בשביל מה שנדרש מיהודי. וזו הסיבה שעם ישראל חייב תמיד להיות על המשמר למנוע של כל שינוי הטמפרטורה הקל ביותר. זהו הלימוד מ"וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת", עם ישראל תשמרו את עצמכם כפי ערככם!

"כִּרְוֹן שׁוֹמֵר הַבִּטְחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל - שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹשֵׁב אֶת הַקֶּץ"

בברית בין הבתרים הקב"ה אמר לאברהם אבינו ע"ה "וְנִעְבְּדוּם וְנִעְנֶה אֹתָם אֲרָבַע מֵאוֹת שָׁנָה" (בראשית טו יג), הקץ של אותם 'ארבע מאות שנה' יכול היה להתחשב בכמה אופנים, והקב"ה משום שהוא "שומר את הבטחתו" לישראל שיהיו ראויים לצאת ממצרים, חישב את הארבע מאות שנה באופן כזה, שמיד כשהגיעו בני"מ למ"ט שערי טומאה הוא הוציאם משם. כך גם המצה שלנו צריכה שימור שלא להשהות יותר מדאי, כשאתה נותן למצה לשהות, עד כדי פיתוח מסוים, היא עדיין מצה של מצוה כפי שצריך. אבל אם היא מתחילה לתסוס קצת, היא כבר לא מצה ולא מצווה! להפך - מדובר בכרת, חטא גדול מאוד. וזה מה שבא ללמד אותנו הציורי "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת": תשמור את המצות שלא ייעשו חמץ - ותשמור גם את עצמך שלא 'תחמיץ את

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע ב'ליל הסדר', הסעודה באמצע ההגדה, ולא בתחילתה?

תשובה:

יש לנו תועלת גדולה מאוד בזה שמתחילים ב'הגדה'. מההקדמה של החלק הראשון של ה'הגדה', מתקבלת משמעות ברורה מה הוא ענינה של האכילה בלילה הזה. אחרי שפירשנו מה היא המצה שאנו אוכלים, מה היא מצוות סיפור יציאת מצרים, הטובות שה' עשה עם אבותינו ועמנו, העשר מכות המופלאות שהכה ה' את המצרים, מה היא אכילת הפסח המצה והמרור, ואנו מהללים לה' על כל זה, אז כשנבוא לאכול את המצה את המרור והכוור ואת הסעודה, נדע מה היא רוממותה של סעודתנו - ומה אומרת לנו העובדה שכעת אנו זוכים לשבת ולהשתתף בה.

מי שהבין מההקדמה של הסעודה, מה היא הסעודה המופלאה הזאת, כשיגיע לסעודה, האכילה של הסעודה המרוממת הזו עם כל המצוות שבה, תביא אותו לכזו רוממות וחירות הנפש, עד שנפשו תתמלא בהתלהבות והתרגשות לתת הודאה והלל לה'. וכך אחר הסעודה כשעדיין טעם האפיקומן מתוק בפיו, הוא ישלים את ההלל, יאמר בשמחה גדולה את הנשמת כל חי, ואת ברכת השבח שבסופה. וגם בזה לא יהיה לו די, ארבע ה'מאורות הגדולים' - ארבע כוסות של גאולה שזכה להם בסעודה זו, יעירו ויעוררו בו את האהבה להמשיך עוד ועוד להודות ולהלל את ה', וישורר ויזמר את כל הפיוטים המופלאים שמפליאים לפרש את גודל אהבת ה' יתברך לעמו ישראל, ולהזכיר את לכל הניסים שעשה ה' לעם ישראל בלילה הזה, וישתוקק מאוד בכל כוחו להמשיך לספר ביציאת מצרים במשך כל הלילה המופלא הזה - ליל הגאולה.

רצה את זה - "הִפְכָּךְ לָכֵם לְשֹׂא עֲמוֹ" (תהלים קה כה). מאותה תקופה שהם התחילו לתחבר ולהתיידד עם המצרים, "נתמלאו בתי טרטיאות ובתי קרקסיאות מהם - מיד גזרו עליהם שיפרשו מהן" (ילקו"ש שמות א). הקב"ה הכניס בלב המצרים איבה במקום אהבה.

והמרור ההוא הוא גם סמל לאורח חיינו בין האומות בתקופתנו. בהתחלה הם נראים לנו טובים ונחמדים ואנו מנסים להתחבר אליהם. אבל כשהתחברות הזו נמשכת לזמן, היא נהיית מרה כלענה. והזמן הטוב ביותר לקטוף את המרור הזה מחיבורו לאדמה מתי שהוא עדיין טרי. זה אומר לא להתחבר אליהם! עלינו להיות ידידותיים לאומות העולם ולהיות תמיד מנומסים, אך עלינו לשמור על מרחק מהם. כמו אברהם אבינו שמר מרחק מהאומות. אתה יכול להיות ידידותי ומנומס, אבל אל תתן לגישה הזו לשבת באדמה ולצמוח יותר מזה, כי זה יהפוך למר מאוד.

כאשר יהודים שוכחים להיות מרוחקים מהגויים סביבם; הם מתערבים איתם, הם משתמשים בשמותיהם, הם מזדהים עם תפיסת החיים של אומות העולם. אז הקב"ה רואה שיש סכנה; בני אהובי שוקעים בבוץ, הם שוקעים ושוקעים. הברכיים, הכתפיים, הצוואר. אז מה עושה הקב"ה? הוא מקים מחסום, מחסום של עוינות, "הִפְכָּךְ לָכֵם לְשֹׂא עֲמוֹ" מתרחשת מהפכה תרבותית בקרב העם שהם חיים בתוכו - הוא מכניס לליבם שנאה על עמו, וזו הישועה של עמו! המרירות הזו, העוינות הזו כלפינו, מאוד טובה לנו.

**ה' אֱלֹקֵינוּ וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגְיַעֲנוּ לְמוֹעֲדֵים
וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם,
שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ, וְשָׂשִׁים בְּעֲבוֹדָתְךָ,
וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים!**

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

הקדושות. אפילו התריסים היו מוגפים לגמרי, למעלה משבועיים, כולל פסח שחל באמצע...

אבל בס"ד יהודים מסתדרים בכל מצב, ובוודאי כשצריך להתפלל במניין. בכל הארץ אלטרו מנייני מרפסות (שהפכו לאחר מכן למנייני חצרות); זה עומד במרפסת זו וזה עומד במרפסת זו, ושליח הציבור עומד בקרן זוית זו - כל בניין והפסנט שלו, וכך התנהלו התפילות. ואז הגיעו גם תפילות שני וחמישי, ספרי תורה הוצאו מבתי הכנסת הריקים והחשוכים והובאו אחר כבוד למנייני המרפסות.

וכאן התחיל משהו להזדעזע בתוכי. ראיתי אנשים "נלחמים" ולא מתפשרים על הזווית המדויקת שבה יעמוד הבעל-קורא. זה אומר בכה וזה אומר בכה. האחד אומר: 'עד למרפסת שלי אני לא שומע, תתקרב', והשני זועק חמס: 'אבל אם הוא יעמוד כאן לא אצליח לראות אותו בכלל, ואם לא רואים אז בקושי שומעים'. וכשהתפשרו על מיקום מדויק לשביעות רצון הצדדים, ככל שהיה ניתן, ראיתי אנשים עומדים על אדני המרפסות, מטוס אוזון במאמץ רב לשמוע מילה במילה מבעל הקורא, וראיתי גם את הסיפוק העצום על פניהם בסיום הקריאה, כמו שאומרים: יהא, ברוך ה', למרות הסגר הקפדני, קריאת התורה שמעתי! במניין התפללתי! יש לי ברוך ה' מרפסת אסטרטגית! ... ואז שאלתי את עצמי: ריבונא דעלמא כולא, איפה אני נמצא? מה קורה איתי? תראה אנשים מתאמצים כל כך לשמוע כל הגה יוצא מפורש מפיו של הבעל קורא, ואני עד היום זילזלתי, מה קרה לי? האם כך ראיתי בבית אבא? האם כך ראיתי אצל רבותי?? זה טלטל אותי כל כך. התחלתי לחשוב על שנות הזעם שעברו אבותינו לפני שמונים שנה. נזכרתי בסיפורי התפילין והשופר שהתהלכו במחנות, כיצד יהודים שכבר לא נשאר להם כלום בחיים, עשו הכל בשביל להניח עוד יום תפילין שהוחבאו אי-שם כדי שהרשעים לא יבחינו. נכון שאנחנו בתקופה אחרת, ייסרתי את עצמי, אבל הנה, אנשים מתאמצים כל כך לעשות את רצון ה' גם בגל הזה שעובר עכשיו על העולם. מה זה אומר עליי? האם יש לי תקווה?! לא קיבלתי באותם רגעים שוב קבלה טובה על עצמי, אבל קיבלתי כמו מכת חשמל הגונה שעוררה אותי כהוגן. הייתי "מורדם", והמראה הזה של היהודי המבוגר בן השבעים עומד על גבי אדן המרפסת, מטה אוזן בכל כוחו לשמוע את קריאת התורה, העיר אותו לגמרי מהעילפון רב השנים שהייתי שרוי בו. אני יכול לומר רק דבר אחד, שמאז כבר עוד מעט שנתיים ימים, וב"ה מאז לא יצאתי פעם אחת מבית הכנסת לפני גמר התפילה ולא הפסדתי אפילו פעם אחת קריאת התורה.

קבלנו דברי חיזוק בענין כבוד התפילה ובית הכנסת, הדברים התפרסמו בבטאון 'מרוה לצמא', וכך מספר הכותב: לפני שנתיים הגיע אלינו הנגיד מסין הרחוקה, ומאז השתנה הכל "כל משברך וגליך עלי עברו", הגלים שעלו וירדו הביאו עימם תובנות רבות לחיים של כולנו, ולא רק תובנות אלא גם שינויים גדולים וקטנים. כל אחד במסגרת שהוא חווה את הנגיף. אני רוצה לספר דווקא על שינוי שאני עברתי; שינוי דרמטי לטובה. מובן שאני משתתף בצערן של המשפחות שאיבדו את היקר מכל בתקופה המטלטלת הזו, ובצערם של האנשים שחיהם כבר לא יהיו כמו שהיו; כל אחד והמסלול שנקבע לו מלמעלה, איננו יודעים חשבונות שמים. אבל לי ניתנה בקעה להתגדר בה, ואני אישית חוויתי שינוי לטובה, שינוי שנתינו ללמוד ממנו המון.

בעקבות נסיבות שונות, ויש רבות כאלה, אני נאלץ לצאת מביתי מוקדם מאוד בכל יום. בקיץ אני עוד יכול להתפלל כוונתיקין, ואולי גם במניין הבא אחריו בשטיבלאך הסמוכים לביתי, אולם בחורף, כשנץ החמה מתאחר, אני מספיק בקושי את המניין כוונתיקין. כך יצא שלצערי הרב הייתי עוזב את המניין לפני גמר התפילה ולפעמים גם הפסדתי קריאת התורה בימי שני וחמישי. זה נמשך שנים, ואודה ולא אבוש, התרגלתי לזה כל כך, עד שלא-עלינו ולא-עליכם נעשיתי קצת אדיש לזה, וזה כבר הדבר הגרוע ביותר.

"שמעתי פעם מצדיק אחד משל למה הדבר דומה, לשני חולים שנפלו למשכב. החולה הראשון עוד נאנח וזועק במכאוב ואילו החולה השני שוכב דומם. האם זה אומר שמצבו של השני טוב יותר? לא! להיפך. השני נמצא במצב כל כך גרוע שכבר אינו מרגיש. הוא מורדם ומונשם. לעומת זאת הראשון עדיין בהכרה, הוא עוד יכול לצעוק, עוד כואב לו, וזה דוקא סימן טוב לעתידו הבריאותי. אף אני ברבות השנים, כיוון שהתרגלתי, הפכתי להיות כמו להבדיל-אלף-אלפי הבדלות החולה השני שכבר אינו מרגיש. כך שגם כשלא נאלצתי לצאת מוקדם כל כך, מצאתי את עצמי מוריד טלית ותפילין הרבה לפני סיום התפילה. קשה לקרוא דבר כזה, אבל זו הייתה המציאות הכואבת. ומה שהכי כאב מכל שזה כבר לא כאב... כולנו זוכרים כיצד נראו הרחובות בחודשים ניסן ואייר תש"פ. אנשים לא יצאו מהבתים. אני זוכר שאחד משכניי חזר מארה"ב, שם כבר התחיל הנגיף להכות לפני שחדר לארץ, והוא לא הרגיש טוב. הגיע צוות ממזגן מכף רגל ועד ראש, ומצאו שהוא חיובי. הבהלה הייתה גדולה כל כך, והאיש לא העז לצאת למרפסת ביתו אפילו, שמא רסיס מפיו יגיע לאחת המרפסות

בירורי הלכה

יעקב כתב דמותר למכור לגוי את החמץ ואף שיש איסור מקח וממכר, כתב לחדש שכל שהמקח וממכר הוא להנצל מן האיסור אין בזה גזירת מקח וממכר, ותמך יסודותיו בת' בעירובין סו. דכתב דמותר לעשות שכירות מגוי בשבת לצורך עירובי חצירות, כיון שאין עושים אלא בשביל להתיר טלטול, ואלמא דכל שאין מטרת המקח עבור המקח, דאין לו ענין בדבר הנקנה אלא לצורך דבר אחר, אין גזירת מקח וממכר, אולם בתורא"ש שם פירש דבריהם, דדוקא שכירות מגוי כלפי עירובי חצירות מותר דאין זה שכירות גמורה, ולא שאינו קונה שום דבר, אלא שוכר כדי להתיר טלטול, וכן נקט בבית מאיר באבהע"ז קל"ו סק"ח את כוונת התו', וכהאי גוונא עיין במשנ"ב בס"י ש"ו סק"ל דמותר למכור עליות בשבת, ואין בזה גזירת מקח וממכר, משום שלא נכנס אליו דבר הנקנה, ודומה למתנה שמותר לצורך מצוה, ולהנ"ל היינו טעמא דשכירות מגוי להתיר עירובי חצירות, דדומה למתנה מאחר ולא זוכה בבית של הגוי, אולם במכירת חמץ שהגוי קונה החמץ, זה גופא מקח נינהו, ואין היתר אפילו לדבר מצוה, וכן הוא

בענין מכירת חמץ בבית הכנסת

הנה כל עסקי משא ומתן, אסורים בבית הכנסת מחמת קדושת בית הכנסת, והנה עמא דבר שנהגו לעשות מכירת חמץ בבית הכנסת, ויש לדון בטעם ההיתר, ועיין בקצות השולחן (להגר"ח נאה) ס' כט סק"ח שכתב דמותר לעשות מכירת חמץ בבית הכנסת דהוא צורך מצוה.

וקצת צ"ב אמאי חשיב צורך מצוה, דהא ב' דינים הם בתורה, האחד בל יראה ובל ימצא, והאחד מצות תשביתו, דהתורה ציותה להשבית את החמץ, והנה במכירת חמץ אין בזה קיום של מצות תשביתו, אלא דכל שמוכרו אין עובר בב"י וב"י, דאין זה חמץ שלו, מיהו אין בזה קיום של 'מצוה', ועיקר המצוה הוא לבער או להשבית, והמכירה אינה נעשית אלא לצורכו שלא יצטרך להפסיד את החמץ, ויש מקום לעיין אמאי חשיב צורך מצוה.

ואולם מצינו כע"ז דאיתא בס' תמ"ד דערב פסח שחל בשבת, ושכח למכור את החמץ קודם השבת, הביא המשנ"ב מחלוקת אחרונים, דהחך

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקלה"ה

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הג"ר אברהם בן שרל, הג"ר ראובן בן טלאת, מרת רוחמה רחל בת אסתר בתושח"י. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר.

ובאמת אם כבר ביטל את החמץ, ורוצה למוכרו כדי שלא יהיה חמץ שעבר עליו הפסח, אין זה צורך מצוה, ואסור בהאי מכירה, מיהו כל שלא ביטל החמץ, המכירה היא מצילתו מן האיסור, וממילא חשיב צורך מצוה, ולפי"ז אף בענינו, גבי מכירת חמץ בבית הכנסת, אף שיש לא לעבור בבי"ב וב"י אף בלא מכירה, ואף שיש לו אפשרות לעשות את המכירת חמץ חוץ לבית הכנסת, מיהו כל שעושה המכירה קודם שביטל, חשיב מכירה לצורך מצוה, ומותר.

ויש להעיר דהנה שיטת הרמב"ן בפסחים ד. להוכיח דביטול חמץ אינו הפקר, דהוקשה לו דאם נימא דביטול חמץ הוי הפקר, היאך מבטלים בע"פ שחל להיות בשבת, הא יש איסור להפקיר בשבת, וע"כ פליג דביטול חמץ אין זה הפקר, אלא לבטל את החמץ בעצמו עיי"ש, ויל"ע לדבריו דהא ליתן מתנה לצורך מצוה מותר וד' מינים יוכיחו, ואמאי גבי הפקר חמץ בשבת פשיטא לו שאסור, דהא לצורך מצוה מותר, וע"כ דס"ל דלא חשיב צורך מצוה, אלא בד' מינים שבהם מקיימים המצוה, אבל כל שיכול באופן אחר, נמצא דההפקר לא משמש אותו למצוה, וע"כ אסור בשבת, ומעתה יל"ע לפי דבריו, אם יש לדמות ולאסור מכירת חמץ בבית הכנסת, ואולם יש לחלק דאף דגבי שבת אסור, מיהו בבית הכנסת דברי חולין אסורים, חפצי שמים מותרים, וכל שעושה מחמת להינצל מאיסור שפיר הוי בכלל חפצי שמים ומותר, ועיין.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ בישיבת הרב מן ההר]

קוראים כותבים

הנה אמרו בזבחים ריש דף צ"א אטו שבת לדידיה אהני לר"ח לא אהני, זאת אומרת שבזמן שיש צירוף של שבת עם ר"ח כל א' מועיל ומשפיע על החלק השני, ומיניה נלמד למצב של חוט המשולש - שהיינו עת קריאת התורה של שב"ק בתוך ביהכ"נ, שיש בשעה זו ג' ענינים של מורא המחזק זה לזה. דהנה במה שתיקנו לתפלת שחרית בש"ק כנגד השבת מ"ת, ומיד אח"כ קוראים את הפרשה, הרי שזה מעורר למה שכתב המ"ב ס"ו ס"קמ"ו שצריך האדם להעלות בדעתו כששומע הקריאה מפי הקורא כאילו קיבלה אותה שעה מהר סיני, ומהאי טעמי יש הידור לעמוד בקריאת התורה, ובמ"ב כתב שההידור הוא רק כלפי כל הציבור, משא"כ הבעל קורא והעולה והסגן שפסק בס' קמא סק"א וסק"ה שחל עליהם עיקר דין של עמידה - מעין המעמד הר סיני, ע"ש.

והנה החלק של אימה שנתבאר ממקדש ושבת ה"נ ישנו בקריאת התורה, דהיינו לכבד המעמד - של מעין נתינת התורה, ועיקרו של הכבוד הוא במה שלומד התורה ע"מ לעשות, ולא ח"ו רק שומע לזמן הקריאה - ולא חושב כלל ע"מ לעשות, שהוא הפך מה שאמרו בסוף סוטה על הירידת הדורות שבזמן שמת ר"ע בטל כבוד התורה - במה שהיה נותן לבו לדרוש כל תג ותג וכו', ולכל הפחות שנלמד ע"מ לעשות. וביותר חיזוק מעצם המצות ת"ת הוי הענין של כבוד התורה, כמו שאמרו במגילה דף ג' רע"ב.

ובעצם הוא נכלל בחיוב של קריאת שמ"ת, שפי' באגרו"מ [אור"ח ח"ד ר"ס כ"ה] שהוא ללמוד כל תורה שבכתב בכל שנה כל א' לפי דרגתו בהבנת התורה, וזהו האמור בס' רפ"ה סק"ה שהעיקר בזה הוא ע"י פירש"י על התורה, וכבר כתב באורחות חיים לרא"ש פ"סקא ל"ז למוד פרשיותך עם הצבור שמ"ת ופירש"י ז"ל, ותדקדק בו כאשר תוכל, ובמקור חיים ציין שזה כבר נאמר למגיד של הב"י, והדברים ידועים ונוראים.

ויה"ר שנזכר כולנו להתחזק בקריאה"ת ובשמירת קדושת ביהכ"נ.

סיפור השבוע

לפני כמה שנים היה בירושלים אברך שלפתע קיבל דום לב, מצבו היה קריטי. קראו לכל המשפחה, אחד מהם התעורר והי' חז"ל אומרים אפ' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים. החליטו בני המשפחה שלא לדבר בתפילה לכל החיים ממש (לא רק לשבוע או 30 יום) והוסיפו שאם החולה יפתח את עיניו, אז יאמרו לו שגם הוא חייב לשנות ההרגל שלו כל הזמן לדבר ומכאן והלאה יתחיל לשמור על כבוד בית ה'. אחרי שקיבלו את הקבלה התחיל בס"ד המצב להתייצב עד שלאחר תקופה קצרה שב לביתו. וכיום מספר הרב גרינוואלד שליט"א שרואהו כשהוא הולך בבריאיות איתנה כאחד האדם.

להדיא בגר"ז דאין היתר למכור לגוי חמץ אף אם שכת, דלא הותר מקח וממכר לצורך מצוה.

ומיהו כתב שם המשנ"ב דאם שכת למכור חמץ קודם פסח, יכול ליתנו מתנה לגוי, דמתנה הותרה במקום מצוה, וכמבואר בס' שכת סעי' ז', וכן נמי האי מכירה הוא לצורך מצוה, ויל"ע דיש לדון ולומר, דעד כאן לא שמענו מתנה לצורך מצוה, אלא כמו בנותן מתנה אתרוג וד' מינים ביו"ט ראשון של סוכות, דאזי כיון שבגוף האתרוג והד' מינים יוצא בהם יד"ח המצוה, הרי זה צורך מצוה, (ואולם יל"ע המקבל ד' מינים במתנה ע"מ להחזיר, דמה ההיתר להקנות בחזרה את הד' מינים להנותן, ובפמ"ג תרנ"ד כתב דיכול להחזיר להנותן, דשמא יתנו אף לאחרים והוא צורך מצוה עיי"ש), וכן נמי בההיא דס' שכת מיירי שיש לו כלי שאינו טבול ואינו יכול להשתמש בו בשבת, אזי כתב השו"ע שיש לו אפשרות ליתן את הכלי מתנה לגוי, ויוכל להשתמש בכלי, דמותר להשתמש בכלי של גוי אף בלא טבילה, וגם בזה שפיר הוי צורך מצוה, דבכלי הזה מקיים עונג שבת, אולם בחמץ שנותן לגוי, אמאי חשיב צורך מצוה והרי יכול לבערו או לבטלו, וצ"ב.

ונראה פשוט, דלמדנו מהאי היתרא, ד'צורך מצוה', היינו כל שבדרך זה, מועיל לו למצוה, ונהי דיש לו אפשרות לעשות באופן אחר, מיהו הרבה דרכים לו, וכל שלא מבער ולא מבטל, אזי נתינת המתנה היא מצילתו מאיסור ב"י וב"י, ונמצא דהמתנה עצמה מונעת אותו מהאיסור ב"י וב"י,

קיבלנו דברי חיזוק מאת הגאון רבי שמשון כאהן שליט"א, ראש חבורה בכולל 'נחלת משה' ב"ב.

התבוננות בכבוד קריאת התורה ובפרש בשב"ק

כתוב בשו"ע ר"ס קנ"א בתי כנסיות ומדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש וכו', ופי' המ"ב דיש בזה משום מצות עשה ד"מקדשי תיראו", וקיום הק' מצוה מבואר ביבמות דף ו' דלא ממקדש אתה ירא אלא ממ' שהזהיר עליה.

ונתן ללמוד ממה שכתב ע"ז היראים במצוה ת"י, דהיינו לכבדו ולהיות חרד על הדבר, והיינו דצריך האדם לפני היכנסו לבית הכנסת לזכור את השי"ת שציונו להוסיף יראה במקום, וענין הכבוד הוא כתולדה מוכרחת, היינו ההפך מקלות ראש ושחוק וכו', אלא פעולות המראים את קדושת המקום. והנה דברי היראים שם נכתבו על מצוה דמורא שבת, שהובא בגמ' ביבמות שם להשוותו למקדש, ונקט גם הענין של כבוד ויראה [ומיניה נלמד אף כלפי המקדש, וקרוי לזה כתב היראים בריש מצוה ת"ט].

ובפי' של תועפות ראם שם תוך אות א' הגדיר במורא שבת, שהוא כהכרח ממה שניתן לכל"י להיות עדים על הקב"ה ששובת בש"ק (הובא בתוס' חגיגה גב). והוא מתגלה בהנהגת האדם בכל השבת, בכבוד ומורא, והיינו דבאם ח"ו מזלזל בזה יש בו מעין עדות שקר, וכעין זה כתב רש"י שיה"ש (ד', ה') שהמחלל את השבת מעיד שקר בבואו לומר שלא שבת בשבת בראשית.

והנה בחז"ל אמרו דיש ג' מיני שבתות, שבת בראשית, ושבת מ"ת, ושבת שלעת"ל, וכנגדם תיקנו שינוי בנוסח תפלות שבת, שהמעריב כנגד שבת בראשית, ושחרית כנגד מ"ת, ומנחה כנגד לעת"ל. ויש בזה להוסיף התבוננות, ובכן אעלה על הכתב את הדבר הצריך חיזוק, ואשמח מאוד בכל הערה והארה בכדי להגדיל תורה ולהאדירה.

בפיגוע שהתרחש בשבוע שעבר בפרדס-כץ, בס"ד התרחשו הרבה ניסי הצלה פילאיים. אחד מהניצולים סיפר: שהייתי ברחוב 'השניים' ולפתע אני רואה למולי את המחבל החמוש, המחבל כיוון לעברי את אקדחו במטרה לירות בי, באותו רגע קפאתי למוות, תוך שבריר שניה הבנתי שאני זקוק לנס גדול מעל דרך הטבע בכדי להינצל, החלטתי לקבל ע"ע לא לדבר כלל וכלל בבית הכנסת ובתפילה. המחבל ניסה לירות בי, האקדח לא ירה, מיד התחלתי לברוח ובס"ד נשאיתי בחיים. ברור לי שזכות הקבלה שקבלתי ע"ע לא לדבר בבית הכנסת ובתפילה עמד לי שנשאיתי בחיים.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעיוני תפילה | גליון י"ט

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכה

חודש
ניסן
תשפ"ב

ברכת הנותן לשכוי בינה

כי שמע קול תרנגולא לימא כרוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה [ברכות ס ע"ג]

ברכות השחר
חלק ב'

שיח התפילה - הקדמה לשירת התרנגול

לזכרון ולעילוי נשמתו הטהורה של מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

כל שעות הלילה, ואינו צועק פחות מז' פעמים בלילה, לקיים מה שנאמר (תהלים קל"ט) שבע ביום הללתיך, וזהו הז' שירות המוזכרים בפרק שירה.

חצות לילה אקום להודות לך

והנה מקור הברכה הוא פסוק באיוב (ל"ח ל"ו) "מי שת בטחות חכמה או מינתן לשכוי בינה". והרמב"ן שם מביא לשונו של התרגום ירושלמי 'מאן שוי בכוליתא חכמתא או מאן יהיב לתרנגולא ברא בינתא למיקלסא למריה'. ולפי"ז ביאר הרמב"ן בינת התרנגול, וז"ל 'והנה הכתוב מיחס החכמה אל הכליות להיותם מחשבות בלילה לדעת את בוראן, כדרך אף לילות יסרוני כליות', על כן חבר להם התרנגול המתבונן בשעות הלילה לקלס בוראן וכו'. והנה הכליות ייסרו את האדם לדעת בוראו בלילה והתרנגול ילמד דעת, כי ממנו ילמד האדם לקום חצות לילה להודות לו יתברך".

משום 'ובלילה שירה עמי'. והפסוק מסיים "תפלה לקל חיי", וביאר הנצי"ב (הרחב דבר נצבים ל' י"ד) "היינו שאחר שלמד בלילה משוך עליו חוט של חסד שמתקבל תפלתו ביום, ובמ' תמיד אל' כל הלומד תורה בלילה שכינה כנגדו שני' קומי רוני בלילה שפכי כמים לבך נכח פני אד' וגו', והוא בקשה שיעזרני ה' ללמוד בלילה בחשק נמרץ עד שמחמת זה תתעורר האהבה מלמטה כטבע התורה, וכהבטחת התורה כי קרוב אליך הדבר מאד בפיק, ומחמת זה תתעורר אהבת ה' אלי".

שבע ביום הללתיך

וזכינו לאורו של רבינו זצוק"ל בביאורו לפרק שירה על שירת התרנגול שענינו הוא התעוררות האדם לעבודת בוראו ולתורתו. ובאמת בפירושו של הרוקח על ברכת הנותן לשכוי בינה, ביאר שהבינה של התרנגול שמברכין עליו הוא "שיועד לכוון תחילת

קומי רוני בלילה

ידוע הנהגתו של מרן שר התורה זצוק"ל לקום בעוד ליל לעמול בתורה הקדושה שעה אחר שעה, ולמלא חובותיו בכל חלקי התורה שבכתב ובעל פה. וכתב המב"ט בביאורו לפרק שירה "בהיות תרנגול מבחין בין יום ללילה ושעותיהם, כמו שאנו מברכים בכל יום הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. יחסו לו שעות הקימה לרנן בלילה לראש אשמורות ולעסוק בתורה, כי אין רנה של תורה כי אם בלילה, וכדי לתת הכנה לצדיקים העוסקים בתורה בלילה שישניו סודות התורה".

ובלילה שירה עמי

והפילגו חז"ל על מעלת לימוד התורה בלילה כמ"ש (חגיגה י"ב ע"ב) "כל העוסק בתורה בלילה הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר 'יומם יצוה ה' חסדו' ומה טעם יומם יצוה ה' חסדו

פרק שירה (ריש פרק ד') עם פירוש פרק בשיר

חובר ע"י ש"ח בהגרי"י הכ"מ אלול תשמ"ה

ומבואר במכילתא (שמות י"ד כ"ד) אין הקב"ה עתיד ליפרע מן הרשעים לעת"ל אלא לבקרים (כ"ג הגר"א שם) שנא' לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מעיר ה' כל פועלי און ומבואר שם במכילתא דהיינו בהנץ החמה ואז יהי מפלת גוג ומגוג, נמצא דהמלחמה תתחיל ג' שעות קודם נה"ח (והוא בהושענא רבא כמ"ש במדרש תלפיות ערך גוג ומגוג, וכ"כ בפע"ח מרח"ו פ"ה), ולכן בקול רביעי שהוא תחילת ג' שעות קודם נה"ח שאז יתחיל מלחמת גוג ומגוג אומר לישועתך קויתי ה' שיושיענו מידם, ומסתברא דע"ז קאי קריאתו.

בסוף חמישי אומר: עד מתי עצל תשכב, מתי תקום משנתך, (משלי ו ט): הנה זמן הנחת טלית ותפילין משיכיר את חברו והוא קרוב לשעה לפני נץ החמה ומבואר בפסוקים (ע' מ"ב ס"א סק"ט) שצריך לקום שעה לפני שצריך לילך לביהכ"נ כדי שיוכל להכין א"ע ע"ש, וא"כ הוא ב' שעות קודם הנץ, ולכן מסתבר שבקול חמישי שהוא ב' שעות קודם הנץ בודאי כוננו בקריאתו לומר עד מתי עצל תשכב שיקומו להתכונן לתפלה:

בסוף שישי אומר: אל תאהב שנה פן תורש; פסח עיניך שבע קהם, (משלי כ יג): בפ"ג דאבות מ"י תנן שינה של שחרית מוציאין את האדם מן העולם ומפרש באור"י פכ"א היא מפני שמאחר זמן קריש, א"כ בקול ששי שהוא שעה לפני הנה"ח שהוא זמן שצריך לילך לביהכ"נ ודאי קריאתו מכוונת שכעת מוכרחים לקום שאל"כ מוציאין אותו מן העולם וזהו אל תאהב שנה פן תורש:

בסוף שביעי אומר: עת לעשות לה' תפרי תורתך, (תהלים קיט קכו): בקול שביעי הוא נה"ח ממש ואז הגיע עת לקיים כל המצות שמצותן ביום שלכתחלה עושין אותן מהנה"ח כדתנתן במגילה כ' א' ולכן קול זה ודאי הכונה להשמיע עת לעשות לה' כל המצות שמצותן ביום:

תרנגול אומר: בשעה שבה החדש כרוך הוא אצל הצדיקים כגו עדו, ולקיים כל אינך גו עדו בשמים, ומרגלים ומשכחים, ואז גם הוא מתעורר ומשכח:

בסוף ראשון אומר: שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם, ויבא מלך המלכות: מי זה מלך המלכות? עוזו וגבורתו גבור מלכותה, (תהלים כד ז-ח) - בזוה"ק שלח קע"א א' מבואר דמחצי הלילה מתחיל התרנגול לקרוא וקורא קול בכל שעה, ומתוך שבראו הקב"ה בטבע זה מבואר דכוונתו לרמוז בזה, ולפי שידענו שהקב"ה בא בחצות הלילה לג"ע להשתעשע עם הצדיקים ואז האילנות מרגלים ויליף לה בזוה"ק וילך רפ"ד אימדיכתיב הנותן זמירות בלילה, בודאי קריאת התרנגול מרמזת על זה לכבוד הקב"ה שבא בג"ע, ולפי שאמרו בתענית ה' א' אין הקב"ה בא בביהמ"ק של מעלה עד שבא בביהמ"ק של מטה ובתרגום תהלים כ"ד מבואר דשאו שערים ראשיכם קדמא קאי על שערי ביהמ"ק שלמטה ולכן נזכר ה' עוזו וגו' ושאו שערים ראשיכם תנינא קאי על ביהמ"ק של מעלה, ולכן מובן שבקריאה ראשונה מכוין לביהמ"ק של מטה וזהו שאו שערים ראשיכם והנשאו וגו' ובקריאה שני' לביהמ"ק של מעלה וזהו שאו שערים ראשיכם ושאו וגו':

בסוף שני אומר: שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם, ויבא מלך המלכות: מי זה מלך המלכות? נבואות הוא מלך המלכות, (שם פ' ט"ז) - הוא ביהמ"ק של מעלה כנ"ל:

בסוף שלישי אומר: עמדו צדיקים ועסקו בתורה, כרי שיהיה שכרם כפול לעולם הבא - כי תחילת שעה שלישית אחר חצות היא תחילת האשמורה השלישית ולפי שאמרו בחופת אליהו רבה פ"ג (אות יא) על שלושה הקב"ה בוכה עליהן וא' מהן על ת"ח שאינו עוסק בתורה באשמורה האחרונה לכך מסתבר שע"ז מכריז התרנגול אז:

בסוף רביעי אומר: לישועתך קויתי ה', (בראשית מט יח) - יתבאר ע"פ המובא בספרים שמלחמת גוג ומגוג ימשך ג' שעות וע"ז אמרו בהושענא הושענא ג' שעות

ביאורי הראשונים בברכת הנותן לשכוי בינה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומו של עולם

מדריגות עבודת השכמה

מדריגה א' - חצות לך אקום להודות לך

א. כתב הרמח"ל (דרך ה' ח"ד ו' א') "וצריך שתדע, שאע"פ שעל דרך כלל נאמר, שהלילה הוא זמן שליטת הכחות האלה, הנה באמת אין זה אלא בחצי הלילה הראשון, אך בחצות הלילה נשפעת השפעת הארה ורצון מלפניו, יתברך, בכל העולמות, וניטלת השליטה מכחות הרע, וענפיהם נגרשים ממקום הישוב, ומתחלת ההארה של היום להתעורר, עד שמאיר היום ונמשכת ההשפעה הראויה, ומתחדשת בה כל המציאות". והמקובל הרש"ש היה נוהג לברך כל הברכות בשעת חצות הלילה, כי זהו תחילת הבוקר.

והלכה הראשונה שהובא במעשה רב (להגר"א) הוא "לקום בחצות". והראשית חכמה (שער הקדושה פ"ז) מאריך כמעלת קימה בחצות, ומביא הזהר (ח"ג דף ק"ט ע"א) "שהקדוש ברוך הוא מחזיר הנשמות לישראל בחצות הלילה כדי שיתעסקו בתורה וכו'", וכתב שהיות חזרת הנשמות הוא בחצות, יתן האדם אל לבו ויאמר לא להנחם החזיר לי הקדוש ברוך הוא נשמותי לי בשעה זו אלא כדי שאעסוק בתורה. וכתב הגר"ז ראוי לכל ירא שמים וכל החיל אשר נגע ה' בלבו לקום בחצות הלילה ולקונן וכו' על חורבן ביהמ"ק וגלות השכינה וכו', וגם אמרו (תמיד לב): כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, (ע' בשו"ע א' ג' ובמשנ"ב סק"ט).

אך כתב המשנ"ב (סימן א' סק"ט) בשם הא"ר ופמ"ג "מי שאינו יכול להשכים קודם אור הבוקר מחמת שהוא חלש בטבעו או שהוא יודע בעצמו שאם יקום באשמורת יישן בעת התפלה מוטב לישן כל הצורך. ובדרך ה' (שם אות ט"ז) כתב "השלוש תפילות אבות תקנו, ומצד זה מוטל על כל ישראל לסדרן, ואולם תיקון חצי הלילה האחרון דוד נזדרז בו, וכמש"כ "חצות לילה אקום להודות לך", והוא המשלים עם האבות תיקונם של ישראל, אבל לא נקבע הענין להטילו על כל ישראל, כי אם על חסידיהם, להיותו במדרגה קצת למטה מן האבות.

מדריגה ב' - אשמורה האחרונה

ב. אמרו חז"ל (חופת אליהו רבה פ"ג אות י"א) ר' שמעון בן מנסיא אומר, על שלשה הקב"ה בוכה בכל יום, ואחד מהם הוא "על תלמיד חכם שאינו עוסק בתורה באשמורת האחרונה ועליו הכתוב אומר הדלת תסב על צירה ועצל על מטתו".

וכתב המהרש"א (ברכות ג.) "ושליש האחרון מן הלילה שכל האדם זך אז לתורה ולתפלה שהם פעולות נפש השכלית הנשמה שבו וע"כ נותן בו (בגמ' שם) סימן תינוק יונק כו' הוא רמז לתורה ע"ד דריה ירווך וגו' מה הדד הזה כל שעה שהתינוק יונק ממנו מוצא בו טעם אף התורה כו'".

מדריגה ג' - אעירה שחר

ג. השו"ע (א' א') פותח את ספרו "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר ומוסיף הטור "ולא יאה הוא מעירך כמו שאמר דוד ע"ה עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר אני מעיר השחר ואין השחר מעיר אותי וכו"ש אם ישכים קודם אור הבוקר לקום להתחנן לפני בוראו מה יופיו ומה טובו. ובשו"ע של הגר"ז ניקרת מידה זו 'מדה בינונית'.

והביא המשנ"ב (סק"ב) את דברי השל"ה שכתב סוד לחבר יום ולילה בתורה או בתפלה הן בבוקר הן בערב.

מדריגה ד' - הכון לקראת אלוקיך ישראל

ד. כתב המשנה ברורה (שם) בשם החי"א אדם יהיה זהיר מאוד לקום שעה ולפחות חצי שעה קודם קריאת השמש לבה"נ כדי שיהיה יוכל להכין עצמו להתפלל בצבור ובנקיות, וע"ש שכתב דחוב גמור הוא.

ונסיים בדברי הלבוש (או"ת א' א') שמעורר אותנו על חומר הענין של השכמה בזריזות, וז"ל "להיות דבר ידוע ומפורסם ומורגל בפי כל חכמי האמת, כי תכלית כוונת השם יתברך בבריאת עולמו היה בעבור האדם, שלכך היה האדם אחרון בבריאה, כי סוף המעשה הוא תחלת המחשבה, ותכלית בריאת האדם הוא שיעבוד את בוראו וכו', לפיכך תיכף התעוררותו משנתו בכל בקר יתגבר כארי לקום קל חיש מהרה לעבודתו, ויכבוש יצרו לקום בזריזות ובמהירות לעבודת בוראו יתברך.

בגמ' ברכות (ס' ע"ב) כי שמע קול תרנגולא לימא, ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבין בין יום ובין לילה, ופרש"י, תרנגול, דאיכא דוכתי דקרו לתרנגול שכוי, כדאמר' בריה" (כו' א').

הודאה על הנאת האורה

א. ופרשו התוס' שם וז"ל והוא הדין אפילו כי לא שמע, דאין ברכה זו אלא להבחנה על הנאת האורה, שתרגול מבחין והוא נהנה מן האור, ע"כ. וקשה, דאם הברכה נתקנה להודות על הנאת האורה של היום, אמאי תקנו להזכיר גם את התרגול, דמאי איכפת לן במה שהוא ג"כ נהנה מן האור, וצ"ע.

ההודאה הוא על הפלא של בינת התרגול להבחין התחלת היום

ב. האבודרהם לומד כפשוטו הוא הודאה על התרגול בעצמו, וז"ל הוא התרגול כדאמר' במס' ר"ה, ונקרא כן בעבור שהוא צופה ומביט למרחוק, כדמרגמים ויבט, ואיטכתי וכו'. ואנו מברכים על בינת התרגול מפני שהוא מצרכי בני אדם שהם עומדים ממתנם לקולו, וזהו שאומר "להבחין", כלומר, שהבריות ידעו כי אז תתחיל היום. וזה דבר פלא שאין בעולם מי שיודע להבחין בין יום ללילה, ואפילו האדם שהוא בעל דעה והשכל אלא התרגול, עכ"ד.

ועד"ז כתב הגר"ז (בסי' א' ס"ג) וז"ל ונכון להכין תרגול להקוצו משינתו בחצות, וכמו שהיה עושה רבי עקיבא, שהיה מוליך עמו תרגול גם כשהיה מהלך בדרך כדי להקיצו בחצות, (ברכות ד' ס' סוף ע"ב, ע"ש), ע"כ.

ורבינו מנוח (הלי תפילה פ"ז ה"ד) האריך לבאר בטוב טעם ענין ההודאה על הבינה של התרגול, שעל ידו יכול האדם להתעורר לעבודת בוראו וז"ל "וסיבת הבנת התרגול הוא שידוע שבכל יום יש שינוי עיתים בשליש היום ובחצי היום ובשלושה רביעיות, וכן בלילה. ומשתנים העיתים מחום לקור ומקור לחום והתרגול בעל הרגשות ומרגיש יד בשינוי העת, והוא צועק כאדם החרד לדבר, ובתחילת הלילה לא יקרא הרבה אע"פ ששינויו רב מפני שאז טבע כל אדם בשינה והוא רוצה לישן, אבל בשאר העיתים פעם הרבה ופעם מעט, אבל בסוף הלילה יקרא הרבה מפני רוב השינוי טבע כל חי להתעורר וירגיש מאד השינוי ועל אותו העת מזכירין הבנתו להעיר האדם שיתעורר להתפלל להשם שמשנה העיתים, עכ"ד.

ונראה דבזמננו שאין לנו תרגולים יש להודות יפה להקב"ה על הבריאה הנפלאה של השעון המעורר.

עיקר ההודאה הוא על בינת האדם

ג. ברא"ש שם (סי' פ"ג) כתב, הלב נקרא שכוי בלשון המקרא, דכתיב, (איוב ל"ח) מי נתן לשכוי בינה, והלב הוא המבין, וע"י הבינה אדם מבחין בין יום ובין לילה, ומפני שהתרגול מבין ג"כ, ובערבי קורין לתרגול שכוי התקינו ברכה זו לאמרה בשמיעת קול התרגול. ומיהו אם לא שמע קול התרגול יכול לברך ברכה זו, שאינה אלא הודאה למקום. שנתן לנו בינה והבנה, וברא לנו כל צרכנו, דאף אם ישן אדם בבית אפל, יבחין ביאת היום ע"י קול התרגול, ע"כ.

מבואר מדבריו דבאמת אין הברכה על בינת התרגול אלא על בינת האדם, שהיא בודאי חסד עצום מהבורא ית"ש אל האדם, אלא שכיון שלפעמים אין בינתו מספיק להבחנת היום מן הלילה, וכגון שלן בבית אפל, עכ"פ יש לו להודות לו ית' שברא ג"כ בריאה נפלאה שהיא התרגול, שניתן ג"כ בחסדו ית' בכח הבחנה זו, וכיון שלפעמים האדם יצטרך ליהנות מכח זה, כללו אנשי כנסת"ג הודאה ע"ז בברכה זו. והטעם בזה משום דאנו חייבים להודות לו ית' על כל פרט ופרט מחסדיו ית' וכמו שדרשו חז"ל עה"פ ברוך ה' יום יום, תן לו מעין ברכותיו.

תפילה כהלכתה

הקדמה לברכות השחר - ברכה על מנהגו של עולם

איתא בגמ' ברכות (ס:) "כי שמע קול תרנגולא, לימא, ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה. כי פתח עיניה, לימא, ברוך פוקח עורים וכו'.

א. והנה משמעות הגמ' הוא שברכות השחר נתקנו רק לאחר שנתחייב בהם, כדאמרין 'כי שמע וכו', וכו"ה שיטת הרמב"ם (הל' תפילה פ"ז ה"ז). "שמנה עשר ברכות אלו אין להם סדר אלא מברך כל אחת מהן על דבר שהברכה בשבילו בשעתו, כיצד הרי שחגר חגורו והוא על מטתו מברך אזור ישראל בגבורה, שמע קול התרנגול מברך הנותן לשכוי בינה, וכל ברכה מהן שלא נתחייב בה אינו מברך אותה". מבואר דסבר דאין מברכים את הברכות אא"כ נתחייב בהם. וכ"כ השלטי הגבורים (ברכות מד:) בשם הראי"ז.

ב. הבי' הביא דעת הכלבו (סי' א') שיש חולקין על הרמב"ם שמברכין אותן בין נתחייב בהן בין לא נתחייב לפי שהן להודות ולשבח לשם ועל חדוש מעשה בראשית, אמנם פשט המנהג בכל הארצות האלו לאמין על הסדר, וכן הנהיגו רב נטרונאי ורב עמרם ושאר הגאונים לסדר את כולם אפילו לא עשה המעשה: "וכ"כ הרמב"ן בפסחים [ז ע"ב] י"ל שסדר ברכות הללו של שחרית ברכות שבח הן על נוהג העולם ואפי' לא שמע שכוי מברך עליו וכן בכולן, וכן נהגו ומנהג ישראל תורה היא".

ג. דעת התוס' (ס ע"ב) והרא"ש (פ"ט סי' כ"ג) דכל הברכות אין לברך אא"כ נהנה, אבל אם אינו נהנה כגון שהוא שוכב על מטתו לא יברך לא זו ולא מלביש ערומים ולא ברכות כיוצא בהן, כיון שלא נהנה כדמשמע במגילה (כד:) גבי מי שלא ראה מאורות מימיו דכ"ע בעי שיהנה מן האורה".

אך ברכת הנותן לשכוי בינה יכול לברך

אפילו לא שמע קול תרנגול, ונחלקו בטעם הדבר. תוס' לומד משום דאין ברכה זו אלא להבחנה על הנאת האורה שתרגול מבחין והוא נהנה מן האור. והרא"ש ביאר דעיקר הברכה הוא על בינת האדם, אלא כיון שהלב נקרא שכוי, ומפני שתרגול מבין גם כן ובערבי קורין לתרגול שכוי התקינו ברכה זו לאומרה בשמיעת קול התרגול ומיהו אם לא שמע קול התרגול יכול לברך ברכה זו שאינה אלא הודאה למקום שנתן לנו בינה והבנה. והטור מוסיף גם ברכת המכין מצעדי גבר ורוקע הארץ על המים יכול לברך בלי הנאה, (ויבאר טעם בזה בהמשך הגלינות בס"ד).

לדינא

הנה לדינא פליגי בזה השו"ע והרמ"א, דהשו"ע (סי' מ"ו ס"ח) נקט כדעת הרמב"ם, שכתב וז"ל "כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן, כגון שלא שמע קול תרנגול, או שלא הלך או לא לבש או לא חגר, אומר אותה ברכה בלא הזכרת השם". אולם הרמ"א נקט כדעת הכלבו, שכתב וז"ל "וי"א דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן, דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם. וכן המנהג, ואין לשנות".¹ וכדעת הרמ"א כן נהגו גם פוסקי בני ספרד:² והמג"א (סקי"ד בסו"ד) הביא מהעמק ברכה שטוב שיביא עצמו לידי חיוב בכל הברכות. והגר"ז (שם סי') הביא את ג' שיטות הראשונים הנ"ל. וכתב ג"כ דלכתחלה טוב להביא עצמו לידי חיוב כל הברכות אם אפשר לו. ואם אי אפשר בכולן עכ"פ יש לו לילך וללבוש ולחגור ולעטר קודם שייסדר ברכותיהן כדי לחוש לשיטה ג'. (וכ"מ בהעמק ברבה שעיקר חומרתו הוא לחוש להברכות שגם לדעת התוס' והרא"ש אינו מברך אא"כ נהנה, וצ"ע על המג"א שסתם בזה).

הרב אלחנן ברונו שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

זמן המוקדם לברך ברכת הנותן לשכוי בינה

לילה ואילך אבל קודם חצות אפילו בדיעבד יחזור ויברך ואפילו אם שמע קול תרנגול, עכ"ה.

שורש פלונתתם

ויל"פ פלונתתם, דהרא"ש דס"ל דאין לברך עד הבוקר, דשיטתו הוא דהברכה הוא עיקרו על בינת האדם להבחין בין יום ובין לילה, וזהו רק כשהאיר היום, (וכמו"כ לדעת התוס' דהברכה הוא על הנאת האור), וכדקתני במתני' סוף פ"ק דיומא דבכל יום היו תורמין את המזבח בקריאת הגבר. ובגמ' נחלקו בפירוש המשנה "מאי קריאת הגבר, רב אמר קרא גברא (זמן הכרות הממונה להקיץ הכהנים), ור' שילא אמר קרא תרנגולא. ואיתא בזבחים (כ.) לענין פסול לינה על קידוש ידים ורגלים, דהכל מודים דמקרות הגבר עד צפרא לא פסלה לינה. וכתב רש"י (שם) "דמשום האי פורתא לא פסלה לינה בקידוש דלא מסקי אינשי אדעתיהו דדמי כמה שקידש ביום". מבואר דזמן קריאת הגבר הוא זמן מועט לפני הבוקר: וכפשוטו אותו על אותו קריאת התרגול מברכין עליו. וכ"כ רבינו מנחם דבסוף הלילה יקרא הרבה מפני רוב השינוי טבע כל חי להתעורר וירגיש מאד השינוי ועל אותו העת מזכירין הבנתו.

אך דעת הזוהר הוא שהברכה הוא על בינת התרגול בעצמו (על דרך האבודרהם), וא"כ שפיר י"ל דמברכין על הבחנתו על כל השעות בכל הלילה, ומתחיל לקרא מחצות הלילה כמו שהזכיר הפ"ח זכמה מקומות. וכן מבואר מהריוק דהברכה הוא על בינתו לצעוק שבע פעמים לקיים שבע ביום הללתיך, וזה מתחיל בשעת חצות. וגם לדידה הענין הוא להעיר האדם כמבואר מפרק שירה. ובאמת הבן איש חי (פרשת וישב) ביאר פשטות הברכה דהברכה קאי על הבחנה באמצע הלילה דהיינו חצות.³

הנה השו"ע כתב (סימן מ"ז סעיף י"ג) המשכים קודם אור היום, מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד שימתין מלאומרה עד שיאור היום, והוא דעת הטור בשם אביו הרא"ש בשו"ת (כלל ד').

אמנם המג"א כתב דבכתבי הזוהר (שער הכוונות ענין ברכת השחר) איתא שיכול לומר הנותן לשכוי בינה אחר חצות לילה, וכן משמע בזוהר ויקהל קצה ב') ומסיים המג"א "נ"ל דאין לברך אלא אם שמע קול תרנגול". וכפשוטו גם זה הוכיח מהעובדא בהזוהר שם "רבי אלעזר ורבי יוסי הוו יתבי לליא חד וקא מתעסקי באורייתא עד לא אתפלגי ליליא, אדהכי קרא גברא בריכו ברכתא". וכוונתו דבשלמא בדברי הגמ' יש לדחות דכך שמע לאו דוקא אלא לאפוקי חרש וסומא (כמש"כ המג"א שם), אבל בדברי הזוהר דאיירי בעובדא שברכו רק כששמעו קול תרנגול, מבואר דבלא"ה אין לברך: וטעמא דמילתא כתב הפמ"ג (מ"ו א"א סקי"ד) דבשעת חצות אין הלב מבין, ואינו יודע אלא ע"י התרגול.⁴

והפרי"ח האריך ג"כ להוכיח דיכול לברך עכ"פ בשמיעת קול תרנגול מחצות ואילך דהרי הגמרא דאמר "כי שמע קול תרנגול" משמע דאיירי בכל שמיעת תרנגול, וגם משמע דיכול לברך מיד אחר הקימה ושעת קימה הוא כבר מתחיל מחצות, והוכיח כן גם בהדיא מדברי הר"ן בפסחים (ד. בהרי"ף) דזמן שמיעת תרנגול הוא בחצות לילה.

לדינא

וכן פסק המ"ב דהאחרונים הסכימו שגם ברכה הנותן לשכוי בינה יכול לברך אפילו קודם שיאיר היום, אך י"א שלכתחלה יש לזוהר שלא לברך אותה קודם שיאיר היום אם לא ששמע קול תרנגול, ובדיעבד יצא אפילו לא שמע קול תרנגול. ודוקא שיברך אותה מחצות

כבר נודע שבמקום שהיה מנהג קודם שפשטו הוראותיו של השו"ע, לפעמים לא קיבלו את פסקו של השו"ע, ובפרט בדבר 'שע"פ כתבי האר"י ז"ל לא עושין כן.

¹ וכן מבואר מהשע"ת שכוונת המג"א להוכיח דין זה מהזוהר, והביא השלמי ציבור דמדחה הראיה, ע"ש. וכ"ז דלא כהמהשקל שביאר דעת המג"א דבעיא שמע קול תרנגול באופ"א, דכיון דבין כך כל הדין לברך בלא שמע קול תרנגול הוא מחלוקת הפוסקים, אי"כ הכא דיש עוד פלונתתא והוי תרתי לריעותא, אין לברך, ולכן דוקא בשמע קול תרנגול יש לסמוך על דברי האר"י ז"ל לברך אחר חצות.

² ומדברי הביה"ל (ד"ה מברך) מבואר שהבין שכוונת הפמ"ג הוא רק במי שרוצה לברך באמצע הלילה צריך לשמוע קול תרנגול, אבל קודם שהאיר היום א"צ לברך. ומשמע דאפילו קודם שהאיר היום, כל שהוא הזמן של קריאת הגבר שהוא סמוך לעלות, כבר יודע בניא דהבוקר ממשמש ובא וכמש"כ רש"י בזבחים, ורק בחצות אין אנו יודעים הזמן אלא ע"י התרגול.

³ אך המאירי ביומא (שם) כתב דהזמן של קריאת התרגול הוא 'שיעור מוקדם הרבה' מן השיעור של קרות גברא, משמע דהוא הרבה זמן לפני הבוקר, וצ"ע.

⁴ ובאמת כתב המחזיק ברכה (מ"ז ו') וז"ל "בוהר מפורש דאחר חצות היו מברכין אותה ובספר הפרדס לרש"י כת"י כתב דכך היה מנהגו של רש"י זצ"ל לברך כל הברכות וגם ברכת הנותן לשכוי בקומו באשמורת וכ"כ האר"י זצ"ל וכן נהגו שלמים וכן רבי"ם. ובס' צלותא דאברהם מצוין לשון רש"י בעירובין (גנ:) שכתב דמגיד בעלטה היינו "תרנגולין המודיעין עונות הלילה". ומבואר דהיו משתמשין להתרגול להודיעם עונות הלילה, וא"כ שפיר מסתבר דבירכו ע"ז ג"כ. וכ"ז את"ש לדעת רש"י דהוא ברכה על התרגול ולא על בינת האדם.

¹ ובספר הפרדס (שער המעשה) הביא מר' יעקב החסיד ז"ל (שו"ת מן השמים סימן יב) בביאור הטעם דמברכין אפילו לא נהנו בעצמן, ונעתיק הדברים במילואא:

שאלתי: על הברכות שמברכין בכל שחרית שנסתפקנו בהם כי יש אומרים שצריך לברך כל אחת ואחת קודם עשייתה, ואם לא נודמנו לו לעשותן לא מברך עליה כלומר שאם לא שמע קול התרגול לא יברך אשר נתן לשכוי בינה, ואם ישן במלבושו לא יברך מלביש ערומים, ואם הולך יחף כגון בטי' באב וביום הכפרים לא יברך שעשה לי כל צרכי ושאלתי אם הלכה כדבריהם או כדברי המברכים אפילו לאחר עשייתן ואפילו לא נודמנו לו לעשותן. והשיבו: אל תבוז כי זקנה אמך [משל כ"ג כב], ומנהג אבותיך תקח בידך, כי תחילת תקנת אלה הברכות היתה להשלים מאה ברכות בכל יום, ואין לחוש עליהן לברכין קודם לעשייתן כמו שאין אנו חוששין על ברכת לישב בסוכה שסדרו על הכוס, כמו כן אף על פי שלא שמע קול התרגול או שישן במלבושים מברך עליהם והעד מברכת שמונה עשרה אף על פי שאין לו חולה בתוך ביתו מברך ברכת רופא חולי וכו'. ואף על פי שהוא עשיר ואינו צריך לפרנסה מברך ברכת השנים.

² והנה פשטות הרמ"א היא דקאי אכל הברכות. וא"כ תמוה מה שציין לדברי התוס' הרא"ש והטור, דהא אינהו לא איירו אלא גבי ברכת הנותן לשכוי, אבל על שאר הברכות דתלויות במעשה גם אינהו מודו דאין לברכם אא"כ נתחייב בהם.

³ כ"כ במטה יהודה ובכף החיים, וגם בשער הכוונות כתב בשם רבינו האר"י ז"ל דכל שמונה עשר ברכות השחר עד סוף ברכות התורה, חייב כל אדם לסדרן בכל יום ולברך אותן אע"פ שלא נתחייב בהן, לפי שכולם רמזים נפלאים לאורות עליונים, ואין לבטלם אפילו אם לא ישן בלילה כלל, ואפילו אם לא הסיר בגדיו ומנעליו, אע"פ צריך לברכן כולן, חוץ מברכת על נטילת ידים ואשר יצר, ששתי ברכות אלו אם לא נתחייב בהן אינו מברך אותן. עכ"פ. ואע"פ שבני ספרד קיבלו הוראת השו"ע, מ"מ

פנימיות התפילה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומו של עולם

עומק הברכה

הנה אנשי כנסה"ג שתקנו לברך האי ברכתא הנותן לשכוי בינה בודאי היה להם כוונה גדולה ועמוקה בזה, ולכן נביא את המקורות בזה"ק וספרי גדולי הדורות שזכו לגלות ענינים נפלאים מאד בהשגחת בורא העולם בזה. (ועיקר המראה מקומות בזה נמסרו לי ע"י הרב אברהם הלברשטין שליט"א, ורב תודות לו).

התעוררות גבורתו של יצחק בחצות

איתא בזה"ק (פ' שלח ד' קע"א ע"ב) מבתר פלגו ליליא שלהובא דעמודא דיצחק נפק ובטש בהאי תרנגולא דאקרי גבר כגוונא דגבר איחרא עלאה עליה כיון דבטש ביה האי גבר קרי ויהיב שית קלין וכלהו בסכלתנ, ע"כ. ור"ל, שאחר חצות הלילה שלהבת הגבורה יוצא מיצחק (שמדתו מדת הגבורה) ומכה ומעורר את התרנגול שנברא (בלשון של חז"ל) 'גבר', משום שכחו נשפע מהמלאך גבריאל, שהוא ממונה להוריד מהקב"ה השפעה של גבורות. ע"ז קורא הגבר ששה קולות (של פסוקים שהובאו אח"כ כגון קול ד' בכת, אמנם בפרק שירה הובאו פסוקים אחרים), וכולם מתוך הבינה (שהוא כחו של התרנגול כמ"ש הנותן לשכוי בינה), וצ"ב.

קולו של מלאך גבריאל

ורבינו הר"ם קורדוירא בסידורו תפלה למשה ביאר הענין וז"ל, התרנגול ילאה לב להבין ענינו שסופר עליו בס' הזהר, אמר, מלאך אחד יש למעלה ושמו גבריאל וכו'. בחצות לילה נשפע עליו כח הדין מצד הגבורה והוא מתעורר, וכן נקרא גבריאל ע"ש הגבורה, וכן אמרו על התרנגול "קרא הגבר". ובהתעוררותו, יוצא קול ממנו ומעורר כל התרנגולים שבעולם. ואין תימה בזה, שהרי פי' דז"ל (בר"ר פרש"י י"ו) עה"פ "אם תשים משטרו בארץ (איוב ל"ח ל"ג)", אין לך עשב שאין לו שוטר מלמעלה ומכה בו ואומר לו גדל, כל שכן הבעל חי, ומתוך כח הגבורה המתעורר מהמלאך ומתפשט בעולם, התרנגול מתלבש בגבורה וקורא בקול גדול בלילה, ע"כ. וי"ל דהטעם שהמלאך שתפקידו לעורר את התרנגולים לצעוק בלילה נקרא גבריאל, ושלכן נקראים "גבר", הוא משום דצריך גבורה יתירה לקום בחצות לילה או לפני עלות השחר, וכמ"ש בש"ע "יתגבר כארי לעבודת בוראו", ובריאת התרנגול היתה לצורך עבודה גדולה זו.

התרנגולים שומעים כרוזים משמים

ומבואר ברמח"ל (בס' אדיר במרום) שהמלאכים מקבלים הוראותיהם מהקב"ה שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, ע"י כרוזים שנשמעים בשמים. וכמו שהמלאך מקבל מזה השגה לקיים תפקידו, כך גם התרנגולים שבארץ מקבלים בינה מיוחדת מן השמים שיוכלו להבין בדיוק מתי חצות לילה וכן שאר השעות של הלילה עד עלות השחר. וכל המערכת הנפלאה הזה נוצרה ע"י הבורא ית"ש כדי שבני ועבדיו הקדושים שהם בני ישראל בעוה"ז, יזכו להתעורר משינתם לעבודת הבורא כל ימי חייהם, ולכן תקנו חז"ל ברכה מיוחדת ע"ז להודות להקב"ה ע"ז בתחילת כל יום ויום של כל חייהם.

התעוררות התפילה

הרב דוד יצחק וועקסלער שליט"א בעמ"ס אני לדודי

כוונת הברכות במחיצת הסדר היום

הסדר היום יש לו פירוש מיוחד על הברכות השחר, והמתין עד תפילות השבת לפרשם, וז"ל "וזה סדר אלו הברכות זו אחר זו וכוונתן הראויה להם ואף על פי שזו הכוונה לא כל אדם יכול לכיין בה כל יום ויום והלואי שיכוין הדברים כפשטן אפ"ה מומן לזמן כמו בשבת ראוי לו לכיין באלו הדברים אשר ביארנו וטוב לו".

ומתחיל לפרש פירוש הברכות "ויברך ברכותיו מלה במלה כל א' לפי מה שהוא בכוונה שלמה כי עיקר הברכה היא כוונת הלב לא ההוצאה בשפתים. וע"ז אמר הפסוק בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני. ולכן כל בעל נפש החפץ בעבודת אלהיו ויראתו וחרד על דברו צריך לכיין בכל ברכותיו ולא יאבד א' מהם בלא כוונה כי זה עיקר גדול ביראה".

הודאה על הבינה שיש לנו לבחור בטוב ולמאוס ברע

וביאר הסדר היום ברכת הנותן לשכוי בינה "וישבח לכורא עולם שנתן לו בינה והשכל להבין להשכיל למאוס ברע ולבחור בטוב כמו שנתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כן יהי רצון מלפניו שיכין את שכלו ואת תבונתו לבחור בכל דבר טוב ובדרך החיים ולהרחיק מעליו כל דבר רע ודרך המות לקיים הכתוב ובחרת בחיים".

כח הבחירה מתחדשת בכל יום

וכתב השפת אמת בתחילת פרשת ראה עה"פ "ראה אנכי נותן כו' היום", דפירושו הוא שיש בכל יום בחירה חדשה לבחור בטוב ולמאוס ברע. והביא בשם אא"ז מו"ר ז"ל שע"ז מברכין הנותן לשכוי בינה כו'. ויש בזה הטבה מיוחדת, כי אחר שחוטא האדם מסתלקת הבחירה מהאדם כמ"ש ז"ל הרשעים ברשות לבם. ומ"מ הקדוש ברוך הוא מחדש בכל יום מ"ב ונותן בחירה חדשה לאדם בכל יום שיוכל להיות טוב מחדש כמ"ש לא יכשל בה ביום שובו כו'.

וכן פירש הגר"א באדרת אליהו את הפסוק הזה, וז"ל "וישמא תאמרו הבחירה ניתן לאדם בימי בחרותו אבל לא אחר שהורגל במעלליו הקשים, לכן אמר 'היום' - בכל יום ויום הרשות נתונה לו והבחירה בידו לילך בדרך טובים".

ויש ללמוד מזה חיוזק גדול על התחדשות האדם בעבודת ה' בכל יום, ויש לו כח בחירה מחודשת בכל בוקר לבחור בטוב, ואף דאמתול היה לו ירידה בעבודת ה', יש לו כח חדשים בכל יום למלאות תפקידו המיוחד לו באותו היום.

מסורת התפילה

ב. ובתרגום יונתן פירוש "מי יהיב ללבא בינתא", ומבואר דהשכוי הוא הלב, וכתב רש"י באיוב, כי הלב שוכה וצופה ומחשב את הנולדות. (וכי"ס הרא"ש כאן דעיקר הברכה על בינת האדם).

ג. ואיתא ברי"ה (כו). אמר רשב"ל כשהלכתי לחתום קן נשיירא היו קורין לתרנגול שכוי. וכתב הרמב"ן דאולי מפני שהוא בעל לב כמ"ש (ביצה כה) "עז בעופות תרנגול". (ועי' ברא"ש שם).

ד. האבודרהם מביא עוד פירוש שנקרא כן מפני מראות כנפיו מלשון במשכיות כסף, (משלי כה, יא).

בינה - ובפ"י עץ יוסף (באוהצ"ה) כתב דלשון בינה שייך בראיה כמו (איוב ל"א א) "ברית כריתי לעיני ומא אתבונן על בתולה".

להבחין - כתב בשו"ת תשב"ץ (חלק ג סימן רמ"ז) הוציאו זה מלשון הכתוב לשכוי בינה שנתן לו בינה. או לאיש השומעו להבין בין יום ובין לילה. אבל בהלכו' הרי"ף ז"ל כתוב להבחין והוא לשון הכרה והבדל בין דבר לדבר כלשון חז"ל בפ"ק דשבת (י"ב

סדר הברכות - כתב הלבוש (סי' מ"ו) שברכת אשר יצר ואלהי נשמה ולשכוי בינה כולם נתקנו על היצירה, ומשום מברכין אותה מיד. ויש להוסיף מש"כ הפמ"ג (אגרת ה) "ותרנגול ברא הדוכיפת מהימן אשבועה ואין משקר כדאמרין בגיטין (ס"ח ב'), ובבקר כשאדם קם ונשמתו היתה במרום ונזכרת שבועת הר סיני, מזכירין זה. ולפ"י יש שייכות עם הברכה של אלוקי נשמה שמדבר על ענין עלית נשמה למרום בכל לילה.

הנותן - יש גורסים "אשר נתן" וביאר הגר"א באמרי נועם דכן הוא עיקר הגירסא כי נתקנה בלשון עבר וקאי על תחילת הבריאה והוא לישנא דקרא "אשר נתן לשכוי בינה" (משלי ל"ח ל"ו).

לשכוי - מצינו כמה ביאורים בלשון "שכוי"

א. רש"י ברי"ה (כו). כתב דשכוי הוא לשון ראייה. וכי"כ הרמב"ן באיוב דנקרה שכוי כי הוא הצופה המשקיף על דברים והיודעים כתרגום השקפה איסתכי. (ואת"ש לפ' התוס' דהוא ברכה על הנאת האור).

מליצי יושר

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספדו בשעת הלילה הכריז:
נצטוונו מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים אר"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אחיה למנן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להנח"ק נקודת גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) ח"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מרחיק לו טובה
הרבה.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית מחותניו:
מי שישתדל בחדפסת ספרי
אחיה לו למליץ, וכל"ה הנח"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין ח"ל:
הבטיח הגאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה למולם.
(הקדמה למלא העומר)

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נהמני זצ"ל
זבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמאי ועיניכם
תראנה בנים ובני בנים
כשתילי זיתים סביב
לשולחנכם, חכמים
ונבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומחני טבי.

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

לע"נ הג"ר חיים ב"ר ישראל העליר זצ"ל יא"צ י"ד ניסן

ואפילו כולנו חכמים וכו' וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. נראה ע"פ מה שאמרו חז"ל שהקב"ה הוציאנו
ממצרים קודם ד' מאות שנה, ולכן צריכים להשלים שנים אלו בגלויות אחרות. ועוד אמרו חז"ל, שאילו לא היו חוטאים ישראל
בעגל לאחר קבלת התורה, לא היתה אומה ולשון שולטת בנו, שהיו זוכים להישאר במדריגת מלאכים, דעל שעה זו כתיב "אני
אמרתי אלקים אתם", ולא היו משכחים את התורה, דהיתה נתקעת בלבם לנצח. ואם היו ישראל משלימים וזמן הגלות, לא היו
חוטאים בעגל, והיו נשארים במדריגה שהשיגו בקבלת התורה, ומפני שיצאו קודם הזמן, נגרם חטא העגל ולא יכלו להישאר
בדרגתם שהשיגו בקבלת התורה, דאז תלוי בהא. ובדרגה זו של קודם חטא העגל, היו נחשבים כל ישראל חכמים ויודעים את
התורה, ולכן היה אפשר לומר דבמצב זה היינו פטורים מלספר ביציאת מצרים, דכיון דקודם חטא העגל לא היינו צריכים ללכת
לעוד גלויות, דכבר השלים הקב"ה את זמן הגלות שנגזר, וממילא אין שבח כל כך גדול במה שהוציא אותנו בזמן שהתחייב
לאברהם אבינו להוציא אותנו.

על כך אמר בעל ההגדה "ואפילו כולנו חכמים", כלומר אם היו יוצאים ממצרים בזמן שנקבע ד' מאות שנה, שאז כולם היו
חכמים ויודעים את התורה, אעפ"כ מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים, והיינו משום שעיקר השבח הוא שהוציא אותנו מרשות
היצה"ר, ורק משום כך אין אנו עלולים לחטוא, ולכן אין לנו עוד גלות, ומשום כן אף במצב זה היה עלינו לזכור את היום הזה
שריחם עלינו שלא נשוב עוד לחטוא. ומכל שכן היום שחטאנו בעגל, דמזה מוכח דעדיין לא השלמנו את זמן הגלות שנגזר,
ולכן חזר יצה"ר אלינו ונתחייבנו גלויות אחרות, בודאי צריכים אנו לספר ביציאת מצרים על כך שהוציא אותנו קודם הזמן.
ואם יקשה לנו, דלפ"ז נמא דאין ראוי כל כך להרבות בסיפור יציאת מצרים, שעיקר הסיפור על כך שהוציא אותנו קודם הזמן,
וזו איננה טובה שלמה, כי מפני כן אנו צריכים לרדת לעוד גלויות אחרות. על כך סייע בעל ההגדה "וכל המרבה לספר ביציאת
מצרים הרי זה משובח", והיינו שידוע הכלל מזה"ק שבאיתערותא דלתתא איתער איתערותא דלעילא, דע"י התעוררות שלנו
בעוה"ז התחתון, אנו מעוררים עליו השפעות משמים. ולכן אם נזכור את הניסים שעשה עמנו הקב"ה, זה יגרום שיעשה עמנו
עוד ניסים אחרים, וכדכתיב "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", שאם נודה לו על הטובות שעשה עמנו, זה יגרום שלעולם

משיך ויעשה עמנו חסדים וחסות.

סיפר לי הרב יצחק מתמיד, שפעם אחת בא אדמו"ר הזקן נ"ע לבית הרבי ר' זושא לאניפאל, והיה שם גם הר"ל כהן, וישבו אצל השולחן באופן שפניהם היה הפוך מהפתח, וכשפתח אדמו"ר הזקן הפתח, נתרגש הרבי ר' זושא ועמד מלא קומתו, ואמר: מה חידש הליטוואק, ונתן לו אדמו"ר הזקן איזה קונטרסים מהתניא, ואיזה קונטרסים נתן להר"ל כהן, ועזב תיכף את הבית. ואח"כ הלך גם הר"ל לביתו, וכשעיין הרבי ר' זושא בהכתב יד נתלהב מאד, ולא היה יכול להתאפק שלא להודיע מזה להר"ל, והלך בחצות הלילה לבית הר"ל, אך גם להר"ל אירע כן, וגם הוא הלך להודיע להרבי ר' זושא, ופגשו זה לזה באמצע הדרך, ונתפלאו מאד על זה. ובבוקר כשבא אדמו"ר בעל התניא להרבי ר' זושא, הפצירו בו הרבי ר' זושא והר"ל כהן שירפסו. ואמר להם בעל התניא: הלא עבור גדולים אינו נצרך, ועבור קטנים אינו תועלת. השיבו הם: אדרבה עבור גדולים הוא צורך גדול, ועבור קטנים יביא ג"כ תועלת רב. ועל כן כשהדפיס אחר כך התניא לקח מהם הסכמות.

עוד סיפר לי הרב יצחק מתמיד, דפעם אחת ראה בנו של הרבי ר' זושא שאביו רועד בכל גופו, ושאלו על מה הוא רועד, ובתוך כך הרגיש שגם המטה שאביו הק' שוכב עליה רועדת, וגם האדמה שמתחתיה. ונתפלל עוד יותר, אמר לו אביו: שנשמה דאצילות הולכת אליו. בתוך כך בא אדמו"ר בעל התניא נ"ע לבית הרבי ר' זושא, ודיבר עמו איזה ענין, וחזר לדרוכו, והרבי ר' זושא נח מרעידתו. שאלו בנו: היכן היא הנשמה דאצילות? אמר לו: לא ראית אותו האברך שהיה כאן.

ונראה לי שזהו ענין אומרים (ב"מ י.) "ארבע אמות של אדם קונות לו", שהם ממש כגופו, וכשהרגיש גוף הק' של הרבי ר' זושא בקדושת נשמה דאצילות, נתהווה ההרגש גם בהאדמה שמתחתיו. (בן לאשרי ח"ג אות נ"ז).

שלא אחד בלבד עמד עלינו וגו' והקב"ה מצילנו מידם. יש לדקדק מה כוונת המגיד שלא אחד בלבד עמד עלינו וכו', דמה נפ"מ אי יש אחד שרוצה בכל עת לכלותם, או שיש רבים שרוצים לכלותם, בכל אופן הם בסכנה וצריכים נס להינצל וצריכים להודות לפניו ית'. ועוד, דנראה מתוך דברי בעל ההגדה שמודים לפני הקב"ה ממש על דבר זה שרבים רוצים לכלותינו, וזה צ"ב מה שבח יש בזה.

ויל"ל, דהנה אמרו (פסחים פז:) צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזר לבין האומות, כי בכך הגוים אינם יודעים איך להתנהג עמנו, כי להרוג את כולם, אינם יכולים, שהרי אין כולם נמצאים תחת שליטת אותה אומה, ולהרוג את אלו שנמצאים תחת שליטתם, ג"כ אינם חפצים, כי בכך יקראו להם "מלכותא קטיעתא", והיינו מלכות שאינה עושה פעולה שלמה, ע"כ. ובה מבואר שאכן על כך אנו מודים שהקב"ה פיזר אותנו בין האומות, וממילא ישנם הרבה שעומדים עלינו לכלותינו, כי כל אומה רוצה להרוג את היהודים שבקרבם, ואינם יכולים היות שאינם רוצים להיקרא מלכותא קטיעתא. אבל אם היה רק אחד שעומד עלינו לכלותינו, והיינו שכל היהודים היו בגלות תחת אומה אחת, ממילא היו יכולים חלילה להוציא את זממם לפועל חלילה. וזה שאנו מודים "והיא שעמדה לנו שלא

אחד בלבד" וכו', והיינו שאנו מפוזרים בין האומות ובה הקב"ה גורם שינצל מידם. (הגש"פ אות ה').

לע"נ הג"ד אלחנן יוסף ב"ר שמואל הערצמאן זצ"ל יא"צ י"א ניסן

כזית לאכילת מרור. אמרו בפסחים (דף כח:), דר' יהודה אמר דמה שנאמר "שבעת ימים תאכל עליו מצות", בא לקובעו חובה אפי' בזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים. ואילו ר' שמעון סובר דילפינן חובת אכילת מצה בזמן הזה ממה שנאמר לגבי חובת אכילת מצה בלילה הראשון של פסח "בערב תאכלו מצות", דלא הוזקה התורה להשיענו חובת אכילת מצה בזמן ביהמ"ק, שהרי כבר נאמר לגבי אכילת קרבן הפסח "על מצות ומרורים יאכלהו", אלא בא ללמד שנוהגת חובה זו אף בזמן הזה. ופירש"י וז"ל: ור' יהודה אמר ההוא לקובעו חובה הוא דאיתא - האי "שבעת ימים תאכלו מצות" בא לקבוע אכילת מצה חובה לדורות וכו', דלא תימא "על מצות ומרורים יאכלוהו" כתיב, אי איכא פסח מיחייב באכילת מצה, ואי לא לא, עכ"ל.

ובזה יש להעיר מה שחידש הגאון בעל מעשה נסים דבמרור לא בעינן כזית, דלא כתיב "אכילה" במרור, ומה שכתוב "על מצות ומרורים יאכלוהו", לא קאי רק אפסח לחוד. לא כן אנכי עמד, דפשיטא דגם מרור בעינן כזית, דאכילה אכולהו קאי. וראיה לזה, מרש"י הנ"ל דכתב דסלק"ד "על מצות ומרורים יאכלהו" בזמן דאיכא פסח מתחייב באכילת מצה, לכן אהדריה קרא. ולדברי הרב קשה דהא צריך "בערב תאכלו מצות" אפי' בזמן דאיכא פסח, דמקרא ד"על מצות ומרורים" לא מוכח שצריך לאכול

סגולה אריה"ק ע"פ הדרכת הרה"צ מ'אראד
אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים

א ת"ח ויר"ש וועט טון פאר אייך די סגולה בנאמנות, די אריה"ק איז מבטיח "יבער לבו לשמים לטובה, ותראה פלאים".

שטרענג קאנפידענשעל. מ'קען עס געבען פון מעשר

מכון דורות ישרים 3883-635-917 dorosyesharim@gmail.com

כזית וכו'.

ועוד דאם מה"ת מרור בכל שהוא, למה יתקנו חכמים כזית, מה טעם יש בחומרא זו, ואיזו מגדר מילתא יש בה. ואי משום שמברכין על "אכילת" מרור, לינקט לשון אחר "על מצות מרור", ואיך אפשר דשתיק הש"ס מזה לבאר למה תקנו לשון אכילה שהוא היפך לפי מצות התורה. ואינו דומה למצוה דרבנן שמברכין "וצוננו" מ"לא תסור", כמו לולב ביו"ט שני או נר חנוכה, דשם עיקר מקום הברכה על התיקון דרבנן, אבל כאן במרור בזמן המקדש שהיה מה"ת דינו בכל שהוא, למה יתקנו לשון אכילה היפך מצות התורה.

ועוד מבואר ביומא (דף פ.) רבי אומר כל השיעורין כולן בכזית חוץ מטומאת אוכלין, ופירש"י "כל השיעורין האמורין באוכלין". א"כ גם מרור בכלל, לכן פשוט דפחות מכזית לאו כלום הוא. (הגדה ברכת השייר).

לע"נ חיה שרה בת אהרן שמואל אלטר זצ"ל יא"צ י"ב ניסן

ביעור חמץ ע"י גוי. הנה יש שני סוגי מצות: א) מצוה שאי אפשר

לקיים המצוה בלי המעשה מצוה, כנסילת לולב וישיבה בסוכה וכדומה, ולכן קטן דמופקע ממעשה המצוה, אינו מקיים מצות כאלו. ולמ"ד מצות צריכות כוונה, אינו מקיים מצות כאלו בלי כוונה. ב) מצוה שקיום המצוה בא ממילא אף בלי מעשה מצוה, דקיומה נעשית מאליה, כגון הקרבת קרבן פסח, דהמצוה מתקיים מאליה ע"י דהקרבן נקרב עבורו, וכגון השבת אבידה, דהמצוה מתקיים מאליה ע"י דהאבידה הושב לבעליה, ובמצות כאלו אין צריכים כוונה, ואף קטן מקיים המצוה.

ונחלקו רעק"א והאבני נזר אם מצות ביעור חמץ דומה למצות נטילת לולב, דמקיים המצוה דוקא ע"י מעשה מצוה של ביעור חמץ, או דהמצוה מתקיים מאליה אם נתבער החמץ על ידו, ואין צריך לזה מעשה מצוה. דהנה המג"א (סי' תמ"ו סק"ב בשם הש"ל) כתב, דמותר לשרוף חמץ שמצא בתוך פסח ע"י גוי, אפילו אם ביטלו קודם הפסח, שכיון שמקיים מצות תשבייתו מדבריהם, הרי זה דוחה איסור אמירה לנכרי של שריפה שאינה אלא שבות מדבריהם.

והשיג על זה רעק"א שם, דמצות ביעור חמץ מקיים דוקא ע"י מעשה מצוה, וז"ל: יש לפקפק ד"ל דלא מקיים בזה עשה דתשבייתו, כיון דמבערו ע"י גוי, ואין שליחות לגוי, והוי כנעשה הביעור מעצמו דלא קיים עשה דתשבייתו, עכ"ל.

אבל האבני נזר (או"ח סימן מ"ב) כתב דאע"ג שאין שליחות לגוי, הרי הוא מקיים מצות תשבייתו ע"י שריפת הגוי, דאין צריך לזה מעשה מצוה, אלא

^א כדכתב הגר"ח (פ"ה מהלכות קרבן פסח ה"ז) דקיום המצוה של קרבן פסח אינו נובע מהמעשה המצוה של הקרבת קרבן פסח, רק ממה שקרבנו קרב עבורו, לכן אף קטן מקיים מצות הקרבת קרבן פסח, דקטן מופקע רק ממעשה המצוה ולא מקיום המצוה.

^ב כדכתב בברכת שמואל (יבמות סימן ב') דע"י שהאבידה מושבת מקיים המצוה מאליה, ולא ע"י מעשה השבה, ולכן ליכא בזה החסרון של מצוה הבאה בעביירה.

^ג ראה בארוכה בקובץ שיעורים (כתובות אות רמ"ט).

^ד הנה המנחת חינוך (מצוה ט') נסתפק, אם מצות תשבייתו הוא מצוה בשב ואל תעשה, היינו שהחמץ יהיה מושבת מרשותו ולא יהיה אצלו חמץ ברשותו, ולכן אפי' אם אין לו כלל חמץ לבער הוא מקיים מצות תשבייתו. או שזוהי מצוה בקום ועשה, שישבית את החמץ שברשותו, ואם אין לו חמץ לא עבר על המצוה, אבל גם לא קיים אותה, ולכן מצוה לחור שייהיה לו חמץ כדי שיקיים מצות השבתה, ע"ש. אבל אין זה נוגע לכאן, דמחלוקת רעק"א ואבני"ז הוא לפי הצד דתשבייתו הוא מצוה בקום ועשה, אם בעינן לזה מעשה מצוה, או דמקיים המצוה אף בלי מעשה מצוה, דסגי אם נתבער החמץ על ידו.

קיום המצוה נעשית מאליה אם החמץ מבוער מן העולם. וכתב דדומה למצות בנין בית הכנסת, דקיום המצוה נעשית מאליה, ולכן גם אם בנה הבית הכנסת ע"י גוי, הוא מקיים המצוה. וז"ל: במצות בנין בית הכנסת, אין המצוה מצד העושה [לבנות בפועל בית הכנסת], רק מצוה מצד הנעשה, שיבנה בית הכנסת, לכן אין נפ"מ אם עושה בעצמו בניית בית הכנסת או ע"י

אחרים. ויותר מזה יש לומר, דלגבי בנין בית הכנסת מקיים המצוה ע"י פועלים גוים כאילו עשה בעצמו, וכמו שמקיים עשה דתשבתו במה שמריצה לפני כלבו והכלב אוכלה מאליו, והטעם הוא משום דהמצוה תלוי בביעור חמץ, וכיון שמכל מקום החמץ נתבער, חשיב שהוא העושה המצוה, ובה מיושב קושית הגרעק"א על המג"א, עכ"ל.

והוסיף האבני נזר, דכמו דמצינו שני סוגי מצות, מצוה שמקיים דוקא עם מעשה מצוה, ומצוה שקיומה נעשית מאליה, הוא הדין איכא שני סוגי איסורים, איסור דביעור לזה מעשה עבירה שיעבור על האיסור, ואיסור דעובר אף בלי מעשה עבירה. וז"ל: הנה המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו הוי מזיק ממש וחייב וכו', וכן המוסר ממון ישראל ביד אנס [חייב]. אף דלענין מלאכת שבת הדין הוא דהמראה עצים לגוי להבעיר וליקח שכר על זה, אף שברי שיעביר, כמו שברי שהאנס יקחנו, מ"מ לא חשיב שעשה בעצמו. והיינו טעמא משום דבשבת תלוי האיסור רק בעושה, שהרי מה שנעשה

מאליה בשבת לא איכפת לו, [כדחזינן] דלכתחילה מותר להתחיל מלאכה בערב שבת שיעשה בשבת. ועל כן לענין נזיקין שהחייב במה שזה נזיק, חייב אפילו במראה ומעמיד לבד.

^ה וז"ל בקובץ שיעורים (ביצה אות כ"ה). וכתב כמה דוגמאות של מצות שאין צריך לזה מעשה מצוה, וז"ל: מה דקוברין מת ביי"ט ע"י נכרים ואין ממתניין עד הלילה לקיים מצוה קבורה ע"י ישראל, מוכח דהמצוה מתקיימת גם ע"י גוים ולא אמרינן בזה אין שליחות לנכרי. וכן בביעור חמץ מוכח מרש"י (ר"פ כל שעה) דהמצוה מתקיימת ע"י נכרי, וכן שריפת בת כהן אפשר ע"י נכרי (ע' שו"ת הרשב"א ח"א סימן שצ"ז). והטעם לכל זה משום דגורף המצוה היא תוצאות המעשה ולא המעשה עצמו, כגון בהרוגי ב"ד דמצותן בשריפה או בסקילה, עיקר המצוה היא "ובערת הרע", אלא שהביעור יהיה ע"י שריפה או סקילה, וכן בחמץ אפי' למ"ד בשריפה, המצוה שיתבער ע"י שריפה, וכן בקבורת מת שיהא המת קבור, ותדע שאם קבורה ואח"כ גוררוה חיה או לסטים מקברו ודאי חייבין לקבורו שנית, ולא אמרינן כבר נתקיימה מצוה קבורה, כמו בכיסוי הדם כיסוה וחזר ונתלה פטור מלכסות, משום דהתם מעשה הכיסוי היא המצוה וא"כ אין לקיימנו ע"י עכ"ל, [ואם כבר קיים המצוה אין צריך לכסות עוד פעם], משא"כ בקבורת מת המצוה היא שיהא קבור, עכ"ל. וכעין זה כתב בצפנת פענח (תשובות חדשות סימן ב'), וז"ל: יש דברים דלא דצריך שליח רק דעת, ואין נ"מ בין הוא עושה או אחר, רק ע"י דעתו.

^י וז"ל בסימן נ"ח אות ו' וז"ל: דהא במריצה לפני כלבו קיים המצוה (ע' פסחים ה'; ודף לב.), ולא חשיב שמבטל עשה דתשבתו, על כרחך דמה שכלב יאכלנו ע"י השלכתו חשיב כאילו הוא עושה, והטעם דסוף סוף החמץ מבוער, ואינו עובר עוד עליו וכו', לכן הוא הדין בשוכר גוי לבער באופן שהגוי ודאי יעשה הביעור, דחשיב כאילו ביער בידים לענין העשה דתשבתו, עכ"ל.

וז"ל בסימן ש"ט, והוסיף דהא"נ דאם נתבער החמץ מאליה לא קיים המצוה, אבל אם נתבער החמץ ע"י גרמנו, שפיר מקיים המצוה, וז"ל: לענין עשה דתשבתו אפילו נתבער מאליה, לא גרע מכיסוי הרוח את הדם דנפטר מלכסות (חולין פז.), דהקפידה תורה שלא יהיה דם מגולה, והרי אין כאן דם מגולה, רק שהאדם לא עשה המצוה. וכן אם נשבת החמץ מאליה, מ"מ אין לישראל חמץ בפסח, רק שלא קיים מצוה תשבתו וכו'. אבל אם אם מריצה לפני כלבו, דומה למעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו דחייב, והכא נמי קיים המצוה, וכן האומר לגוי לבער, דומה למוסר ביד גוי דחשיב מזיק בידים, והכא נמי מקיים המצוה. קיצור הדברים, דביעור חמץ דומה להיזק דאף בלא מעשה האדם מ"מ נעשה היזק, ונעשה ביעור שאין לו חמץ, ושוב גם בגרמי חשב כעשה בידים.

^י וז"ל האבני נזר בסימן נ"ח וז"ל: להבין הטעם מה נשתנה שבת [דגרמא פטור], מנזיקין [דגרמא חייב בדיני שמים], צריך לומר דבנזיקין סוף סוף ממונו נזיק, לכן אפילו בגרמא חייב בדיני שמים. אבל שבת הוא חובת הגוף, ואם המלאכה נעשית מאליה בשבת והוא פעל זאת מערב שבת, מותר לכתחילה, על כן אין חייב בגרמי, של שאינו כחו ממש אין בו חייב של כלום, עכ"ל.

אכל מרור קודם מצה. אמרו בפסחים (דף קטו): אמר הלל משמיה דגרמא, לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול, משום דסבירא לן מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן, ואתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא. מאן תנא דשמעת ליה מצות אין מבטלות זו את זו, הלל היא, דתניא אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בביתו אחת ואוכל, שנאמר "על מצות ומוריים יאכלהו".

וכתב האבני נזר (או"ח סי' שע"ט) וז"ל: אשר הוקשה לו שהוכיח הש"ס מחכמים שחולקים על הלל בכריכה, דהיינו משום דסבירא להו מצוות מבטלות זו את זו. אימא דהטעם הוא משום דצריך לאכול מצה ואח"כ מרור (כדאיתא פסחים קיד:), ודומה לשמע תקיעה תרועה תקיעה משלשה בני אדם דלא יצא, דאין כאן פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה כיון ששמע בבית אחת (ע' תוס' ר"ה לד: ד"ה מתשעה), והכי נמי אין כאן מצה ואח"כ מרור כשאוכלים בבית אחת.

תשובה: דע שיש הבדל בין הנושאים, שמצה ומרור שתי מצוות הם, תדע שמברכים על כל אחת ברכה בפני עצמה, ואילו היה מצוה אחת, אין מברכין על כל חלק מצוה בפני עצמה, כמו שכתב הב"י (או"ח סי' תרנ"א בשם

הרשב"א), שאם נטל מינים שבלול כל אחד בפני עצמו, דאין מברכין אלא ברכה אחת על כולן, דמצוה אחת הוא, ואין מברכים על כל חלק של המצוה ברכה בפני עצמה, [עכ"ל הב"י]. וא"כ מוכרח דמצה ומרור שמברכין על כל אחד בפני עצמה, דשתי מצוות הם.

וא"כ אם אכל מרור ואח"כ מצה, אין שום חסרון באכילת מצה, דאין מצות מצה תלויה כלל במרור שלאחריה, ואפי' לא יאכל מרור כלל, נתקיימה מצות מצה בשלימות, כל שכן שאכל מרור - אלא שלא אכל לאחריה, ואין חסרון רק במרור שעדיין לא הגיע זמן של מרור לכתחילה עד שאכל המצה, וכן לשון הש"ס (פסחים קיד:) "דלא בעידן חיובא דמרור אכיל ליה".

קיצור הדברים, אם אכל מרור ואח"כ מצה, אין גרעון כלל באכילת מצה, רק איכא גרעון באכילת מרור. לא כן תקיעה תרועה תקיעה דשופר הכל מצוה אחת ומעכבין זה את זה, ואם הריע ואח"כ תקע, הגרעון בשניהם, דתקע ולא הריע אחריה - אף התקיעה אינה מצוה.

והנה הכלל הוא, העושה שני דברים בבית אחת, נחשב כל אחד כאילו עשהו לאחר השניה, ולכן המקדש שתי אחיות אינם מקודשות (קידושין נא:), דנחשב קידוש רחל כאלו היה אחר קידוש לאה. וכן גיטה וידה באין כאחת [חשיב דכל אחד בא אחר השני, לכן היכא דלא אמרינן הכלל של גיטה וידה באין כאחת, לא מהני, דחשיב דידה באה לאחר קבלת הגט].

וז"ל בסימן ש"ט וז"ל: בשבת כל האיסור מה שהאדם אינו שובת, אבל המלאכה בעצמותה אין איסור של כלום, שהרי עושה אדם מערב שבת שהמלאכה נגמר בשבת, ולא איכפת לו כלל במה שהמלאכה נעשית בשבת, אבל האיסור רק משום האדם, ועל כן אין איסור במעמיד בהמתו על המחומר, וכן כשמראה לגוי עצים לעשות אש, ובנזיקין כהאי גוונא חשיב מוסר דהוי כמזיק בידים. אך זה החילוק, דנזיקין שאני, דאפילו בלא האדם העושה, נעשה היזק, ואפילו בגרמא דלא נחשב שהאדם עושהו חייב בדיני שמים, ועל כן חייב בגרמי.

^י וז"ל האבני נזר בסימן רנ"ג אות ו' וז"ל: קיימא לן (קידושין ג:) כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבית אחת אינו, ואם קידש רחל ולאח אחיות חשבינן לגבי רחל כאילו נתקדשה אחר לאה, וכן לאה כאילו נתקדשה אחר רחל, עכ"ל, וע"ש עוד.

^י כגון דכתב בקצוה"ח (סי' ר' ס"ק ה'), דאם אחד יקנה את חצירו ללוקח ע"י שטר מתנה, אבל השטר מתנה לא יתן לתוך ידו של הלוקח, אלא יניח את זה בחצר שרוצה להקנותו עכשיו, דלא יקנה הלוקח את החצר, ולא אמרינן בזה "שטרו וחצרו באין כאחד".

להעורך והמייסד הגליון מליצי יושר

אני מבקש סליחה מהשורות האלו, אבל השקט לא אוכל, הומה לבי ותפעם רוחי ותרגו נפשי על מה שאתם כותבים דהעצה להינצל מהצרות הוא ללמוד ולהדפיס ספרים אלו, הנה פשוט וברור לכל בר דעת דאין שטות גדול מזה, הרי אין חכמה ותבונה נגד ה', אי אפשר לברוח מדיני שמים, היסורים הם שלוחים מהקב"ה לעורר האדם לתשובה, ומה עושים? עוסקים בסגולות! זה לא יועיל כלום כל זמן שאינם מבינים שזה רמז מן השמים לשנות מעשי.

סליחה עוד הפעם, אבל אסור לבלבל כלל ישראל עם דברים שאינם נכונים.

מ.ש. בני ברק

תגובת המערכת

כשהתחלנו להוציא הגליון כתבנו בשער בת רבים, דפשוט לכולם, דעצה הראשונה לכל צרה וצוקה הוא תשובה, כמו שאמרו חז"ל הוואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו.

אבל אם לא הועיל תשובה ותפלה וצדקה לבטל הגזירה, אז יש לקיים דברי חז"ל, דאם יש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים לבטל הגזירה.

וזה מטרת הגליון, לבקש מחמשה צדיקים אלו לבטל הגזירה, דע"י שמקיימים צואתם, אז באנו עליהם בטענה: "עשיתי מה שגזרת עלי, עשה אתה מה שהבטחת לעשות".

וזה הטעם שנהגו גדולי עולם בדורות הקודמים להדפיס ספרי הרה"ק מפלאצק זי"ע.

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. חובה זו, היא הדבר הקשה ביותר שיש בליל הסדר - לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. אמנם הרמב"ם עשה לנו הנחה, דכתב (פ"ז חו"מ ה'): "בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים". כלומר, לא פסק שחייב להרגיש בלבו כך, אלא לעשות פעולות המראות כאילו הוא יצא ממצרים, דהיינו לאכול ולשתות בהסבה דרך חירות, וזה כמובן הרבה יותר קל.

ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים. בהגדות כתוב בסוגריים "במוצ"ש אומרים מן הפסחים ומן הזבחים". כי בפסח שחל במוצ"ש אוכלים רק קרבן פסח שדחתה הקרבתו את השבת, אבל לא קרבן חגיגה שאינו קרב בשבת, ולכן אומרים "ונאכל שם מן הפסחים" בליל הסדר, "ומן הזבחים" בהמשך ימות החג.

אמנם נראה דיש לומר תמיד "מן הזבחים ומן הפסחים" ואף במוצ"ש, כי בשנה זו כבר אין אפשרות לאכול הלילה קרבנות, כי לא הקריבום ביום, ולשנה הבאה מי יימר שיחול במוצ"ש.

ומה שכתוב בהגדות "במוצ"ש אומרים מן הפסחים ומן הזבחים", הוא טעות, כי היה כתוב "במש" מן הפסחים ומן הזבחים" והכוונה, דבנוסח המשנה שבגמרא (דף קטז:) כתוב "מן הפסחים ומן הזבחים". אמנם אנו אומרים "מן הזבחים ומן הפסחים" כגירסת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, ואין הבדל בין מוצ"ש ליום אחר.

עומר התנופה. תנן בסוכה (דף נה:): משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות ושאר קרבנות צבור. ונתקשו המפרשים מדוע לא מנתה המשנה גם עומר התנופה. ובמשנה למלך (פ"ד כלי המקדש ה"ה) הקשה כן על הרמב"ם, וז"ל: לא ידעתי אמאי לא כתב הרמב"ם ג"כ "עומר התנופה" שהיו מקריבין בט"ז בניסן שהיה מתחלק לכל המשמרות. והנה בלישנא דמתני' לא קשיא מיד, משום דהתנא באומר "באימורי הרגלים" שפירושו מה שאמור ברגלים, כלל הכל: קרבנות הרגלים ושתי הלחם ועומר התנופה, אך להרמב"ם קשה למה לא כתב ג"כ עומר התנופה, עכ"ל.

וה"ל, דהעומר אינו קרבן של חג, אך קרבן שיש להקריבו בט"ז ניסן, משא"כ שתי הלחם שהוא קרבן של חג. ולכן לא חשיב הרמב"ם העומר בין הקרבנות של הרגלים שיהיו כל המשמרות שוים בו, משום דהעומר אינו קרבן של רגל, רק דין הוא שיהיה קרב ביום ט"ז, כמו לחם הפנים שהוא קרב בשבת, משום שהעומר אינו מקרבנות החג, אך דין הוא ביום ט"ז בניסן. (חזו"י שבת קלא:).

ולכן כשאכל מצה ומרור כאחד, נחשב לגבי מרור כאילו אכלו לאחר המצה, ויצא גם יד מרור, ואף דלגבי מצה נחשב ג"כ כאילו אכלו לאחר המרור, מה בכך, הא מצות מצה נתקיימה בשלימות אפילו אכלו לאחר המרור.

אבל לגבי שופר דכששמע תרועה ותקיעה בבת אחת, אף דלגבי תרועה נחשב כאילו שמע לאחר התקיעה, הא גם לגבי התקיעה נחשב כאילו היה לאחר התרועה, ונמצא דאין כאן פשוטה לפני. בשלמא במצה ומרור שאין דנין רק על המרור, וכיון שנחשב כאילו היה לאחר המצה שפיר דמי, אבל בשופר שדנין על שניהם, כשנחשב כאילו כל אחד היה אחר חבירו, אין כאן פשוטה לפני. וכן בתרועה ותקיעה אחרונה, אם תחשוב כל אחד כאילו היה מאוחר, אין כאן תרועה קודם התקיעה האחרונה.

אבל קשה על יסוד זה, מהא דאמרו בתמורה (דף ד.), דאם תרם ביכורים ותרומה בבת אחת, עובר בעשה, אע"ג דשני מצוות הם. [וקשה, דכיון דחשיב כל אחד דעשה לאחר השני, א"כ נמצא דתרומה היא אחר ביכורים, וא"כ עשה כדן].

ויש לתרץ, דשם המצוה להקדים הביכורים לחשיבותו, כמו שכתב רש"י שם ממכילתא יוקדמו ביכורים לתרומה שיש בה ארבע שמות יעד"ש, וכשהם בבת אחת אין כאן הקדמה, [דהא"נ דחשיב כל אחד דהוא לאחר השני, אבל לא חשיב דכל אחד הוא קודם להשני].

אבל במצה ומרור, אין טעם מצה ואח"כ מרור כדי להקדים המצה, דא"כ מה קאמר הש"ס "לא בעיזן חיובא דמרור אכיל", דהא כהאי גוונא שאין חסרון רק מצד המצה, חשיב עדיין חיובא דמרור. וכמו שכתב מהר"ם חלאווה בהא דפסחים (דף ה.) דזמן שחיטה מחצות, אף דזמן פסח לאחר התמיד, מ"מ בעצמותו הגיע זמנו רק שצריך להקדים התמיד. הכי נמי אם הטעם איחור המרור הוא משום דיש להקדים המצה, משום זה לא היה נקרא "לא בעיזן חיובא דמרור".

ולכן על כרחך הטעם דמצה ואח"כ מרור הוא משום דמחוסר זמן דמרור, ובבת אחת לא נחשב מחוסר זמן, [משום דנחשב כל אחד כאילו עשהו לאחר השניה].

בן לאשרי

לע"נ הרה"ק ר' ישראל יצחק ב"ר שמעון זצ"ל מזוואקא יא"צ כ"ב ניסן

ויקרא משה וגו' ויאמר אליהם משכו וקחו וגו' ויעשו בני ישראל כאשר צוה וגו' משה ואהרן כן עשו. ותמוה מה הרבותא שמשה ואהרן קיימו מה שצוה ה'. והמג"א בית רענן כתב דכיון דלא היו בשעבוד ה"א שלא נתחייבו בפסח, ודבריו הק' דחוקים, דלפ"ז היה לו לומר "ושבט לוי", דכולם לא היו בשעבוד.

ולענ"ד נראה, דדו"ל (ש"ר פט"ז ב) דרשו "משכו" ידיכם מעבודה זרה, ולכאורה זה בודאי לא שייך לומר על משה ואהרן. לזה אמר הפסוק דגם משה ואהרן הרהרו בתשובה על איזה דקות שיש להם שייכות, כאומרים כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וכמו שכתב בתולדות יעקב יוסף (ריש פ' שמות) עה"פ "כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם", דמרישיה לסיפיה מדריש, ומסיפיה לרישיה. ומשה ואהרן עשו תשובה על דקמן חדק, ועיד"ז הביאו הרהור תשובה בלב כל בני ישראל.

והטעם דלא אמרינן בזה הכלל דבאין כאחת, מובן לפי מה שכתב האבנ"ז (א"ח סי' כ"ב אות ט') וז"ל: בכמה מקומות אמרינן באים כאחד כגון גבי גיטה וחצירה, ובכמה מקומות לא אמרינן כן. והכלל אצלי, דבמקום שחל בעצם, רק משום דבר המעכבו אי אפשר לחול, וכיון שעי' חלות הדבר יוסר המעכב - חל הדבר. ועל כן בחצר האשה, שבעצם החצר הוא שלה, רק ע"י האישות הוא שולו לפירות, וכיון שבגירושין הוסר האישות חלין הגירושין. וכן בידי דעבד, דעבד יכול לקבל גט מרבו של עבד אחר, רק מיד רבו שלו לא יועיל משום דלא נפיק מרשות רבו, וכיון דבעצם יש לו יד, רק רשות רבו מעכב, וע"י הגט הרי סר רשות רבו, עכ"ל. ולפ"ז מובן היטב, דכיון דהלוקח עדיין לא קנה החצר, א"כ לא נתן השטר בתוך חצירו. משא"כ חצר האשה, דבעצם החצר הוא שלה, רק עכשיו הוא ברשות הבעל ע"י האישות, בזה אמרינן הכלל של באין כאחד, כיון דבעינן רק לסלק דבר המעכב רשות האשה. ועי' בהמדות לחקר הלכה (מדה א' אות ה').

לכאורה יש לתרץ, דהא"נ דחשיב דתרומה הוא אחר ביכורים ונמצא דביכורים קודם, אבל גם חשיב דביכורים הוא אחר תרומה, והרי צריך להקדים ביכורים. ועל בצינונים לתורה (כלל ל"ה).

א"ז תולדות יעקב יוסף: שמעתי מהרב המנוח מהר"ל פיסטנר ביאור פסוק "הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם" (תהלים יב:ב), דלכן "גמר חסיד", לפי ש"פסו אמונים מבני אדם", שזה מושך לזה מצד אחדות. ונאמר לו בחלום, שמא הפירוש הוא איפכא, לפי ש"גמר חסיד", לכן "פסו אמונים מבני אדם".

והערך לנר שם תירץ וז"ל: נלענ"ד דבר חדש, שהעומר באמת לא הקריב רק המשמר הקבוע כמו מוספי שבת, שהרי מה דשיון כל המשמרות באימורי הרגלים אתיא ממה דכתיב "מאחד שעריך מכל ישראל" (דברים יח:), דדרשין בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, ולכן לא שייך זה רק לענין קרבנות שעיקרן ביום ראשון, דהיינו עולת ראיה ושלמי חגיגה דעיקרן ביום ראשון, שהיה היום דחייבין להראות בעזרה. אבל העומר שזמנו ביום ראשון של חוה"מ אינו בכלל זה, שהרי ביום הזה אין ישראל נכנסין בשער אחד, שאדרבה ביום הזה הותר להם לשבב בבקר גם קודם הקרבת העומר לביחם, ואע"פ שהיו שוין המשמרות במוספין של חוה"מ ג"כ, היינו טעמא דאיתקש כל המוספין זה לזה, וגם היו שוין בעולת ראיה ושלמי חגיגה שנקרבו כל ימי הרגל כיון שאלו הם הקרבנות שבוללם כל ישראל באו לירושלים, ולכן בשתי הלחם שוין כיון שנקרב ביום שבו נאספו כל ישראל, אבל העומר שזמנו ביום שהתירה התורה לישראל לשוב לאהליהם, אין זה בכלל "אימורי הרגלים", אלא שוה למוספי שבת ולשאר קרבנות שאינם בשביל הרגל, ולכן לא חשב ליה התוספתא וגם הרמב"ם בהנך שכל המשמרות שוות בהם.

יג אבל התוס' ר"ד (יומא לט.) כתב, על הא דאמרו שם שנשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וז"ל: נקט הני משום שהיו מתחלקין לכל המשמרות ברגלים ואפ"ה היו מתחלקין לכולן, עכ"ל. הרי להדיא דגם בעומר כל המשמרות שוים בו. וצ"ל דנחלקו בזה הרמב"ם והתוס' ר"ד.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי ישר וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **בן לאשרי** און **חזון יחזקאל** - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

דיבורך של שבת

בו יבואר כללי הדיבורים המותרים והאסורים לדבר בשבת

מדקדקים היתכן ???

כבר תקופה ארוכה יש תחושה שיש איזו הלכה מהלכותי של שבת הטעונה תיקון ועוד תיקון גדול מאד, והוא הלכות דיבור בשבת, שהוא מדברי נביאים נלמד מהפסוק בישעי': אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, והוא מושווה לכמה הלכות חמורות של שבת כמו תחומין ומוקצה,

והנה זה פלא איך התרופפה הלכה זו כל כך, האין יתכן יהודי שיודע מה היא שבת מה הוא דקדוק הלכה, ומגיע לשלום זכר בביתו של שכנו, והוא שואל אותו ממה הקולוף בתקרה, ובתוך כדי גם מציע לו איך לסדר את הדברים על הצד הטוב ביותר,

איך יתכן, מגיע קרוב משפחה המנוי על היראים היודע טיבה של שבת מה היא, לסעוד את סעודת השבת ותוך כדי שיחה ניסובת השיחה לנחילה שיש אצלו ומיד גם בודק בחלון איך אפשר לתקן את הנחילה,

איך יתכן אחרי תפילת מעריב כליל שבת קודש עומדים שתי אברכים ומדברים עד היכן מתכננים לבנות ולהרחיב את הבנין,

איך זה יתכן הרי כל אלו הדוגמאות ושהם קורות מידי שבת ה'י] הם איסור גמור מדינא דגמ' ואין בהם שום צד של היתר, אי"ז אלא חסרון ידיעה, ברור שאין כאן שום זלזול בהלכות ובכבודה של שבת, לא מדברים על אנשים שמה שלא כתוב שחור ע"ג לבן שהוא אסור הוא ניהי' מותר, מדברים כאן על היודעים הידורה של שבת יודעים מה זה מושג חשש טלטול במקום האסור יודעים מה זה חשש עבירה מה היא, וכאן משום מה נשמטה הידיעה וסביר להניח שיש לזה סיבה, וננסה לחשוב מה היא הסיבה

'דיבור של עונג'

יתכן שיש איזה טעות להוראת היתר ע"פ דברי הרמ"א בסי' ש"ז ס"א, שבשו"ע שם איתא שאפי' בשיחת דברים בטלים

[שאין בהם מלאכה] אסור להרבות, וכתב הרמ"א ובני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם מותר לספרם בשבת כמו בחול, ומקור דין זה מהתרומת הדשן ע"פ מש"כ הסמ"ק והובא בשו"ע ש"א ס"ב שמותר לרוץ למי שמתענג, וה"ה ריבוי של דיבור, ואף חשיב מצוה כיון שעושה לו עונג שבת, וא"כ יש לחשוב להתיר גם בכל דבורים של מלאכות, שיש הנאה במה שיודע איך לעשות את מה שנערך, אמנם הדברים ברורים שאין זה כן, שכל דברי הרמ"א והתרוה"ד זה רק על ריבוי דברים שאסור השו"ע ומוקדו מדברי התוס' ע"פ הירושלמי, שבה כשנחנה מריבוי הדיבור מותר, אבל דבר האסור מצד שהוא דבר של מקח וממכר או שאר מלאכות אין בזה היתר וכדמשמע בדברי הרמ"א שהביא היתר זה רק כלפי ריבוי דברים ולא כלפי שאר דיבור של מלאכה, וכן מפורש להדיא בדברי הגר"ז ובערוך השולחן,

הטעם שאין היתר 'דיבור של עונג'

והטעם לזה כי ע"כ הנאה שהתיר התרומת הדשן הוא הנאה של עצם הדיבור אבל לא הנאה שיש מתוצאת הידיעה ודחינו מה שיודע מה לעשות מכח הדיבור שנדבר עם חברו, והרי כל דיבור של משא ומתן הוא בזה הענין שיש לו הנאה במה שיודע איך לעשות עסקיו ובכ"ז זה דיבור אסור,

והנה מצינו לגבי איסור קריאה בשטרי הדיוטות שכתב הרמ"א סי' ש"א ס"ק ד' דאף לראות דיקנאות [שיש איסור להסתכל בהם משום שטרי הדיוטות] מותר היכא שמתענג, וכן פירש דברי השו"ע שם שמותר לראות כל דבר שמתענגים בו, ומשמע מדבריו שלא התיר אלא דיקנאות שעצם הרא' היא הנאה, אבל דברים שאין הקריאה הנאה אלא מה שאח"כ יודע מהדברים, אסור, אמנם הרמ"ב פליג אמ"א ופירש בדברי השו"ע, שהשו"ע לא איירי מאיסור שטרי הדיוטות אלא מאיסור ריעה שאסור לרוץ בשבת, והיקל שמותר לרוץ בשביל שאח"כ יהי' לו הנאה, והנה לפי דברי הרמ"ב בענינו לענין ריבוי דברים של הנאה שהתיר הרמ"א, ובכ"ז בדיבור של מלאכה אפי' כשיש לו הנאה

שאסור ע"כ אי"ז מחמת שאינו נהנה מעצם הדיבור דמצד זה יש להתיר כמו בריצה, אלא כל מה שמציעו היתר בהנאה זה בדברים שהאסור הוא הדמיון שדומה לחול בעזרה שלו כגון ריצה וריבוי של דיבור שבאלו הדברים כיון שמתענג אי"ז דומה לחול וכו"ה להדיא בדברי הסמ"ק שהוא המקור לכל אלו ההיתרים של דברים שתענגים בהם, אבל דברים שעצם הדבר יש בו איסור כגון דיבורים של משא ומתן או שאר מלאכות בזה אין היתר,

ולעצם דברי המ"ב שהתיר לרוץ כשלא נהנה מעצם הריצה אלא שיהנה אח"כ יש לעי' מברכות ו' ב' אמר ר' זירא מריש כי הוה חזינא לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין רבנן שבתא וכו', ויש לעי' מאי קס"ד לחילול שבת דמ"ש לרוץ לראות דבר שמתענג לבין לרוץ לפרקא,

דברים לא מוגדרים

יתכן שהסיבה לחוסר הידיעה להלכות אלו הוא חוסר הבהירות שיש בדברים, מכיון שיש בהלכות אלו כמה וכמה נתאים וגם התנאים בעצמם אינם מוגדרים דיים ומכך נובע כל הבלבול שיש בידיעת הדברים ונכחו שמאריך הרמח"ל בהקדמתו לספרו דרך ה', אמנם עדיין כ"ז אינו פוטר מלעמוד אחרי ברור ההלכה וידיעת הדברים לאשורם, וידוע מא' הגדולים שאמר כשיצא ספר חפץ חיים שעכשיו אפשר לפתוח את הפה כיון שעד עכשיו לא הי' אפשר, וה"ה לענינו לענין דיבור בשבת כל עוד שלא ברור איך אפשר לדבר אז אי אפשר לדבר,

דברי אגרת הגר"א

מתנות טעם להביא את דברי הגר"א באגרתו המפורסמת עלים לתרופה שכתב דברים החשובים ביותר שראה לנכון להזהיר ולזרז בני ביתו וכידוע שהרבה (אולי הרוב) מהאגרת מדבר הגר"א בענין שמירת הדיבור, וא' הדברים שהגר"א מדגיש באיסור הדיבור הוא הדיבור במשא ומתן בשבת, וראינו להעתיק קטעים מלשונו... אבל בדברים האסורים כגון כו' ובשבת ויו"ט, על אלו צריך לירד לשאל למטה הרבה מאד, ואי אפשר לשער גודל היסורין והעזרות שסובל בשביל דיבור אחד, ולא נאבד אפי' דבור אחד שלא נכתב כו' ובשבת ויו"ט אל תדברו כלל מדברים שאין נערכים מאד, וגם בדברים הנערכים למאד תקצרו מאד כי קדושת השבת גדולה מאד ובקושי התירו לומר שלום בשבת, ראה בדיבור אחד כמה החמירו, כו' וכל שכן בשבת קדש קדשים לא יתעסקו אלא בספרי מוסר כו' ותזהיר בני ביתך בתוך הסעודה שלא ידברו דברים בטלים ודברי חול כו',

אפיקומן בדברים של מוקצה

א' הדברים בהלכות דיבור בשבת שעשו להתעורר בליל הסדר זה מה שיש מנהג שמבקשים מתנות לאפיקומן ולפעמים זה דברים של מוקצה ויש ליתן את הדעת שדברים אלו אסורים משום איסור 'ודבר דבר', ואולי אף משום נתינת מתנה שאסורה בשבת, ולומר שיש בו ענין של דבר מצוה הוא רחוק מאד, שדבר כ"כ עקיף יחי' בהיתר של דבר מצוה, וודאי העזרה הראייה שאת

כל המשא ומתן בנושא האפיקומן יידחה למוצאי יו"ט, וכן הזרנו הגרמ"מ לובין שליט"א, ואם הוא מעכב את נתינת האפיקומן אולי יש לדון להיתר ע"פ דברי המ"ב בסי' ג' ס"ק ח' שמותר לומר לחברו מלא לי כלי זה ולמחר נמדד אותו, וביאר המ"ב אף שהמדידה אסורה בשבת ויו"ט והרי אסור לומר 'דבר פלוני אעשה למחר', אולי משום שהוא לעורך שבת התירו, אמנם אי"ז דומה ששם הוא דבר שבאמת אין חברו צריך ליתן ולהפסיד אא"כ יידע שלמחר ימדוד, ומשא"כ בענינו הוא נעשה רק בשביל שלא ישנו התינוקות,

לדבר על חמץ בפסח

עוד דבר המצוי בפסח שיש לדון בו, לדבר על חמץ ביו"ט של פסח [או בשבת חוזה"מ] מה יעשה בו לאחר הפסח כיון שהוא מוקצה וא"כ יש בו איסור של 'ודבר דבר', אמנם עדיין יש לומר דמכיון שסיבת המוקצה שבו הוא סיבה חיצונית כיון והחמץ נאסר בפסח אבל כיון שלאחר הפסח החמץ יחי' מותר א"כ אי"ז נחשב לדיבור על דבר האסור, דוגמא לדבר מי שיאמר שיברור אוכל מתוך פסולת סמוך לאכילה שאע"ג שעכשיו אי"ז סמוך לאכילה דוודאי מותר, כיון שמדבר על זמן שמתבטל סיבת האיסור וא"כ ה"ה בענינו, [דוגמא לדבר הא דאיתא בשו"ע ס"י מתר לומר לחברו שמר לי פרות שבתחומך ואני אשמור פרותיך שבתרומי וביאר הרשב"א הטעם אע"ג שמדבר על דבר איסור דהיינו חוץ לתחומי מותר כיון שלחברו הוא היתר הובא בב"י ס"ס רס"ג],

מעין עולם הבא

לפי כמה שנים כשלמדו בא' הכוללים בב"ב הלכות 'ודבר דבר', ראש הכולל אמר שיעור פתיחה ותחילה אמר רעיון נפלא במשמעותה של הלכה זו, הנה שכן כל המצוות הוא עולם הבא אמנם איך אפשר לידע בעולם הזה מהו העולם הבא, לזה נתן הקב"ה את השבת להיות מעין עוה"ב לטעום מנעימות העוה"ב וע"ז ציוונו ה"י להיות מנותקים מכל עניני העולם הזה גם ע"י דיבור, וכדברי הטור הטור בס"ס ש"ו ואין לך עונג גדול מזה שיראה אדם בכל שבת כאלו מלאכתו עשו' הלכך ממצות עונג שבת שלא יחשוב כלל בעסקיו

קיצור הלכות דיבור בשבת

ניתן להשיג את הקונטרס 'קיצור הלכות דיבור בשבת' והוא גררים ודוגמאות בהלכות הדיבור של שבת ע"פ הוראות מורנו הגרמ"מ לובין שליט"א [ע"פ הכנת הכותב בלבד] במייל:

a036513511@gmail.com

לזכות את ישראל

חיות ואנו מעונינים בל"ד ובס"ד אם יתאפשר להמשיך ולבאר את גדר הלכות דיבור בשבת והמסתעף על ידי עלון זה, נודה לכל מי שירצה לשתף את הקוראים והלומדים במאמר או סיפור או כל שאלה מענינת בנושא זה של דיבור בשבת שישלח לכתובת מייל הנ"ל ובס"ד אם נוכל נפרסמו, בברכת יישר כח,

מנחת העומר

יו"ל ע"י מכון "תורת הקרבנות" • טל' 050-4134645 • פקס 072-3377748
קו מידע 077-2261034 • דוא"ל hakorbanot@gmail.com

הקדמה • פרק א: שדה השעורים • פרק ב: קצירת השעורים
פרק ג: הכנת הסלת • פרק ד: עשיית המנחה
פרק ה: הקרבת המנחה • פרק ו: אכילת שיירי המנחה

שאר דיני הכנת המנחה והקרבנה יתבארו בסיעתא דשמיא בהלכות שלפנינו.

מעלת וסגולת מנחת העומר
בגמרא ראש השנה (טז). מובא: 'מפני מה אמרה תורה הביאו עמר בפסח, מפני שהפסח זמן תבואה הוא (מפרש רש"י זמן שהתבואה גדושת בו), אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני עמר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות'.

החנוך (מצוה ש"ב) מבאר ששרש המצוה הוא להקריב מהתבואה לפני שנהגים ממנה, כדי שנתבונן ונזכר את החסד הגדול והטובות שהקדוש ברוך הוא עושה עם ברייתו, שמחדש להם כל שנה תבואה למחיה, ועל ידי זה נהיה ראויים לברכה שהקדוש ברוך הוא חפץ להיטיב לנו.

עוד הפליגו חז"ל מאד בשבח מצות מנחת העמר, ובפרט בכת האדיר הטמון בה להצלת עם ישראל בזמן מלחמה שלא בדרך הטבע, וזכות זו תעמוד עד ביאת המשיח.

(ב) ביחד עם המנחה מקריבים כבש בן שנתו לעולה הנקרא 'כבש הפא עם העמר'. וכן מנחת נסכים (סלת בלולה בשמן) וזו, כמו בכל קרבן עולה. וזה מה שכתוב בהמשך הפרשה: 'ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה לד'. ומנחתו שני עשרים סלת בלולה בשמן אשר לד' ריח ניחח ונספה זין רביעת החיון".

(ג) הקרבת מנחת העמר מתיירה את אכילת התבואה החדשה שהיתה אסורה באסור 'חדש'. וזה מה שכתוב בסיום הפרשה: 'ולחם וקלי וקמח לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלקיכם חקת עולם לדוריכם בכל משכתיכם'.

(ד) מלבד סלת השעורים בשעור עשרון, מוסיפים למנחה לג שמן וזית וקמח לבונה (כמו רוב המנחות). והוא מה שנאמר בפרשת ויקרא: 'ואם תקריב מנחת בפורים לד' אכיל קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפורי: ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא'.

הקדמה

(א) מצות עשה מהתורה להקריב ביום ט"ז בניסן (יום א' של חל המועד פסח) מנחת צבור מיוחדת, העשויה משעורים שנקצרו מהתבואה החדשה.

כמו שנאמר בפרשת אמר (שהיא הפרשה שקוראים בתורה ביום ט"ז בניסן): 'וידבר ד' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: והניף את העמר לפני ד' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן' (ויקרא כג ט-יא).

מה שכתוב "ממחרת השבת" חז"ל פירשו שאין הכוונה לשבת, אלא ממחרת יום טוב ראשון של פסח.

מנחה זו נקראת 'מנחת העמר', על שם המדה של המנחה שכתוב בתורה שהוא 'עמר', הנקרא בלשון חז"ל 'עשרון' (שפרוש עשירית האיפה, כמו שעור הפרשת חלה).

במדרש (פרשת אמר) מובא שעל ידי מצות העמר זכה אברהם אבינו לרשת את ארץ ישראל, והיא שעמדה לישראל להנצל מגזרת המן (כמו שמוכא במגלה טז. וברש"י ד"ה הלכות קמיצה), וכן בזכות זה נצחו עם ישראל בימי גדעון 300 אנשים את כל צבא מדון ועמלק וכל בני קדם שהיו כחול אשר על שפת הים, ובזכות זה מתו כל מחנה סנחריב בימי חזקיהו המלך, וכן נצלו בימי יחזקאל.

הב"ח (בספרו משיב נפש על מגלת רות) פתב: מצוה קלה זו עמדה לנו בכל הצרות ובכל הגלויות, והיא שתעמוד לנו בגלות האחרון בימות המשיח! שעל ידי קיום מצות העמר, יעמוד להם הגואל וילחם מלחמות השם בסוף הגלות, ואז ישובו ישראל לאדמות הקדש איש תחת גפנו ותחת תאנתו.

למוד דיני מנחת העמר

כל עם ישראל בצפייה והשתוקקות עצומה שמנהרה יבנה המקדש, ונזכה לקים דינים אלו בבית המקדש. אמנם אם ח"ו לא נזכה בשנה זו לכנן בית המקדש, על ידי למוד הלכות אלו יחשב לנו כאלו הקרבנו את המנחה בפעל, כמו שכתוב "ונשלמה פרים שפתינו", וכל מעלות וסגלות המנחה - לברכה ולגאולה, מתקיימים גם על ידי למוד דיני המנחה.

וכן הוכיח ה' חפץ חיים (בתורה אור פ"ג) מהגמרא במגלה שבימי מרדכי והמן עם ישראל נצלו בזכות למוד דיני מנחת העמר, והוסיף שחז"ל ספרו זאת להורות לנו שבזמן צרה צריכים ללמוד את דיני הקרבנות כמו שעשה מרדכי, וזכות זו מסיירה מהאדם את כל המקטרגים, ומצילה אותו מכל צרה (והביא שם מהאור שאלהיו הנביא גלה את הסוד הזה לרבי פנחס).

וכן פתב בספר 'חמדת ימים' (ח"ב) שצריך ללמוד ביום ט"ז בניסן את הלכות קצירת והקרבנות מנחת העמר, והוסיף שכל ההשפעות של ספירת העמר הם

על ידי מנחת העמר, והיום שאין קרבן ההשפעות הם על ידי למוד ההלכות, ועל ידי זה מקרב את היציאה מהגלות!

וכן מובא סדר אמירת הקרבנות מנחת העמר ב'סדר עבודה' לרמ"ע מפאנו (פ"ט), ובסדר היציב"ץ. וכן נהגו קהלות בחו"ל, וכן מנהג הספרדים.

יהי רצון שבזכות הלמוד הזה נזכה לגאולה שלמה בקרוב.

פרק א: שדה השעורים

מנחת העמר באה משעורים מבחרות, מהתבואה החדשה.

השדה המבחרת

צריך להביא את השעורים משדה בארץ ישראל, ושיכת ליהודי.

מצוה להביא משדה שקרובה לירושלים, בצד דרום, ומשפעת כלפי דרום (שהשמש זורחת שם).

בחרים את השדה המבחרת ביותר לגדול שעורים, ושאינה צריכה השקיה וזבול.

שומרים את השדה עבור מנחת העמר, וכן עושים את כל העבודות בשדה במיוחד עבור המנחה.

חרישה

בשנה הראשונה חורשים את כל השדה, ולא זורעים כלל.

זריעה

בשנה השנייה זורעים רק חצי שדה. ובשנה השלישית זורעים את החצי השני, וכן מחליפים כל שנה.

זורעים את השעורים 70 יום לפני פסח (ה' בשבט), שזהו הזמן המבחר ביותר.

השעורים המבחרות

לפני פסח בודקים שהשעורים שגדלו בשדה בשלות כל צרכן, והן לחות.

בחרים מתוך כל השעורים שגדלו

בשדה את השעורים המבחרות ביותר, ושומרים אותן עבור מנחת העמר.

פרק ב: קצירת השעורים

המצוה

מצוה מהתורה לקצר את השעורים בליל ט"ז בניסן עבור מנחת העמר. נהגו לקצר את השעורים מיד במוצאי יום טוב (כדי שיוכלו לספר אחרי הקצירה 'ספירת העמר', וכדי שיוספיקו בלילה את כל ההכנות), ולכן מכינים את הכל קדם.

יציאה בערב יום טוב

בערב חג הפסח יוצאים שלוחי בית דין לשדה המיוחדת. השלוחים מביאים עמיהם שלוש קפות ושלוש מגלים, ומניחים אותם בשדה.

קשירה

קושרים אגדות של שעורים בעודם מחברים לקרקע, בשעור שלוש סאים. כל אגדה בשעור מלא כף יד.

יציאה ביום טוב

ביום טוב ראשון של פסח סמוך לערב יוצאים שלוש שלוחי בית דין לשדה, וכן כל תושבי העירות הסמוכות לשדה, ואנשי ירושלים, מתאספים למקום הקצירה.

הכנה לקצירה

העמר נקצר בשלושה אנשים.

מיד בשהגיע צאת הכוכבים, כל אחד מהקוצרים לוקח בידו מגל, ומניח לידו קפה.

כל אחד מהקוצרים שואל בקול רם את כל העומדים שם:

בא השמש? ועונים לו: הן. בא השמש? הן. בא השמש? הן.

מגל זה? הן. מגל זה? הן. מגל זה? הן. קפה זה? הן. קפה זה? הן. קפה זה? הן.

אקצר? קצר. אקצר? קצר. אקצר? קצר.

פונה וברכה

מכונים לשם מצוה, ושהקצירה לשם מנחת העמר. מברכים על קצירת העמר, ושהחיינו.

קצירה

שלושת שלוחי בית דין קוצרים יחד. כל אחד קוצר עם המגל אגדות שעורים בשעור סאה, ומניח בקפה.

הבאה

השלוחים מביאים את הקפות עם השעורים לעזרה.

פרק ג: הכנת הסלת

דיני ההפנה

הכנת השעורים עבור מנחת העמר נעשית בליל ט"ז בניסן (מוצאי יום טוב).

ההכנה היא מצוה, ונעשית בעזרה על ידי הפנהים ושלוחי בית דין.

הביטה

מפזרים את השעורים על רצפת העזרה, וחופטים בהם באמצעות קנים לחים, או על ידי קלח של כרוב, כדי להפריד את הגרעינים מהגבעול ומהקלפה החיצונית (מוז').

זריקה

זורקים את השעורים כלפי מעלה, וכך הקלפה עפה ברוח והגרעינים נופלים לארץ.

ברירה

בוחרים את השעורים יפה יפה מהקלפות שנשארו ומהפסלת המערבת.

מוציאים את השעורים המעפשות, המתלעות והאכולות, ומשאירים רק את השעורים המבחרות ביותר.

שריה

שורים את השעורים במים כדי לרפף את הקלפה הפנימית, ושומרים היטב שלא יחמיצו.

לאחר השריה מניחים את השעורים בערמה כדי שיובבו המים.

בתישה

כותשים את השעורים במכתשת כדי להפריד את הקלפה הפנימית (סבין ומורסן).

קליה

נותנים את השעורים בכלי נחשת שמנקב בשוליו (אבוב), וקולים אותם על האש יפה יפה.

שטיחה

שוטחים את השעורים בעזרה, כדי שהרוח תנשב בהם ויתבשו.

טחינה

טוחנים את השעורים בריחים של גרוסות, לשזפרות את גרעיני השעורה ולא טוחנות דק, ומתקבלת תערובת של סלת (שזה החלק המבחר), קמח דק (שהוא פסול), וקלפות.

נפוי

מנפים את התערובת ב-13 נפות שכל אחת יותר דקה מהקודמת, כדי להוציא את הקמח והקלפות, ונשארת רק סלת מבחרת.

הגזפר בודק אם נשאר קמח על ידי שמכנים את ידו לתוף הסלת ומוציא, אם נדבק בידו אבק - פסול, וחוזרים ומנפים.

אחרי כל המעשים האלו יש בידינו עשרון סלת שעורים מבחר עבור מנחת העמר.

פרק ד: עשיית המנחה

דיני העשייה

המנחה נעשית לאחר שהאיר היום, כדי שתתקדש, ושללא תפסל בלינה (בעלות השחר).

עשית המנחה היא מצוה, ונעשית על ידי הפנהים.

צריך לבנו בעשייה לשם מצוה, וכן מברכים

ברכת המצוות בכל עשייה חשובה.

מודדה

המנחה נעשית מעשרון סלת שעורים, לג שמן וזית וקמץ לבונה.

מודדים את הסלת בכלי שרת הנקרא 'עשרון', את השמן מודדים בכלי שרת הנקרא 'לג', ואת הלבונה בקמץ ידו של הנהן.

בשעת המדידה בכלי שרת מכונים לקניש את המנחה בקדשת הגוף.

סדר העשייה

המנחה נעשית על ידי שלושה מתנות שמן, וכל סדר העשייה הוא כמו בשאר המנחות.

מתן שמן בכלי

מתנה ראשונה: שופך מעט שמן מהלג לתוף כלי שרת הנקרא 'ביסא'.

נתינת סלת

שופך את כל הסלת שבעשרון על השמן שובבלי.

נתינת שמן לבליה

מתנה שנייה: שופך את רוב השמן שבלג על הסלת (ומשאיר שמן ליציקה).

בליה

מערב בידי את כל הסלת והשמן יחד.

לישה בפזשים

שופך מים פזשים על העסה, ולש אותה בידי היטב.

לאחר שפיכת המים נזהר מאוד להתעסק בצצק כל הזמן כדי שלא יחמיץ.

יציקה

מעביר את המנחה לכלי שרת יותר מהדר, המיוחד להקברה.

מתנה שלישית: שופך את השמן שנשאר בלג על כל המנחה.

נתינת לבונה

נותן את קמץ הלבונה על מקצת המנחה (ויש אומרים על כל המנחה).

אחרי כל המעשים האלו יש בידינו מנחת העמר מבחרת, ומוכנה להקברה.

פרק ה: הקרבת המנחה

דיני ההקרבה

מצות עשה להקריב מנחת העמר ביום ט"ז בניסן.

מקריבים את המנחה לאחר הקרבת קרבן התמיד וקרבות מוספי היום (שהם: שני פרים, איל אחד ושבעה כבשים לעולה, ושעיר לחטאת).

גומרים להקריב את המנחה לפני חצות היום, ומחצות היום יודעים שמחר לאכל מהתבואה החדשה.

מקריבים את מנחת העמר לפני הכבש לעולה, שמגיע עם המנחה.

הקרבת המנחה נעשית על ידי הכהנים של כל המשמרות שנמצאים בעזרה (ומטילים גורל).

פונה

בכל עזיה מכונים לשם מצוה. ובארבע עבודות (קמיצה, קדוש קמץ, הולכה, הקטרה) מפונים גם לשם מנחת העמר ולשם הצבור (ולשם: ריח, ניחוח, אשה, להשם).

ברכה

לפני תחלת ההקרבה מברכים שהחינו, ולפני כל עבודה מברכים ברכת המצות. (בעבודה שאריכה כהן נפסח הברכה: אשר קדשנו בקדשותו של אהרן).

תנופה

כהן לוקח את המנחה בכלי שרת, עומד בצד מזרח של העזרה ופגיו לצד מערב, ומניף לארבע רוחות העולם, למעלה ולמטה (כמו בלולה).

הגשה

כהן הולך עם המנחה דרך צד ימין, עד שמגיע לקרן מערבית דרומית של המזבח, ונוגע עם הכלי בחד של הקרן.

הכנה לקמיצה

כהן שקומץ עומד ליד הכלי עם המנחה ובדרך שאין בידו חציצה. וכן מגיע כהן שמקבל את הקמץ ובידו כלי שרת.

קמיצה

כהן מכניס את הצד התחתון של ידו הימנית לתוך הסלת במקום שיש רבוי שמן. סוגר שלושה אצבעות (אצבע אמה וקמיצה) עם סלת עד סוף רחב פס ידו. הופך את ידו לצד. מוציא את ידו מהכלי.

אם סלת יוצאת מצדי היד, מוחק את הסלת עם האגדל והארת לפני שהופך את ידו לצד.

קדוש קמץ

נותן את הקמץ בתוך כלי שרת, שמחזק ביד ימין של כהן השני.

לקוט לבונה

כהן מלקט בידו את כל גרגרי הלבונה שנמצאים על הסלת.

נתינת הלבונה בכלי

נותן את גרגרי הלבונה בתוך הכלי שרת (שביד כהן השני), על גבי הקמץ.

הולכה להקטרה

כהן מוליך את הקמץ והלבונה בכלי שרת ביד ימין למזבח. עולה בכבש בצד ימין לראש המזבח, פונה לימין ומקריב את כל המזבח עד שמגיע לקרן דרומית מערבית.

מליחה

לוקח מלח מהצרמה שנמצאת ליד הקרן, ומולח את הקמץ והלבונה יפה יפה מכל הצדדים.

הקטרה

כהן הולך ליד המערכה הגדולה, ומשליך את הקמץ והלבונה ביד ימין מהכלי שרת לתוך האש.

ממתין לראות שרב הקמץ נשרף, ואז התקיימה מצות הקרבת מנחת העמר והתרו השירים לאכילה. וכן התר לכל ישראל לאכל מהתבואה החדשה.

הקרבת הכבש לעולה

לאחר הקרבת המנחה, מקריבים את הכבש לעולה. שנתים, מקבלים את דמו, מוליכים את הדם למזבח וזורקים שתי מתנות שהם ארבע. מפשיטים את העור, מנתחים את האברים, מדיחים את הקרבים והפרצים ומקטירים את הכל במזבח.

הקרבת הנסכים

לאחר הקרבת הכבש, מקריבים על המזבח את מנחת הנסכים של הכבש העשויה משני עשרונות סלת חטים, בלולה בשלושה לגין שמן. וכן מנסכים לספל שעל המזבח שלוששה לגין יין.

פרק ו: אכילת שירי המנחה

מצות עשה לאכל את שירי מנחת העמר ביום ט"ז בניסן ובלילה (ומדרבנן רק עד חצות הלילה).

חלקה

הכהנים של כל המשמרות שנמצאים בעזרה מתחלקים בשירי המנחה, בחלקה שוה.

היה נס שכל כהן (מתוך אלפי הכהנים) קבל כזית, או ששבע גם מפחות מכוזת.

האפייה

אופים מיד את שירי המנחה בתנור שבעזרה.

אכילה

הכהנים אוכלים את שירי המנחה בעזרה, או בלשפות הפתוחות לעזרה.

המנחה נאכלת בצורה חשופה וטעימה.

הנותר

אסור מהתורה להשאיר כלום מהמנחה אחרי עלות השחר (ומדרבנן עד חצות). אם נשאר צריך לשרף ביום למחרת.

הלכות אלו נלקחו מתוך קובץ 'תורת הקרבנות' עמ"ס מנחות.

ניתן לקבל הלכות אלו עם מקורות והוספות בטל: 03-6189607, או: t8429433@gmail.com

מענייני החידוק

גליון 53 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנר זצוק"ל

מחמת שחסר באחדות של עם ישראל שזה היפך מאהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכן בפרשת השבוע מצורע שנגע בא מחמת העוון המר של שמירת הלשון ידוע מה דאומרים המפרשים דבנגעים באים אל אהרן הכהן אפילו כהן עם הארץ צריך לפסוק על הנגע שהוא טמא אע"פ שיש ת"ח גדולים דיודעים כל מס' נגעים מ"מ הקובע בטומאת נגעים זה אהרן ובניו כיון דהם עסוקים כל חייהם באהבת הבריות והשכנת שלום הם קובעים את טומאת הנגעים. ומזה רואים את גודל החיזוק שצריך בתקופה זו לפני שנכנסים לימי הספירה דמתו תלמידי ר"ע על שלא נהגו כבוד זה בזה להתחזק בשמירת הלשון והשכנת שלום בין אדם לחבירו כי זה כל הכוח של בנין בית השלישי שיבנה במהרה בימינו, וידוע שבאסון מירון היה מ"ה הרוגים וכמה חז"ל מפליגים בפסוק "מה ה' אלוך דורש ממך" דמצד אחד זה ר"ת מ'ידת ה'ענוה ומצד שני זה מ'ידת ה'גאווה, והקב"ה דורש מאיתנו ללכת בדרכי משה דאמר ונחנו מה כי תלינו עלינו דהיינו מידת הענוה. וידוע עוד דגם גאולה זה מ"ה ומזה צריך להתחזק בתקופה זו לחזק את מידת הענוה, ובפרט שהקב"ה לקח מאתנו את סוד שיי"ח שרפי קודש כמו שאומרים בנוסח אשכנז במוסף בש"ק והקב"ה יקיים בנו מה שאנו צועקים בימים נוראים ויתנו לך כתר מלוכה שאומרים במוסף לפי נוסח ספרד.

ביארנו את הכוח של הקמת המשכן וידוע שיש משכן קה שהוא ביהמ"ק ויש משכן פנימי דהוא בית ה' של כל אחד ואחד, וידוע דאחר קבלת התורה כל נישואין בא ע"י קידושין וקידושין זה ע"י קנינים כמבואר במס' קידושין, ונישואין זה ע"י ברכה כמו שאחז"ל כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ומזה רואים כמה צריך להתחזק בענייני הברכות, שכל השראת השכינה בא ע"י קידושין וחופה דיש שם שבע ברכות וברכת היין ובזה אנשים מחפשים זיווגים ומתפללים כ"כ הרבה תפילות ומוציאין כ"כ הרבה הוצאות כדי שיגיעו למצוות קידושין ונישואין שעיקרן הוא שבע ברכות שאינו כן באומות העולם, ובזה צריך לחזק גם את הכוונה של מאה ברכות שמוזכר במה ה' אלוך דורש אל תקרי מה אלא מאה דזה היסוד של יראת שמים, וללמוד דאם בבנין הבית היהודי משקיעים מאות אלפים כדי לקיים קידושי אשה כדת וכדין ונישואין כדת וכדין דעיקרן זה ע"י שבע ברכות כך בכל התהליך של החיים בברכת התורה ובברכת המצוות ובברכת השבח ובברכת הנהיגין לכוון בברכות כדי שתשרה השכינה במעשה ידינו ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

בעמדנו בחודש ניסן צריך להזכיר את הגמ' בשבת דף פ"ו דביום ר"ח ניסן באחד לחודש הוקם המשכן, תנא אותו יום נטל עשרה עטרות וכו' ומזה רואים את דברי הגמ' בב"ב דף י"ג ע"ב שהזכרנו בכמה מקומות א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה במה תרום קרנו של ישראל א"ל בכי תשא ויעו"ש במהרש"א שכתב דבכופר נפש של כי תשא שהיא נדבת המשכן נתרומו ישראל מכל האומות, והוסיף המהרש"א את דברי המדרש צדקה תרום גוי בנדבה בנדבה שהביאו ישראל למלאכת המשכן נתן להם תלוי ראש ע"י משה. ומזה רואים דאע"פ שהיה קבלת תורה בהר סיני אבל עד ר"ח ניסן שהוא יום הקמת המשכן לא נתרומו קרנם של ישראל, וכמה חיזוק יש בזה דעיקר הכוח של ישראל זה לא ברחובה של עיר אלא במשכן דהוא בפנים הבית. וכבר ביארנו בכמה מקומות דאע"פ שעיקר כוחם של ישראל זה בביהמ"ק ושם היה מצוה של עליה לרגל ומדרך הטבע היה צריך להקים עיר שלמה של אלפי קילומטרים כדי לאכלס את עם ישראל ברגל כמו שמבואר בגמ' בפסחים דף ס"ד ע"ב ת"ר פעם אחת ביקש אגריפס המלך ליתן עיניו באוכלסי ישראל לדעת כמה הם א"ל לכהן הגדול תן עיניך בפסחים, נטל הכהן הגדול כוליא מכל אחד ונמצאו שם שישים ריבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מצרים חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה שהם נדחו לפסח שני, וידוע שבכל קרבן פסח היה עשר בני אדם מינימום ובמדרש (איכה א' ב') כתב תני ר' חייא אפי' ארבעים ואפילו חמישים מנויין לקרבן אחד בר קפרא אמר אפי' מאה, והנה היו מיליון מאתים אלף פסחים וכשנכפיל זאת לכל קרבן פסח נמצא שהיו בירושלים בימות הפסח לפחות שתיים עשרה מיליון אנשים, והיו מביאים נדרים ונדבות וחגיגת י"ד ועולת ראייה ושלמי שמחה מלבד התחייבויות חטאות ואשמות ואשם תלוי ויולדות, בסיכום זה הגיע לכעשרים וארבעה מיליון קרבנות. והיו צריכים לדאוג לכולם לאוכל וד' כוסות ולקידוש ולמצות, מדובר בעשרות טונים של אוכל, ועוד לדאוג למגורם בגמח"ם של דירות כי אין משכירין דירות בירושלים ולא מיטות. וכל שטח הר הבית הוא חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, ומזה רואים שכל ירושלים היה מועט מחזיק את המרובה ובודאי הס"ד הזאת שכ"כ הרבה אנשים ובהמות וכמויות של אוכל זה הכל בגלל שהיה אחדות והכוח של אחדות בא מכוח אהרן הכהן שהוא הקים את המשכן ביום השמיני וכוחו של אהרן זה אוהב שלום ורודף שלום ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים, וכמה שאנו רואים בדורנו מה שקרה בשנה האחרונה במירון שמרוב הצפיפות הנוראה נגרם אסונות ומי יודע אם זה לא

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל
חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ
אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן
מלכה הי"ו שכל העלונים הוא
בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה
ומשפחתו

רשימות ומו"נ מתורת מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א בענייני פסח

שבר נורא הושברנו עם הסתלקותו בחטף של רבינו הגדול, מורי ורבי ועטרת ראשי, מרן הגר"ח קניבסקי הכ"מ. וכיון שאנו מצויים בתוך שלושים לחג הפסח ומצוה עלינו לשאול בענייני החג, אביא בזאת ד"ת ששמעתי ממו"ר זצוק"ל בענייני הפסח

(א) שאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א על תירגול הקרבת קרבן פסח, לצורך לימוד הנושא. והשיב: לא להקריב בפועל. רק ללמוד את הענין מתוך הכתב.

עוד שאלתי: האם חולה שיכול לאכול רק פחות מכזית מרור יכול לברך עליו (עי' אבנ"ז או"ח שפג ופסק"ת תעג) והשיב: לא.

(ב) צ"ע מדוע לא הזכיר בעל ההגדה בשירת "אילו הוציאנו ממצרים" שבנה לנו את המשכן במדבר, והביא רק שבנה לנו את בית הבחירה בארץ ישראל. ועוד קשה מדוע נאמר שרק אחר שהכניסנו לארץ ישראל, בנה לנו את בית הבחירה, והרי כבר נבנה המשכן במדבר.

והנה גירסת שיבולי הלקט בסדר ההגדה היא כך: "אם הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית המקדש הרי זו חיבה גדולה ודי לנו ואחרי שכפל גם זאת להכניסנו לארץ ישראל ולבנות לנו את בית המקדש, זהו אוהל מועד שנתיישב בנוב וגבעון ושילה כמה דתימר ועשו לי מקדש וגו' ולא בנה לנו את בית הבחירה זה בית המקדש שבנה שלמה הוא הנקרא בית עולמים ובית הבחירה על שם אל המקום אשר יבחר ה' שאין עוד אחריה היתר לבמות היתה חיבה גדולה ודי לנו", עכ"ל. וא"כ הקושיה קשה ביותר, שאם אנו משבחים על משכן שילה, נוב וגבעון, מדוע לא הזכיר את משכן המדבר, וצ"ע.

ונדברתי בענין זה עם מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א ואמר דהכל בכלל בית הבחירה, ושאלתי והא לגירסת השבה"ל הנ"ל מציינים את משכן נוב וגבעון וא"כ אמאי לא מציינים את משכן המדבר, והשיב מרן זיע"א שנוב וגבעון קדושותיהם שונות וע"כ הזכירם.

(ג) שאלתי את רבנו זיע"א אמאי פרעה אמר דוקא לענין מכת ארבה "וַיִּסַּר מִעָלַי רַק אֶת הַמֶּנֶת הַזֶּה", והשיב שארבה היא מכת מוות, מפני שהארבה אכלו את כל המזון.

(ד) אמרתי למרן זיע"א שהגר"א ז"ל בביאורו להגש"פ כותב שתם הוא ההיפך מרשע ושאינו יודע לשאול הוא ההפך מחכם. ושאלתי האך דברי הגר"א עולים יפה עם גרסת הירושלמי (פסחים פ"י ה"ד) "תני ר' חייא כנגד ארבע בני דברה תור' בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול". והיינו דטיפש הוא במקום התם, ולכאור' טיפש אינו הפוך מרשע.

והשיב רבנו זיע"א: "טיפש הוא ההיפך מרשע. הרשע עובר עבירות במזיד והטיפש עובר בשוגג"...

(ד) שאלתי את מרן זיע"א (בשב"ק פרשת שמיני התשע"א) דהנה כתב הרמב"ם (חוי"מ פ"ז ה"ו-ז): בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר 'ואותנו הוציא משם' וגו', ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה 'וזכרת כי עבד היית', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדת. לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית, עכ"ל. והנה בה"ז כתב: 'החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים'. ויל"ע אמאי לא כתב גם דד' כוסות מצוה מדברי סופרים היא. ומרן זיע"א השיבני דהר"מ נקיט בחרוסת כלשון הש"ס בפסחים (ק"י) במשנה אע"פ שאין חרוסת מצוה ר' אליעזר בר' צדוק אומר מצוה. דפליגי האם היא מצוה או לא. ועניתי ואמרתי לו דהא הר"מ בריש הלכות מגילה כתב ג"כ דקריאת המגילה היא מ"ע מד"ס, ושם לא שייך לתרץ כדבריו. והשיבני דהתם קריאת המגילה הם מז' מצוות חמורות, עכ"ד הגר"ח"ק. ואולם מקובל לבאר בזה בעולם התורה דהר"מ כלל האי דינא דהסיבה וד' כוסות בהחייב דחייב אדם להראות עצמו כאילו יצא ממצרים, ובכלל זה לנהוג בדרך חירות, וממילא זה בכלל המ"ע דאורייתא וע"כ לא כתב דהוי מ"ע מדברי סופרים.

(ה) עוד שאלתי אז דהנה הרמב"ם (חוי"מ ז, א) כתב: "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן וכו', שנאמר והגדת לבנך וכו', ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים", עכ"ל. ובה"ב כתב: "מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו, וכו', ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן". ויש לדקדק שבה"א כתב לשון 'סיפור', וכשעסק בחיוב על הבנים, כתב שצריך 'להודיע'.

והשיב מרן זיע"א: "לבנים צריך להודיע, בדרך שאלה ותשובה. הודעה היא לשון השייכת כתשובה, ולא כסיפור גרידא". ובמכתב כתב לי הוא בזה כך: 'להודיע קאי גם על מי שאינו יודע לשאול'. -וי"ל בכוונתו ש'סיפור' היא

השיחזור והחוויה מחדש של המאורע ואילו 'הגדה' הודעה ותשובה הינם לשונות של מסירת הצהרה והגדרת עמדה, שישנה מצוה לחוות מחדש ולספר בנסים שנעשו לאבותינו וישנה מצוה נוספת למסור את האמונה לבנים להודיעם את האמת שנתגלתה ונתבררה ביציאת מצרים. וכמו"כ 'סיפור' יכול אדם לספר ולחוות בעצמו, לעצמו, אך 'הודעה' כל עניינה היא להודיע לאחרים. או באופן נוסף: 'סיפור' הוא בפחות התמקדות מאשר ב'הודעה', ובסיפור ניתן לספר בעקיפין, משא"כ ב'הודעה', שהיא ממוקדת וחדה יותר. (והארכתי בדבר בס' דבר למועד, ע"ש).

ו) אמרתי למרן זיע"א שהרשב"ץ בפירושו להגדה שאל מדוע אנו אומרים: "שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות- הלילה הזה מרור", וכי בשאר הלילות אי אפשר בלי לאכול ירקות? והוא תירץ שבעוד שבכל לילות השנה הרשות בידינו לאכול כל ירק, הרי הלילה הזה למרות שאכלנו הרבה ירקות כלבבנו, אנו עדיין מצווין לאכול גם מרור. ושאלתי שהרשב"ץ בהמשך שואל מדוע אנו לא שואלים "שבכל הלילות אנו לא שותים ארבע כוסות" והוא משיב שבכל הלילות אם רצה לשתות שותה, ואין זה שינוי בלילה זה דווקא. ולכאורה הרשב"ץ סותר את דברי עצמו, שבעוד שעל ירקות כותב שאנו מדגישים שלמרות שביכולתנו לאכול ירקות, מכל מקום אנו חייבים לאכול גם מרור, ואילו לגבי כוסות יין אנו לא שואלים מדוע הלילה אנו חייבים לשתות ארבע כוסות, למרות שאם נרצה נשתה יין כלבבנו.

מרן זיע"א השיב: "היה הבדל גדול בזמנם בין ירקות ליין. בעוד שירקות לא אכלו כל כך פעם, הרי שיין כולם שתו. הגמרא הרי אומרת שהיו שותים 10 כוסות בסעודה אחת ואי אפשר לשאול "מה נשתנה" שהלילה שותים יין, למרות שהלילה יש חיוב לשתות יין, מכיוון שכל הזמן שתו אז יין, והרבה..."

ובחוהמ"פ התשע"א קרא מה שכתבתי בשמו בקונטרסי אבוא ביתך, והוסיף: "הרי לפעמים שותים עשר כוסות..." ואמרתי: "כן, בבית האבל...", ומרן זצ"ל נענע בראשו בהסכמה...

ז) תמהתי בפני רבנו זיע"א, שבכל שנה ושנה אנו אומרים "מה נשתנה" שניתקן שהבן ישאל אותו (ובעיקר, לא על חכם שיודע את ההלכות ואת סדר ליל הסדר) והרי עדיין לא עשו טיבול שני ולא אכלו עדיין בכלל מצה ומרור ולא הסבו. וקשה לומר שסוף סוף גם הקטנים יודעים כבר את סדר ליל הסדר, שהרי אם כך, מדוע עושים טיבול ראשון של הכרפס לפני ההגדה, כאשר הוא נועד לצורך השינוי, שישאלו הילדים.

מרן זיע"א הסכים לשאלה ("זאת שאלה עתיקה"...) אמר) ואמר שאכן כן, מלמדים את הילדים מראש כיצד עליהם לשאול ומה עליהם לשאול, למרות שעדיין לא התעוררו אצלם השאלות מאליהם, כי כך היתה התקנה, שהילדים ישאלו, למרות שהשאלות לא קשות להם באמת, ושנחנו נשיב להם תשובה ושנספר את ההגדה, בדרך שאלה ותשובה. "וחוץ מזה", אמר מרן זיע"א, "הילדים הרי זוכרים משנה שעברה..."

ח) אמר לי מרן זיע"א שאלו שאומרים את כל ההגדה, גם מבלי שיושבים לאחר מכן וממשיכים לספר ביצי"מ- קיימו את הדין של 'וכל המרבה לספר הרי זה משובח'. ואם כי ודאי שכל הוספה נוספת בסיפור, מצוה היא. אך הדין של 'וכל המרבה' מתקיים בקריאת כל ההגדה של פסח. וכוונת מרן זיע"א היא ש"מרבה" פירושו ריבוי יתר על המעט שחייבים בו, וכל ריבוי הנוסף על מעט הסיפור המינימלי שאנו חייבים בו ("ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח, ואלו הן: פסח מצה ומרור"), נחשב ל'כל המרבה'. והשבוע שאלתיו (במכתב) שראיתי בחידושי הריטב"א בריש ביאורו להגש"פ שכתב וז"ל: "וחייב אדם לספר בלילה הזה לנשים ולתינוקות ולכל בני החבורה בענין יציאת מצרים, ואם אינו יודע, אומר מה נשתנה וסדר ההגדה", עכ"ל. ומשמע שאמירת סדר ההגדה נועדה רק למי שאינו יודע לספר מעצמו, אך היודע לספר בעצמו, חייב לספר גם מעצמו עוד ועוד, בנוסף לקריאת ההגדה. וכתב לי רבנו זיע"א: "לא ראינו עושין, רק אם שואלין".

ט) שאלתיו (במכתב) דהנה נאמר בתורה: "וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְּרָעָה לְשַׁלְּחַנוּ וַיְהִי ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַה' כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם", וכתב הרשב"ם שם: "ויהי כי הקשה - כל זה תאמר לבנך, וכן מוכיח מדכת' הוציאנו י"י ממצרים. כי הק' אמר למשה כל פרשה זו, וישראל אומר לבנו הוציאנו י"י וגו'. כי משה לא אמר לישראל פסוק זה מעצמו [וגם מה צורך] שיאמר משה לישראל והיה לאות על ידכה כי בחוזק יד הוציאנו וגו', אלא האב אומר לבנו כך", עכ"ל. והנה במכילתא דרש פסוק זה על ליל הסדר, וא"כ צ"ע מדוע, לפי דעת הרשב"ם, לא מזכירים בהגדה של פסח את ענין הפטר רחם. והשיב רבנו זיע"א: "לא נהגו".

י) בחוהמ"פ שאבי זיע"א ערך את הסדר והוא זה שסיפר לילדי שלי, נכדיו, את סיפור יציאת מצרים, ואם כן כיצד אני קיימתי את מצוות "והגדת לבנך"?

מרן זיע"א השיב: "כשאתה קורא את ההגדה ביחד עם כולם, ואומר להם לקרוא גם את ההגדה, אתה יוצא ידי חובה. הם הרי קוראים לבד את השאלות של "מה נשתנה" ואת התשובות של ההגדה... והוספתי לשאול: "ולא צריך שאני אדגיש להם בעצמי את סיפור יציאת מצרים?"- ומרן זיע"א השיב: "לא צריך!".

יא) שאלתיו עוד, שהרמב"ם כתב שצריך להודיע לבנים בליל הסדר "מה שאירע לנו במצרים וניסים שנעשו לנו על ידי משה רבנו", ומשמע שצריך להזכיר שהניסים נעשו על ידי משה רבנו וזה דבר שלא שמענו עליו, ובפרט שבהגדה של פסח לא מוזכר בכלל שמו של משה רבנו. והגר"ח השיבני: "אולי זה לאו דווקא. אולי הרמב"ם מתכוון לשיגרא דלישנא. וגם אם נגיד שצריך להזכיר את משה רבנו, הרי כבר אמרו חז"ל ש"אני ולא מלאך"

שמזכירים בהגדה, זה משה רבנו. אם כן, גם אם צריך להזכיר את משה רבנו, הוא מוזכר ב"אני ולא מלאך"...

המשכתי לשואלו שהרמב"ם בהמשך כותב לגבי השינוי בליל הסדר לילדים הקטנים: "וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים", וצ"ע, שהרי הרמב"ם פסק בהלכות יום טוב, שבכל חג וחג צריך לחלק קליות ואגוזים, מדין "שמחת יום טוב", אזי אם כן, מהו השינוי שבליל הסדר, אם בכל חג מחלקים לילדים קליות ואגוזים?! והשיב הגר"ח: "תמיד בחגים מחלקים ביום וכעת מחלקים אותם בלילה וזה השינוי".

(יב) שאלתיו דהרמב"ם פותח את סדר ההגדה שבנוסחתו במילים 'בבהילו יצאנו ממצרים', ואח"כ ממשיך 'הא לחמא עניא'. וצ"ע מה הוסיף במשפט זה, לאחר שכבר כותב הוא בהמשך "מצה זו ע"ש שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ", והשיב מרן זיע"א שנקט כן ע"ש החפזון שנאמר בקרא, כי רואים אנו שהתורה הדגישה את הענין שיצאנו ממצרים בחפזון.

(יג) שאלתיו שהרמב"ם (פ"ז ה"ד) כתב: וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבת, כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרה ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבנו ליחודו, וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח, עכ"ל. הרי דפתח בסיפור, לגבי סיפור השתלשלות הענינים וסיפור, וסיים ב'הודעה' לגבי 'עבדים היינו'. ונראה דלפי הגדרת הרמב"ם, אזי רב ורבא דנחלקו האם מתחיל ב'מתחילה ע"ז' היו אבותינו או מ'עבדים היינו'-נחלקו גם בגדר הסיפור, האם הוא 'סיפור' או 'הודעה'. ואמר מרן זיע"א: 'סיפור זה דבר ישן, לספר דברים ישנים. אך הודעה זהו להרגיש כאילו יצא בעצמו ממצרים, לחוש את העבדות בעצמו'.

(יד) שאלתיו בשם הרב אשר לוי שבנו אחד גנב האפיקומן ואח"כ נרדם, ובנו השני היה זה שהחזיר את האפיקומן. מי משניהם זכאי למתנת האפיקומן? ... והשיב מרן: "ברור שמי שהחזיר לאבא הוא מקבל את הפרס. אחיו הרי רק גנב... העיקר הוא מי שמחזיר... ואבא [מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל] אמר שלא ראוי בכלל 'לגנוב אפיקומן', כי הדבר מרגיל את הילדים למושג גניבה".

(טו) מסרתי לו את קונטרסי 'אבוא ביתך' ועבר דף אחר דף, מהתחלה ועד הסוף, והעיר לי הערות תוך כדי קריאה. באחד הקטעים הזכרתי שמרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל (הליכות שלמה פט"ז) כתב שניתן לומר "מצות עשה" על חיוב דרבנן, ומה שאנו אומרים "כמו שכתוב בתורה", היינו שהכוונה שחז"ל תיקנו זכר לספירת העומר בזמן המקדש, שהוא חיו מהתורה, עי"ש. דאי"ז "בל תוסיף".

בהמשך כתבתי שמצאתי שהראב"ן (סי' ס"ח) התקשה בפירוש דברי הגמרא בכתובות (פ"ו, א') ש"פריעת בעל חוב מצוה", ופירש כך: "והא דקרי לתקנתא דרבנן מצוה, משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, כדאמרין ביבמות כ', א' איסור מצוה שניות מדברי סופרים. והאי דקרו ליה מצוה, היינו מצוה לשמוע דברי חכמים", עכ"ל. וממילא, כך כתבתי, הנה לנו מקור שגם מצוה מדרבנן נקראת "מצות עשה" של ספירת העומר.

הגר"ח קניבסקי אמר מיד: "ברור שמצוה מדרבנן היא מצוה, אבל אי אפשר לקרוא לה 'מצות עשה'..."

עניתי לו: "זה נכון שאי אפשר להוכיח מהראב"ן יותר מזה, אבל הרמב"ם כותב שיש 'מצות עשה מדברי סופרים'. הרמב"ם כותב ש'קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים', וגם על עירובין יש ברמב"ם לשון של 'מצות עשה אחת והיא מדברי סופרים'..."

הגר"ח חייך, אך לא הסכים: "הרמב"ם רק מתכוין להגיד שזה מצוה שעושים, ולא איסור. אבל אין דבר כזה 'מצות עשה מדרבנן'..."

(טז) באמצע קריאת דברי הבה"ג הנודעים והשאלה ששאלו ע"ז האיך מברכים בכל יום על מצוה מתמשכת, פנה הגר"ח ושאלני: "מה הדין באחד שבירך על מצוה והפסיק באמצע. האם חוזר ומברך?"

השבתי: "אינני יודע".

ואמר הגר"ח: "כתוב שמי שהפסיק באמצע קריאת המגילה ואח"כ חזר והמשיכה, שהוא צריך לברך שוב..."

והבנתי שכוונתו לתרץ בזה שאמנם להבה"ג מצות ספיה"ע היא מצוה מתמשכת, אך ניתן לברך עליה שוב ושוב בכל ערב, כפי שאפשר להברך שוב ושוב על מצוה שהופסקה, ודפח"ח.

תוספת שבת

זמני הדלק"ג שבת מוקדם פרשת מצורע - שבת הגדול

ירושלים: 6:28 מוקדם: 6:18

בני ברק: 6:43 מוקדם: 6:33

מודיעין עילית: 6:37 מוקדם: 6:27

חיפה: 6:36 מוקדם: 6:26

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מקדשי
שביעי

קריאת
רבן של ישראל
מנן ראש הישיבה
רבינו הגר"ג אדלשטיין שליט"א
נשיא מועצת גדולי התורה

קבלת שבת בציבור ברב עם הדרת מלך

ובאמת יש רבים הציבור שמקבלים שבת בזמן, ובאים לקבלת שבת בזמן, כראוי לכבודה של השבת. אבל אם מקבלים שבת ביחידות ולא בציבור,

חסר בכבוד השבת, ואמנם עשרה הם כבר ציבור,

ולהלכה אין הבדל בין עשרה לאלף בדברים שבקדושה,

אבל כבר נאמר (משלי יד, כח) "ברב עם הדרת מלך",

וככל שהציבור יותר גדול, יש יותר הדרת מלך. אם יש ציבור יותר

גדול בקבלת שבת, זה יותר כבוד שמים,

ומי ששותף לכבוד שמים זכותו גדולה מאד.

לכן כדאי לכל אחד להיות שותף בזה,

ולא לפרוש מהציבור העוסקים

בכבוד שמים, וזה ענין גדול

וזכות עצומה מאד!

לקבלת דף זה וגיליונות נוספים - חתום: שבת a0732951324@gmail.com

זעקת רבה של ברכפלד הגר"י זיכרמן שליט"א
בהספדים שנשא במודיעין עילית

בעצרת מרכזית בכולל עטרת שלמה הקריא הרב את מכתבו של מנן הגר"א"ל שטיינמן זיע"א שכתב בכת"י לתושבי מודיעין עילית, והצטרפו אליו רבותינו הגר"ח והגר"נ קרליץ, שלא לעשות שום מלאכות מחצי שעה לפני השקיעה, ועורר מאד להתחזק בזה ולמחות במזלזלים בזה.

בהספד נוסף בביהכנ"ס אהל תורה בברכפלד אמר:

אנחנו צריכים לקבל משהו למעשה חוץ ממה שראינו אצלנו בחיזוק בעמל וברציפות התורה:

שמעתי ממנן הגר"ח: פעם נכנס הגר"ר שלמה קרליץ זצוק"ל אב"ד בפתח תקוה אחיין של החזון איש שהיה דיין ות"ח חשוב שנפגע קשה בתאונת דרכים וכאשר נודע לחזו"א התפלא איך לת"ח כזה גדול קרה תאונה, למה התורה לא הגינה, ולאחמ"כ ששמע שזה היה ביום ששי אמר לו החזו"א אם כך אני מבין, אפי' שזה היה לפני חצות, אבל ביום ששי יש לצאת מוקדם, וכן הסכימנו לא נסע לירושלים ללווית רבי יחיאל לדרמן זצ"ל מקים בית מדרשו, מאחר וזה היה ביום ששי ואפי' שהיה בשעה 10 בבוקר, ובתקופת תמוז שימי ששי ארוכים, ואמרו שלא נוסעים ביום ששי מחוץ לעיר,

ע"כ בפרט בתקופה זו שהשעון התארך, יש להשתמש בהגנה של תוספת שבת, ולהקדים בנסיעות לשבת ולהקדים כניסת השבת ולא להכנס למרחץ ולצחצה נעלים ברגע האחרון, וכמו שתמיד עוררו ע"ז גדולי ישראל לחיזוק במצבים קשים, שיעשו חיזוק בהקדמת כניסת השבת.

קריאת קודש להקדים קבלת שבת ולפרוש ממלאכה לכל הפחות חצי שעה לפני השקיעה, ממנן ראש הישיבה הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל שאליה הצטרפו מנן ורבנן גדולי הדור זצוק"ל ובהם מנן שר התורה זצוק"ל שהוסיף "ג"א מצטרף לדברים נכונים וברורים אלה"

לאחינו בני ישראל שלום וכל טוב סלה.

באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דינה מאד, כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים ובאים לידי קטטות וכן מבואר גיטין נב, לפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה אשר זה מאד חמור.

טוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה, באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה.

ושכר עושיה אין לשער

חזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

אהרן יהודה לייב שטיינמן, ג"א מצטרף לדברים נכונים וברורים אלה חיים קניבסקי

הנני מצטרף להנ"ל יוסף שלום אלישיב, ניסים קרליץ
בהוראת מנן שליט"א מקומות הנוהגים להדליק נרות 40 דק' לפני השקיעה יש לנהוג כמנהג המקום

הנני מצטרף להנ"ל יוסף שלום אלישיב, ניסים קרליץ
בהוראת מנן שליט"א מקומות הנוהגים להדליק נרות 40 דק' לפני השקיעה יש לנהוג כמנהג המקום

בס"ד

"והגדת לבנך"

בשורה משמחת להורים ומחנכים
בסייעתא דשמיא עומד להופיע בקרוב
הקונטרס המיוחל:

'החינוך בדורינו'

ממרח הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

הקונטרס דן בצורה נרחבת ויסודית, במגוון רחב של נושאים אקטואליים בחינוך הילדים, מתוך משנתו העמוקה והבהירה של רה"י שליט"א. בין הנושאים הנידונים:

יסודות וכללי החינוך / בנייה פנימית / יסודות בית יעקב ואודות לימודי אקדמיה / דרכי ההתמודדות עם דור של 'חוצפא יסגא' / התמודדות עם ניסיונות דורנו / דרך החינוך לצניעות / יסודות החינוך בשנות הנערות / קשר בין הורים לילדיהם / גיל ההתבגרות / מניעת נשירה / השפעות חברתיות / שמחה בעבודת ה' / חיבור לתפילה ועוד...

בע"ה ניתן יהיה להשיג את הקונטרס מיד לאחר חג הפסח.
לפרטים: 052-7155596 | 0715559@gmail.com

הציפייה לגאולה במשנת מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

מפורסם הוא שמרן שר התורה זצוק"ל עורר במשך שנים רבות על הציפייה לביאת המשיח ולחכות לו בכל יום שיבוא. וכידוע כתב ספר 'דרך חכמה' על הלכות בית המקדש, וכן עורר כהנים לויים וישראלים ללמוד את דיני הקרבנות השייכים להם, (וכמו שעורר מרן החפץ חיים זצוק"ל בזמנו). כל היודע עובדות/הנהגות, ברכות או תשובות ממרן זצוק"ל בעניינים אלו, נא לשלוח בהקדם כדי שנוכל לפרסמם לחיזוק הרבים, למייל: t8429433@gmail.com

או להשאיר הודעה בתא קולי: 03-5081813 שלוחה 9.

***

כמו כן יתכן ונערוך בס"ד בחודש ניסן כנס חיזוק במשנת מרן זצ"ל ולעילוי נשמתו – בענין הציפייה לגאולה ולימוד דיני הקרבנות. המעוניין לסייע בעריכת כינוס במקום מגוריו יפנה למייל או לתא קולי הנ"ל.

בברכת התורה

מכון 'תורת הקרבנות'

זה לא חלום

- שילד בכיתה ה' או אולי אפי' ד' ... ידע להשתמש בלשון ארמית אחרי עשרות דפים שכבר למד.
- שנער צעיר ישב בליל שבת קדש בחדשי טבת הארוכים או בימי שבת קודש בחדשי תמוז הארוכים בלימוד בשקידה עצומה בהשלמות ובחזרת עשרות או אולי מאות דפי גמ' בבלי.
- שנער צעיר ימשך ללימוד הגמ' מתוך חשק מלא ורצון עז אחר סיפוק כביר שקנה לעצמו עם השלמתו כמה ממסכתות הש"ס מלבד הלימודים הקבועים במסגרת לימודיו ביש"ק או בת"ת.
- שילד רך ידע להשלים ולמלאות הרבה מדברי משפחתו בשלחן השבת אחר שקנה לעצמו עשרות דפי גמ'.
- שבחור טרי יכנס לישיבה עם השלמתו מסכתות רבות מסדר מועד הכוללים כמה מאות דפי גמרא.
- שבחור צעיר יסיים יש"ק ובד בבד יסיים אולי סדר שלם מסדרי הש"ס העולה על יותר משבע מאות דפי גמ'.
- שבחור מתבגר בתחילת דרכו ביש"ג ידעו כל חבריו מכריו וידידיו ששאלות המיקומים והמקורות בחלק נכבד בש"ס מופנים אליו.
- ועיקר העיקרים שיתחבר נער צעיר עם קודשא בריך הוא ואורייתא בתחילת וראשית דרכו בחיבור אמיץ וחזק אשר עד כי יזקין לא יסור ממנו.

זה מציאות!

"ריזל יקירתי, רבות חשבתי והסקתי בדעתי להחליף את מקומי ע"מ לשנות מעט את האויר לתקופת מה", אמר ר' חיקל הצדיק בהכנסו לביתו אחר תפילת ערבית בא' מימי בין הזמנים, "זה יכול להוסיף לי כוח רב ועידוד גדול להמשך עלייתי הרוחנית", הוסיף ר' חיקל להטעים. אשתו הצדקנית קיבלה את דעתו ללא עוררין, ואכן אחר שבוע ומחצה של התארגנות תכופה יצאו בני הזוג להחליף כוחם ע"מ לשוב בעזה"ת כעבור מס' ימים בכוחות מחודשים דשנים ורעננים, להוסיף אומץ וחיל בעבודת ה'.

לאחר כמה שעות נסיעה ארוכות, ירדו בני הזוג במקום זר ומנוכר, טרם ראו ושמעו על המצאו. עודם תוהים ומשתאים חיש נישג עליהם ר' יצחק איש יקר ונלבב, - "אולי אזכה בכם במצוות הכנסת אורחים." קרא אליהם מיד בשמחה, הזוג לא סירבו אל מול ההצעה המפתה ומיד נילוּו אל האיש היקר. מיד בהכנסתם אל הבית הודיע ר' יצחק לבני ביתו במצווה היקרה שנפלה בחלקם. מיד הזדרזו בני הבית לקבלם ולכבדם כראוי ולהכין עבורם אוכל שתי ומנוחה.

"אבא", שומע ר' חיקל את בנו של ר' יצחק לוחש לאביו בקול, "גדולה הכנסת אורחים יותר מהשכמת ביהמ"ד כתוב, "וגם", הוסיף הנער, "יותר מהקבלת פני שכינה, נכון אבא?" "אכן", ענה האב, "כך כתוב בגמ' בשבת, הבה נדע לנצל את ההזדמנות במלואה." "ואם האורח הוא ת"ח", הוסיף הנער ללחוש לאביו בשמחה, "הרי כתוב שכל המארח ת"ח ומאכילו ומשקהו כאילו מקריב תמידין." "אכן כן כך כתוב בגמ' ברכות בני יקירי, זכות גדולה ועצומה נפלה בחלקינו." "הבה נברך ברכהמ"ז." הכריז האב אחר הארוחה הקצרה, האב החל לחלק ברכונים לבני בית באומרו, לברך לאט בקול ובכוונה. ואז שומע ר' חיקל את יוסלה הקטן בן העשר מזהיר את אחיו הקטנטן בן השמונה: "ברכהמ"ז זה מצוה דאורייתא והגמ' אומרת שכבר משה רבינו תיקן את הברכה הראשונה על המן ויהושע בן נון את הברכה השנייה." ר' חיקל עמד משתומם לעומת בניו של ר' יצחק שדברי הגמ' שגורים על לשונם מקטנותם. אולי גאונים גדולים הם, כנראה מח פורה ונפלא להם.

"לאן נקלעתי?" תמה ר' חיקל לעצמו, "עיר מלאה בסופרים וחכמים לומדים וצדיקים צורבים וצעירים כזקנים ומבוגרים, אולי, - אולי", אומר ר' חיקל לעצמו "אולי עיר זו מבני משה הם ששמעתי בילדותי שהינם מעבר לסמבטיון."

מתוך עומק מחשבותיו ותהיותיו התנער ר' חיקל ממקומו, באומרו לבעה"ב: "רצוני לילך לביהמ"ד להגות בתורת ה'." "יוסלה הקטן יראה לך את הדרך הממושכת מעט." ענה ר' יצחק לעומתו. "מה זה הבנין הגדול והמפואר הזה?" שאל ר' חיקל את יוסלה בעודם צועדים. "הבנין הזה", ענה הנער, "הבנין הזה, הוא בית הכנסת והוא נפתח רק בזמני התפילות, הקדושה שלו, הוסיף הנער הצעיר, "פחותה מבית המדרש, בית המדרש זה הכי קדוש כך אני למדתי בגמ', "עודם צועדים ויוסלה ממשיך בדרשותיו, "יכול הי' להיות שאסור להפנות גב בעוד שמתפללין כעת בביהכנ"ס, אך כיון שאנו הולכים לביהמ"ד אחר אז מותר." "כעת כבר איננו ראויים להישרף." ניער הנער את ר' חיקל ששקע בהרהוריו לעומת העילוי העצום שנגלה לפניו. "מ... מה מה אמרת!?" תמה ר' חיקל בהבנת דבריו ויוסלה מיהר להסבירם, "כתוב, ששנים הולכים בדרך ואין ביניהם ד"ת ראויין לישרף, אז כבר יש ביננו ד"ת." סיים הנער. באמצע הדרך נזכר הנער: "הרי כתוב שמצוה לרוץ לבית המדרש, ואפי' בשבת מותר. הבה נקיים מצווה בכל פסיעה ופסיעה שנוסף." בעודם בריחוק ניכר מבהמ"ד, שומע ר' חיקל קולות גבוהים ורמים עולים מבין חלונותיו. "האם יש כאן עצרת או מספד ח"ו בבהמ"ד?" שאל ר' חיקל בבהלה. "חלילה, חלילה." ענה הנער, "אלו קולות של הרבה מבני הקהילה שלומדים תורה בהתלהבות ובתוכם בחורים וילדים רבים." עוד הוא מתקשה להאמין למשמע אוזנו, הרי שעניו הראוהו את המציאות העולה על כל דמיון, "לאן נקלעתי?" תמה ר' חיקל לעצמו, "עיר מלאה בסופרים וחכמים לומדים וצדיקים צורבים וצעירים כזקנים ומבוגרים, אולי, - אולי", אומר ר' חיקל לעצמו "אולי עיר זו מבני משה הם ששמעתי בילדותי שהינם מעבר לסמבטיון."

"ר' יהודי", ניערו ר' שמשון השמש ניעור שלישי מהשעתיים האחרונות, "במה אוכל לסייע בעדכם?" שאל ר' שמשון, "אה כלומר, אני משתומם, אני עומד ומתפלל במחזה הנורא הזה." התגמגם ר' חיקל, "למה כוונתך?" התפלא השמש. "בראותי מחזה שטרם נפגשתי בו איך שנערים מכל הגלאים לומדים בכזה חשק רב ובהתמדה כה מרובה." הסביר ר' חיקל, ודמעות החלו מבצבצות בעיניו, "אה, לכך כוונתך" השלים ר' שמשון, "אכן, אכן, ברכה רבה בעירנו קיימת, שכבר מגיל צעיר וכבר משנות הילדות והשחרות מכניסים בצעירי הצאן שאיפה ורצון לרכוש ולקנות מסכתות רבות, וכשנער מתמלא בצעירותו ובעשרות ומאות דפי גמ', "המשיך ר' שמשון, "הרי מלבד הידע הרב שרוכש ומתברך בו הנער, הרי שבסיפוק רב שכזה מתמלא בו חשק ורצון עז לרכוש עוד ועוד, ודע לך ר' יהודי, הוסיף ר' שמשון עודו מהדק את זקנו הצחור, "כאשר ילד מלא בסיפוק רוחני עשיר של הספקים רבים עם מסכתות ועשרות ומאות דפים, כמעט ואינו נצרך לתמריצים זולים מסוגים כאלה ואחרים, כי התמריץ הגדול לילד, כאשר מציבים בפניו שהנה תיכף יסיים מסכת שלימה ויחוגו בביתו את שמחת המצווה הגדולה והמפוארת, וכן להעמיד בפניו שאם יחזור כך וכך פעמים הרי שבעוד כמה חודשים

כבר ישלוט בכל המסכת וכך לעוד כמה שנים בהרבה מסכתות, ולדבר על לבו שב"ה יגדל ויהי לת"ח כבר בהיותו צעיר בישיבה, כהנה וכהנה, השלים ר' שמשון, "המה התמריצים הגדולים אף לצעירי הצאן." סיים ר' שמשון בראותו את ר' חיקל מוחה את דמעותיו הרותחות מהתרגשות. "מי כעמך ישראל. אולי," אמר ר' חיקל לעצמו, "אולי אזכה אני וב"ב ג"כ בדברים הנשגבים והמרוממים האלה."

הבה אחים יקרים, הורים נכבדים, בחורים, נערים וילדים מצטיינים, בואו נבחר בעיר זו כמורה דרכינו וכמושא שאיפתנו, ואם מעט רצון ושאפה, מעט מאמץ ועקביות, בעיקר בעת צמיחת הפרי וגדילת האילן, בעוד הנייר חלק והלב נקי, לנצל את מירב הכוחות, להתמלאות ולהתעלות בקנין נצחי, בתורה הכוללת את כל הטובות.

הנה כבר הפליגו חז"ל בשבח גירסא דינקותא שמתקיים יותר משל זיקנה (שבת כא: וברש"י) ואמרו "הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על ניר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על ניר מחוק:" וביאר רש"י שעל קלף חדש הדיו נדבק חזק ואינו נמחק לעולם. כך הלומד בילדותו אינו שוכח לעולם. (אבות ד', כ')

וע"כ, בברכתם ועידודם, נפתחה תוכנית "שיננא" לבני הנעורים, ללימוד ושינון וקנית מסכתות הש"ס בצעירותם, וביחוד בסדר מועד. וכבר קוננו חז"ל: "ווי ליה לחדא דאזלא ולא אתיא מאי היא אמר ר' חיסדא ינקותא" (שבת קנב).

כמה כללים:

- א. תוכנית המסגרת לעודד את בני הנעורים להשקיע ולהוסיף חיל לקניין וידיעת מסכתות רבות וכן להשיג סיפוק וחשק להגביר חילים להתמדת התורה בעיקר בימי התורפה ימי ביה"ז ושישי שבת ע"י שאלות שייערכו לקראת סוף כל ביה"ז.
- ב. ע"מ לעודד את ההתמדה והלימוד חלק מכללי המסגרת יהיו מספר שעות לימוד יומיות.
- ג. עיקר המסגרת בשלב זה הינו על סדר מועד ומסכת ברכות.
- ד. המסגרת מתחלקת לשני חלקים: חלק א' לבני ישיבות קטנות המצוינים כולל העולים לישיבה גדולה. חלק ב' לבני התתי"ם המיוחדים מהעולים לכתה ה' עד העולים לישיבה קטנה.
- ה. השאלות הן משלושים דפים ומעלה.
- ו. שעות הלימוד הם לפחות 3 שעות ביום, ניתן להשלים למחרת. בשלב זה די שמתוכם עיקר הלימוד יהיה לצורך המבחנים.
- ז. על כל תוספת של 5 דפים גובה המילגה יהיה בהתאם כמו"כ כל תוספת של 5 דפים מחייב תוספת של חצי שעה ביום.
- ח. בסיס המילגה נקבע בסדר הלימוד והמבחנים בבין הזמנים הראשון. לאחר מכן יהיה תוספת מילגה על כל ביה"ז נוסף. גובה המילגה – לת"ת החל מ- 100 ₪ לשיבות קטנות החל מ- 150 ₪.
- ט. תלמיד ת"ת שיבחן החל מ 50 דף, יכנס להגרלה מיוחדת ויקבל תעודה תחת התואר "קרוב לארון".
- י. תלמיד (ישיבה קטנה או ת"ת) שיבחן 100 דף יכנס להגרלה מיוחדת ויקבל תעודה תחת התואר "נושאי הארון".
- יא. תלמיד (ישיבה קטנה או ת"ת) שיבחן 200 דף יכנס להגרלה מיוחדת ויקבל תעודה תחת התואר "חלק בארון".
- יב. תלמיד (ישיבה קטנה או ת"ת) שיבחן 300 דף יכנס להגרלה מיוחדת ויקבל תעודה תחת התואר "בדי הארון".
- יג. תלמיד (ישיבה קטנה או ת"ת) שיבחן 350 דף יכנס להגרלה מיוחדת ויקבל תעודה תחת התואר "מחצית הארון".
- יד. המבחנים יערכו אי"ה ובס"ד בחודש ניסן פר' קדושים במודיעין עילית שכונת נאות הפסגה רח' רמב"ם בביהכנ"ס קהילת רמב"ם, בשעות אחר הצהריים והערב. (היום המדויק והשעה המדויקת יפורסם בהמשך).

"ומעיד אני עלי שמים וארץ זכיתי להכיר רוב גדו"י ממקומות שהיו מקום תורה וכן הרבה מאוד בחורים מופלגים ביותר וכל אלה הגדולים והמופלגים נודע לי שזכו בכך ע"י שהרבו לקנות רוב או כל מסכתות הש"ס בבחרותם ולא פסק פומיהו מגירסא." (הגר"ש וואזנר בהסכמה לספר שלום ירושלים)

הלימוד הוא בכל מקום, הן בבית, הן בישיבת "בין הזמנים" ובכל מקום.

- שימו לב המספר הוחלף -

לפרטים ניתן לפנות ל- 0773306129

לתרומות דרך נדרים פלוס יש לבחור בקופת היכל התורה שע"י קהילת רמב"ם בקטגוריית שיננא

התרומות מוכרות לסעיף 46

פיתחים לך שערים

ללימוד סדר טהרות

”משניות טהרות - מהדורת לימודי דעת”

גולת הכותרת של המכון היא הוצאת משניות - טהרות במהדורה מתוקנת ומאירת עינים, שהמשניות ומפרשיהם מוגהים בצורה המיטבית ביותר מכתבי יד ומדפוסים ראשונים ומודפסים מחדש באותיות מאירות עיניים נוחות ללומד, ותוך הבאה סביב למשניות את כל פירושי הראשונים והאחרונים, בתוספת החיבור ”לימודי דעת” הכולל ציונים, ביאורים, מראי מקומות לכל מה שיש להעיר בדבריהם.

לע”ע יצאו חמישה כרכים

בקרוב יצאו לאור עוד שני כרכים מסכת מכשירין ומסכת ידים.

מסכת נגעים
2 כרכים

מחיר 120 ₪

מסכת אהלות
2 כרכים

מחיר 120 ₪

מסכת זבים

מחיר 60 ₪

ספרי ”אוצרות דעת” - ”פתחי דעת” - על מסכת סדר טהרות

שיטה מקובצת מכל דברי הראשונים והאחרונים הקשורים לדברי המשניות, עם ספר המפתח לדבריהם. לעת עתה יצאו חיבורים אלו על מסכת זבים [מצורף למשניות זבים], 1-3 כרכים מסכת אהלות, בקרוב ייצא לאור כרך נוסף על מסכת אהלות פרקים ז'-י.

כרך ג' על
פרקים ט"ז-י"ח

מחיר 60 ₪

כרך ב' על
פרקים ד'-ו'

מחיר 60 ₪

כרך א' על
פרקים א'-ג'

מחיר 60 ₪

ספרי ”ציוני דעת” מראי מקומות הערות וציונים על סדר המשניות

4 כרכים על מסכתות

זבים, טבול יום,
ידים, עוקצין

מחיר 30 ₪

מכשירין

מחיר 30 ₪

טהרות

מחיר 30 ₪

מקואות

מחיר 30 ₪

בשנה הקרובה אמורים לצאת כרכים נוספים על שאר המסכתות שבסדר טהרות.

ספרי לימודי דעת

נכתבו ונערכו
ע”י בני הכולל
סינף אופקים.

3 כרכים -

סיכום שיטות הראשונים
בביאור כל משנה ומשנה, על כל המסכת.

מחיר 30 ₪ לכרך

טהרת פרה
על מסכת פרה

יד לטהרה
על מסכת ידים

דברי הכשר
על מסכת מכשירין

2 כרכים - מערכות חידושי תורה מסודרים על סדר המסכת.

מחיר 30 ₪ לכרך

מסכת ידים

מסכת כלים

ספרי "ארחות דעת" - "הטומאה והטהרה בחיי המעשה" 2 כרכים - דיני טומאה היוצאת מגופו.

מחיר 60 ₪

שני כרכים אלו הם ראשונים מסדרה שתכלול את כל דיני טומאה וטהרה ערוכים
בבהירות - הלכה למעשה, עם מקורות ההלכה מבוארים, כדי לתת אפשרות לכל לומד
לרכוש ידיעת הלכות אלו.

בקרב יוצא לאור בעזה"י כך נוסף על דיני טומאת אוכלין ומשקין (וכרך נוסף
בהלכות אלו של טומאת אוכלין ומשקין, בשלבי עריכה מתקדמים)

ספרי "לימודי דעת - ספרי זכרון" מערכות חידושי תורה על כלל סוגיות ועניני סדר טהרות - זרעים. 11 כרכים.

סדרה זו כוללת למעלה מ-3500 !!!
מערכות חידושי תורה.

מחיר 25 ₪ לכרך

6 קבצים.

מחיר 15 ₪ כל קובץ

קבצי "זכרון בנימין"

מערכות חידושי תורה
על סוגיות ועניני סדר טהרות.

ספרי "פתחי אמונה" על סדר זרעים מראי מקומות ומערכות על סדר המסכתות.

5 כרכים

מעשרות
מעשר שני

תרומות

שביעית

חלה, ערלה,
ביכורים

פאה

בקרב יוצא לאור כך נוסף על מסכתות דמאי-כלאים.

מחיר 30 ₪ לכרך

מחיר 60 ₪

ספר הזכרון "זכרון בנימין"

מערכות חידושי על סוגיות מסדר טהרות,
מרבתינו ראשי הישיבות זצוק"ל ושל"ט"א.
על סוגיות ועניני סדר טהרות.

יצא לאור בשיתוף מכון "שירת דבורה".

להשיג: בטלפון 052-7111142 [בשעות הבוקר או בשעות הערב המאוחרות]

מייל. ktaharot@gmail.com או בוואטסאפ 050-4141400

ממלכת התורה "כולל טהרות" ומכון "לימודי דעת"

הוקמו על ידי מרן ראש הישיבה
רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה

כיום רשת הכוללים מונה:

27 סניפים
748 ברחבי הארץ
אברכים

רוח אלוקים פיעמה בלבו של רבינו הגדול זללה"ה זי"ע, ובנפשו בערה התשוקה לגאול את סדר טהרות מאלמוניותו, להחזיר את המסכתות האלומות של סדר טהרות לתוככי בתי המדרש להרבות לומדים שיעסקו בהם, ולהנחיל "דעת" את העם. כמי שהיה חוליה משרשרת מוסרי התורה בדורינו, כרזא קרא בחיל, הגיע שעתו של סדר זה לעמוד בקרן אורה, שיקבעו בו בני התורה תלמודם, ויקיום מעין חזון אחרית הימים שלא יהיה בן תורה וישיבה מן ועד באר שבע שלא ידע סדר טהרות.

ומשמיא קא זכו ליה שעלתו בידו. לא שער קטן פתח לנו בשערי הדעת, אלא שערים גדולים ורחבים אשר כל מבקש דעת יבוא דרכם לטהר נפשו בטבילה במי הדעת.

ראשית תהליך זה התהווה על ידי הקמת רשת הכוללים ללימוד סדר בעיון, שהוקמה על ידו במסגרת, הכוללת עשרות סניפים הפזורים ברחבי ארץ הקודש בהם לומדים קרוב לאלף אברכים, טובי עמלי התורה, העוסקים מדי יום ביומו בלימוד סדר טהרות בעיון, בדרך שהתווה רבינו הגדול זצ"ל, לעמול ולהעמיק בלימוד זה כפי שקבלנו מרביתנו בישיבות הק' בסדרי נשים ונזיקין. בעמל, בעיון והעמקה כראוי.

לצד הכוללים הקים מרן זי"ע את מכון "לימודי דעת" שמטרתו לעודד להפיץ ולחזק את לימוד סדר טהרות בעיון אצל לומדי התורה, ולתת להם את הכלים שאכן יוכלו להעמיק בה כראוי כפי שנעשה בשאר סדרים אשר הורגלו לעסוק בהם במסגרת הישיבות והכוללים. ואכן, במשך שנות קיומו של המכון התעשר ארון הספרים היהודי במדף ספרים רחב של מגוון ספרים על המסכתות הקשות שבסדר טהרות. עשרות ספרים !!! הפותחים שערים נרחבים ללומדי התורה החפצים להיכנס לעולם ה"דעת" של סדר טהרות, ואור חדש שב ומאיר על חלקים שהיו מכוסים מאתנו שנים רבות.

יומא טבא לרבנן

חבורת ש"ס

התכנית החדשה של 'דרשו' ללימוד הש"ס בעיון

המלגות

המלגה לנבחנים במסלול א': מותנה בלימוד בסדר ג' או בין הסדורים בלבד.
המלגה לנבחנים במסלול ב': אף ללומדים בתוך הסדרים.
כפל מלגות: נבחנים המשתתפים בתוכניות 'דרשו' על הש"ס, 'קנין תורה' על 'דף היומי בבל' וכן בתכנית 'דף הכולל' - אינם זכאים למלגה.

תכנית הלימודים

תכנית זו נועדה לסייע לאברכים השואפים ללמוד את הש"ס בעיון ולעמוד בכור המבחן מיד חודש בחודשו.

הלימוד הנו בקצב של עמוד גמרא רש"י ותוס' ביום, חמישה ימים בשבוע [לא כולל שישי שבת וימי בין הזמנים]. כל אחד יכול להשתתף בתכנית ממקום לימודו.

- תחילת התכנית - א' באייר תשפ"ב, תחילת זמן קיץ.
- הלימוד - מסכת בבא קמא.
- המבחנים - המבחנים בשני המסלולים יתקיימו מידי חודש, בימי חמישי ובימי שישי, במוקדי המבחנים של 'דרשו' הפרוסים ברחבי הארץ.

כדאי לדעת

- התכנית אינה מיועדת לבחורים וילדים.
- המבחן כולל 30 שאלות על כ- 10 דפי גמרא.
- כל נבחן יכול לראות את הציונים שלו על 24 המבחנים האחרונים באמצעות מכשירי 'קהילות', או 'נדרים פלוס' בכניסה לבתי הכנסת.
- כל נבחן 'דרשו' בהווה או בעבר, יכול לברר בקלות ובמהירות את הקוד האישי שלו, ע"י חיוג ל'דרשו' 02-5609000 והקשה על מקש הכוכבית*, לאחר הזנת מספר הזהות.
- בעלי דואר אלקטרוני שכתובתם מעודכנת ב'דרשו', יקבלו מדי חודש את הציון של המבחן האחרון בהודעה אוטומטית למייל, וכן תישלח אליהם הודעת תזכורת ימים אחדים לפני מועד המבחן.
- ניתן לעבוד בין המסלולים, אין צורך ליידע מראש אך יש לציין זאת על גבי המבחן.

נ.ב. כללי הזכאות המלאים כפופים לתקנון השמור במשרדי 'דרשו'. הנהלת הארגון שומרת לעצמה את הזכות לשנות את הכללים בהתאם לשיקול דעתה בכל עת שתמצא לנכון.

מסלולי הלימוד

מסלול א': גמ' רש"י ותוס'
מסלול ב': גמ' רש"י ותוס' עם מראי מקומות שיערכו בהכונתו של מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א.

המלגות

מלגה מירבית למסלול א' - 200 ש"ח
מלגה מירבית למסלול ב' - 250 ש"ח

להצטרפות לתכנית 'דרשו' חבורת ש"ס בעמדות נדרים פלוס

בביתו ובראשותו של רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א:

מעמד כבוד התורה בכנס היסוד לפתיחת מסלולי 'שיח התורה' לע"נ רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל

מרנן ורבנן שליט"א חתמו במעמד על קריאת הקודש שהוקראה על ידי בנו של מרן זצוק"ל הגרי"ש קניבסקי שליט"א: "דבר גדול עשו ב'שיח אמונה' לייסד את 'שיח התורה' סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, עם תמריצים ועידוד כנגד יצה"ר, כדי שכל אחד ואחד יוכל לקבוע סדר לימוד קבוע לעילוי נשמתו, במה שליבו חפץ, וכל חכם לב יצטרף לסדרי הלימוד האלו, לט"נ מרן זיע"א"

לעילוי נשמתו הטהורה: עם כלות השבעה להסתלקותו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, התקיים במעונו ובראשותו של יבדלחט"א רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א, מעמד כבוד התורה, לפתיחת מסלולי הלימוד 'שיח התורה', שעל ידי מכון 'שיח אמונה' בנשיאות בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א. מעמד היסוד התקיים בהשתתפות מרנן ורבנן שליט"א חברי מועצות גדולי התורה, רבני הקהילות ובני וחתני מרן זללה"ה.

במרכז המעמד חתמו במעמד על קריאת הקודש שהוקראה על ידי בנו של מרן זצוק"ל הגרי"ש קניבסקי שליט"א, כשבקריאתם כתבו גדולי ישראל שליט"א: "בס"ד, ער"ח ניסן התשפ"ב, כאשר זה עתה הושברנו בהסתלקותו של רשכבה"ג רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, אשר כל הדור נהנה ממנו עצה ותושיה, בודאי נכון וראוי הדבר שכל אחד ואחד יקבע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, ובזה יוסיף זכויות לנשמת רבינו בגזי מרומים, לכן דבר גדול עשו ב'שיח אמונה' לייסד את 'שיח התורה' סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, עם תמריצים ועידוד כנגד יצה"ר, כדי שכל אחד ואחד יוכל לקבוע סדר לימוד קבוע לעילוי נשמתו, במה שליבו חפץ, וכל חכם לב יצטרף לסדרי הלימוד האלו, לט"נ מרן זיע"א, ובזכות זה נזכה במהרה לגאולה השלימה".

לפי החלטת גדולי ישראל שליט"א ובראשם רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א כפי שהדריך את הגרי"ש קניבסקי שליט"א, תכנית 'שיח התורה' מבית 'שיח אמונה' מיועדת לזכות בחלק בתורה על פי דרכו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, לזכות ללימוד ולדעת 'חלק בתורה' לעילוי נשמתו ועל פי דרכו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל.

סדרי הלימוד יחלו א"ה בחג הפסח הבעל"ט יום השלושים לעת נצחו האראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, שהוא גם היום בו היה רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל פותח את לימוד התורה בסדרי הלימוד שלו.

הלימודים יתקיימו בס"ד בשני מסלולים שהם שישה, מסלול 'בדרכו של רבינו' אשר בו יתקיימו שלושה מסלולים, מסלול ללימוד 8 דפי גמרא ליום, מסלול ללימוד 3 דפי משנה ברורה, ומסלול ללימוד 3 פרקים ברמב"ם.

והמסלול השני יהיה 'בתורתו של רבינו', וגם בו יתקיימו שלושה מסלולים, מסלול 2 הלכות ב'דרך אמונה', מסלול 2 הלכות ב'שונה הלכות', והמסלול העיקרי ללימוד יומי קבוע בספר 'ארחות יושר' לפי לוח ההספק שיפורסם.

סדרי הלימוד המדויקים יתפרסמו א"ה בשבוע הבא, כשהגרלות ענק יתקיימו בין כל הלומדים שיזכו להשתתף, ויעמדו במבחנים המיוחדים שיתקיימו בכל יום ויופ.

במפעל 'שיח התורה' שע"י 'שיח אמונה' סמוכים ובטוחים שרבות אלפי ישראל המכירים טובה למרן זיע"א יצטרפו לסדרי הלימוד המיוחדים, ובכך יגרמו לעילוי נשמה.

ניתן להשתתף בלימודי 'שיח התורה' בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בכפתור 'שיח התורה'.

הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, בנו חביבו של מרן זצוק"ל מקריא את קריאת הקודש לחזק את סדרי הלימוד 'שיח התורה' לטובת נשמתו זצוק"ל

בס"ד, ער"ח ניסן התשפ"ב			
כאשר זה עתה הושברנו בהסתלקותו של רשכבה"ג רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, אשר כל הדור נהנה ממנו עצה ותושיה, בודאי נכון וראוי הדבר שכל אחד ואחד יקבע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, ובזה יוסיף זכויות לנשמת רבינו בגזי מרומים.			
לכן דבר גדול עשו ב'שיח אמונה' לייסד את 'שיח התורה' סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, עם תמריצים ועידוד כנגד יצה"ר, כדי שכל אחד ואחד יוכל לקבוע סדר לימוד קבוע לעילוי נשמתו, במה שליבו חפץ, וכל חכם לב יצטרף לסדרי הלימוד האלו, לט"נ מרן זיע"א, ובזכות זה נזכה במהרה לגאולה השלימה.			
י. גרשוני אדלשטיין	ב"ר מרדכי אורני	נאמן צבי טננצ'ן	ברוך דב טובסקי
יעקב זילברשטיין	דוד סרן	חיים המסקי	אביעזר צירק
משה שטנברג	אריה המסקי	חיים משקובסקי	יעקב שאול ב"ר רשכבה"ג מרן זיע"א
מרדכי ש. אדלשטיין	אברהם גרינו	חיים יצחק מן הדרי	אלעזר יהודה אדלשטיין

דע את האויב

הוא נראה תמים.
כמו מכשיר כשר ופשוט.
אבל הוא סמארטפון הרסני,
שמפיל חללים מידי יום.

נוקיע אותו מתחומנו לחלוטין. לא יהיה
יהודי חרדי שמחזיק את המכשיר הזה.
כדי שכולנו נשאר חרדים...

**שיאומי
חצי
טאצ'**

החותמת שעל
גבי המכשירים
מזויפת

המכשיר
מתאפיין
במצלמה
קדמית שבלחצן
הסולמית

לא ניתן להכשירו. החסימות
הקיימות נפתחות בנקל

רבינו רשכבה"ג מרן שד התורה זצוק"ל:

"המכשירים האסורים מביאים
לחרון אף שממנו כל הצרות.
צריך לברוח מהם כבורח מן האש"

מרכז ההסברה שע"י ועידת הרבנים לביצור חומות הדת

מוקד היעוץ המקצועי: 1599-550-330

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 82 | פסח תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מזן רבינו הגדול ראש הישיבה חגרי"ג אדלשטיין שליט"א בברכת האילנות

מזן חגרי"ד פוברסקי שליט"א
בשאיבת מים שלנו

מזן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א במבחן פומבי על כל מסכת נדרים
לכלל תלמידי ישיבות עדלוי בארה"ק

מזן חגרי"צ ברגמן שליט"א
בברכת האילנות

מזן חגרי"ש שטינמן שליט"א
בברכת האילנות

ברכת האילנות

הגרמ"ש אדלשטיין

מזן המשנת יוסף

בסיום הש"ס שגלמוד בישיבת ארחות תורה לע"נ
מזן זצ"ל, בנו הגדול הגאון רבי אברהם ישעיהו
קניבסקי שליט"א אומר את הקדיש

ביקור הגה"צ רבי חיים זואלקין שליט"א
משגיח ישיבת עטרת ישראל
בבית הגרא"ש קניבסקי שליט"א

מעמד פתיחת "ישיבת המשך הזמן" בישיבת אחינו -
פתח תקוה בראשות מזן הגר"א לזי שליט"א
ראש ישיבת שכר שכיר וחבר מועצת גדולי התורה

מזן המשגיח הגה"צ רבי חיים זואלקין שליט"א השבוע בהתייעצות עם מזן גאון ישראל רבי דב לנדו שליט"א במעוזו

מבחן לישיבת חסד לאברהם סקולען בבית הגאון רבי אברהם ישעיהו קניבסקי שליט"א

כינוס עבוד ארגון מרכז הטהרה בבית רבינו מרדכי ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין ובראשות מרדכי המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א ובהשתתפות מרדכי האדמו"ר מוויזניץ ומרדכי האדמו"ר מצאנז ומרדכי ורבנן גדולי ישראל

כינוס בבית מרדכי ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א לפתיחת מסגרת "דרשו חבורת ש"ס" בהשתתפות מרדכי הגר"ד כהן שליט"א ונשיא דרשו הרה"ג דוד הופשטטר שליט"א וחברי הארגון

בגס זיכרון וסיום כתיבת חידו"ת

ע"י בוגרי תלמידי קרן ההסעות שע"י החינוך העצמאי

לע"נ רשכבה"ג מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי זיע"א

מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה
הלל הירש בדברי חיזוק לתלמידים

שרשרת עצדות מספד בלונדון ובמנצ'סטר בראשות הגדול רבי שלמה קניבסקי שליט"א

בלונדון

הגאון הגדול רבי שלמה קניבסקי שליט"א ראש ישיבות קרית מלך ותפארת ציון
בשרשרת עצדות הספד לאביו מרן שד התורה זיע"א בלונדון ובמנצ'סטר בביקור בזק בן 48 שעות

במנצ'סטר

מטבע דפסחא

לשיכר ויאלל

לפי הוראת ובקשת גדולי הדור
מייסדי "קרן צדקת הגר"ח" בועד הרבנים:

המטבעות האחרונות שהעניק מרן מלאך האלקים וצוק"ל
לתורמי ועד הרבנים לישועה ברבה והצלחה יוענקו לתורמים קמחא דפסחא
בדי שבכל בית בישראל יהיה אוכל וביגוד לחג
< וכך נזכר לומר בלב שקט: "פל דקפין ייתי ויכל" >

היו שותפים בחלוקה הגדולה של קמחא דפסחא לאלפי משפחות ברחבי הארץ

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק